

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH
A ARCHIVNÍHO STUDIA

**UČENÁ SPOLEČNOST ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.,
A JEJÍ PŘEDCHŮDCI. OD KRÁLOVSKÉ ČESKÉ
SPOLEČNOSTI NAUK K UČENÉ SPOLEČNOSTI
ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.**

The Learned Society of the Czech Republic and its predecessors. From the
Royal Czech Society of Sciences to the Learned Society of the Czech
Republic.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jiřina Jedináková
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví a pomocné vědy historické
Rok podání práce: 2007

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala zcela samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne *7. 12. 2004*

Jiřina Jedináková

Jiřina Jedináková

Poděkování

Děkuji ve stěžejní míře vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Jiřímu Šoušovi, CSc., za odborné vedení, pomoc a průběžné konzultace poskytnuté během zpracování diplomové práce. Moje poděkování patří doc. PhDr. Aleně Míškové z Masarykova ústavu – Archivu akademie věd, v. v. i., za odborné konzultace a vstřícnost, s níž mi bylo umožněno studium v tomto archivu. Dále děkuji prof. PhDr. Evě Semotanové, DrSc., z Historického ústavu AV ČR, v. v. i., za její praktické rady a podnětné připomínky. Zároveň bych chtěla poděkovat panu předsedovi Učené společnosti České republiky, o. s., RNDr. Jiřímu Grygarovi, CSc., který mi umožnil pracovat s materiály příruční registratury Učené společnosti České republiky, o. s., a velice ochotně se mnou veškeré mé dotazy konzultoval. Je mou milou povinností poděkovat také pracovnícím Knihovny Akademie věd České republiky, v. v. i., které se mi po celou dobu snažily vyjít co nejvíce vstříc při dohledávání podkladů pro tuto práci.

OBSAH

1. ÚVOD	6
1.1 TRADICE A SOUČASNOST	6
1.2 CÍL A METODY PRÁCE	8
1.3 ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY	11
2. PŘEDCHŮDCI UČENÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.....	19
2.1 KRÁLOVSKÁ ČESKÁ SPOLEČNOST NAUK	19
2.1.1 Ustavení	19
2.1.2 Stanovy	20
2.1.3 Členové	22
2.1.4 Publikační činnost	24
2.1.5 Diskuse o charakteru a budoucnosti	25
2.1.6 Královská česká společnost nauk a Josef Hlávka	26
2.1.7 Zahraniční kontakty	28
2.1.8 Nová etapa	29
2.1.9 Komise	30
2.1.10 Zánik	31
2.2 ČESKÁ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ	35
2.2.1 Ustavení	35
2.2.2 Josef Hlávka	37
2.2.3 Stanovy	39
2.2.4 Členové	40
2.2.5 Nástin činnosti	41
2.2.6 Zánik	42
2.3 ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD	43
2.3.1 Ustavení	43
2.3.2 Členové	45
2.3.3 Nástin činnosti	48
2.3.4 Zánik	49
3. UČENÁ SPOLEČNOST ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.	50
3.1 PŘÍPRAVY K USTAVENÍ	50
3.1.1 Nadace pro obnovení Učené společnosti České republiky	51

3.2 USTAVENÍ	53
3.2.1 Deklarace Učené společnosti České republiky	53
3.3 STANOVY	54
3.3.1 Změny stanov	58
3.4 ČLENSKÁ ZÁKLADNA	62
3.4.1 Řádní členové	62
3.4.1.1 Zakládající členové	62
3.4.1.2 Další řádní členové	65
3.4.2 Sekce Společnosti	84
3.4.3 Čestní členové	88
3.5 RADA	94
3.5.1 Členové Rady	94
3.6 NADAČNÍ FOND PRO PODPORU VĚDY PŘI UČENÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY	98
3.7 AKTIVITY	99
3.7.1 Zasedání	99
3.7.2 Valná shromáždění	100
3.7.3 Výjezdní zasedání	104
3.7.4 Ceny	106
3.7.5 Medaile	111
3.7.5.1 Rok 2004	112
3.7.5.2 Rok 2005	123
3.7.5.3 Rok 2006	125
3.7.6 Medailony vědců	132
3.7.7 Přednášky pro členy	137
3.7.8 Veřejné přednášky	147
4. ZÁVĚR	150
5. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	155
6. SEZNAM ZKRATEK	164
7. RÉSUMÉ	166
8. PŘÍLOHY	170

1. ÚVOD

1. 1 TRADICE A SOUČASNOST

Tradice nejrůznějších společností vědců a učenců je neustále živá. Většina z nich vznikla v době velkých změn evropského myšlení, v době osvícenství, pod vlivem myšlenek svobody a velké touze po důkladnějším poznání. Ať to byla pevně organizovaná nebo jen volně vzniklá společenství, jejich cílem bylo především přispívat k reformě kulturního, sociálního nebo hospodářského stavu společnosti, ve které žili. Pro členy těchto spolků byla důležitá především vědecká pravda, vyzdvihovali svou nestrannost a svobodu vědecké práce.

Spolky se od sebe odlišovaly dle svého zaměření. Nejstarším typem je učená společnost, případně akademie, pro něž byla vzorem Platónova akademie v Athénách. Její příklad znovu ožil v době italské renesance a v různých podobách působil až do 18. století. Akademie si kladly především vědecké cíle. Co nedokázaly přinést univerzity, měla přivést dobrovolná práce akademií. Šlo v první řadě o přírodní vědy, ale také o jazyk, literaturu a dějiny, tedy obory, které na univerzitách pouze živořily ve stínu všemocných fakult teologie a práv. Pro evropské země severně od Alp se staly vzorem Akademie zakládané v Paříži.¹ V průběhu 18. století zřídili své akademie téměř všichni panovníci, akademie se stala neodmyslitelnou součástí jejich dvorů.² V zemích, kde panovník neměl svoji rezidenci, se namísto akademií zakládaly

¹Académie française - 1635, zaměřena na jazyk.

Académie des sciences - 1666, zaměřena na přírodní vědy.

Académie des inscriptions et des belles lettres – 1663, zaměřena na historii.

²Ulrich IM HOF, *Evropa a osvícenství*, Praha 2001, s. 90 – 92.

učené společnosti. Měly stejné cíle jako akademie při panovnických dvorech, ale jejich organizace byla volnější. Evropa začala tvořit rozsáhlou síť společenství učenců, která mezi sebou živě komunikovala, ať už prostřednictvím korespondence nebo například příspěvky do odborných časopisů.

Čeští vědci byli pevně svázáni s děním ve světě a proto i v českých zemích se takováto společenství utvářela; učené společnosti mají v současné České republice svou tradici. Vznikaly od 18. století, existovaly vedle sebe, zanikaly, byly obnovovány. V jejich historii došlo k velice pronikavým změnám jak po roce 1948, tak o necelé půlstoletí později, po roce 1989. V roce 1952, v době vzniku Československé akademie věd,³ jež reprezentovala jak výzkumné ústavy, tak učenou společnost, došlo k politováníhodnému zániku dvou starších učených společností, Královské české společnosti nauk a Hlávkovy České akademie věd a umění. ČSAV prohlásila, že jejich funkce přejímá. Ke druhé převratné změně došlo po roce 1989, kdy byly připravovány nové zákony o vědě. Přijetím zákona o Akademii věd České republiky⁴ a zákona, kterým se zrušuje Československá akademie věd,⁵ pak došlo k rozpuštění sboru akademiků a členů korespondentů. Rozpuštění sboru akademiků iniciovalo založení Nadace pro obnovení činnosti Učené společnosti a vedlo k ustavení Učené společnosti České republiky.⁶

³ Dále používána zkratka ČSAV.

⁴ Zákon č. 283/1992 Sb. o Akademii věd ČR.

⁵ Zákon č. 599/1992 Sb., kterým se zrušuje Československá akademie věd a upravuje způsob vypořádání majetkových a jiných práv.

⁶ Blíže viz Rudolf ZÁHRADNÍK, *Poznámka ke vzniku, ustavení a životu Učené společnosti České republiky*, in: *Učená společnost České republiky 1994-2004*, usp. František Šmahel ve spolupráci s J. Jedinákovou, I. Střálkovou a E. Žižkovou, Praha 2004, s. 7-12.

1. 2 CÍL A METODY PRÁCE

Cílem předkládané práce je postihnout genezi, relativně krátkou historii a organizaci Učené společnosti České republiky, o. s. Zpracování vzniku a vývoje významné instituce, spjaté s vědou a vzdělaností, podílející se na životě současné společnosti včetně postižení jejích historických kořenů, by mohlo přispět k celkovému pohledu na formování a peripetie vědeckého potenciálu a institucionální základy v českých zemích.

Učená společnost České republiky, o. s., byla ustavena 10. května roku 1994 na slavnostním zasedání v pražském Karolinu podpisem „Deklarace Učené společnosti České republiky“. Ve své práci jsem se nejprve zaměřila na nástin příčin, vedoucích k jejímu vzniku. V „Deklaraci“ se Společnost přihlásila k tradicím Královské české společnosti nauk, proto podávám základní informace o tomto předchůdci nově ustavené Učené společnosti České republiky, o. s., která vznikla už v druhé polovině 18. století,⁷ poté se stručně věnuji další významné společnosti, České akademii věd a umění, která vznikla díky významné podpoře donátora Josefa Hlávky. Nelze přitom nezmínit Československou akademii věd, která byla zřízena v roce 1952 - zde jsem se soustředila na první členy akademiky, jmenované prezidentem Klementem Gottwaldem 12. listopadu 1952, z nichž byla významná část členy zrušených vědeckých společností.

Téma různých vědeckých a učených společenství je velmi obsáhlé a není možné věnovat se hlouběji mnoha speciálním aspektům jejich existence. Zejména problematika předchůdců Učené společnosti České republiky, o. s., skýtá další možnosti

⁷ Více viz v samostatné kapitole „Předchůdci Učené společnosti České republiky, o. s.“.

společnosti České republiky,¹⁰ jenž je samostatnou organizací s vlastním IČ i statutem, a který získává finanční prostředky pro ceny Společnosti.

K aktivitám Společnosti se řadí organizování řádných zasedání, dále valných shromáždění, na nichž se kromě již zmíněných cen udílejí také medaile. Od roku 2005 Společnost pořádá výjezdní zasedání. Odborné přednášky a diskusní témata, jenž byly proneseny jak na řádných i výjezdních zasedáních, tak na valných shromážděních, stejně tak medailony významných vědců, jsou seřazeny podle vědních oblastí a v rámci nich chronologicky. Nejsou pominuty ani přednášky určené pro širokou veřejnost.

V předkládané práci jsou uplatněny tradiční metody historické práce, zejména popis, analýza a kritika dokumentů, metoda interpretace a zhodnocení. Tyto metody jsem kombinovala s metodami historické statistiky. Při hodnocení moderních materiálů jsem použila metody hodnocení aktového materiálu v rámci diplomatiky a paleografie. Při vyhodnocování získaných materiálů byly užity rovněž metody komparace. Moderní archivnictví pracuje i s elektronickými dokumenty, proto jsem sledovala jak písemnou, tak elektronickou formu a věnovala jsem pozornost způsobům uložení a využívání elektronických archiválií.

¹⁰ Dále uvádím zkratku „Nadační fond“.

1.3 ROZBOR PRAMENŮ A LITERATURY

Pramenný materiál k zpracovanému tématu se nachází v Masarykově ústavu – Archivu Akademie věd ČR, v. v. i., a v příruční registratuře Učené společnosti České republiky, o. s.

Archiv AV ČR patří podle současné legislativy mezi specializované archivy; jeho zřizovatelem je Akademie věd České republiky. Byl založen v roce 1953 jako Archiv Československé akademie věd se statutem samostatného pracoviště; v roce 1954 byl sloučen s Komisí pro soupis a studium rukopisů. V roce 1966 se jeho název změnil na Ústřední archiv ČSAV, název Archiv AV ČR nesl od roku 1993, kdy se po vzniku České republiky transformovala i Akademie věd. S Archivem AV ČR byl sloučen od 1. ledna 2006 Masarykův ústav AV ČR; od té doby pracoviště nese název Masarykův ústav – Archiv AV ČR, od roku 2007 jako v. v. i., se sídlem v Gabčíkově ulici 2362/10, 182 00 Praha 8.

Archiv především shromažďuje, zpracovává a zpřístupňuje fondy soustřeďující dokumentaci Akademie věd České republiky a jejích jednotlivých pracovišť, stejně jako shromažďoval dokumentaci Československé akademie věd. Další významný okruh tvoří fondy starších předních vědeckých korporací jako jsou Česká akademie věd a umění, Královská česká společnost nauk, Masarykova akademie práce, Československá národní rada badatelská a další. Podstatnou část fondů reprezentuje písemný materiál vědců činných na území České republiky.

Fondy vědeckých institucí uložených v MSÚ – A AV ČR, v. v. i., se člení na fondy starších vědeckých společností a fondy Československé akademie věd. Mezi fondy starších vědeckých společností patří také fondy KČSN a ČAVU.

Dokumenty KČSN jsou poměrně dobře zachované, při pořádání byly zjištěny pouze nevelké mezery a ztráty. Fond odráží vědecký život v Čechách od sklonku 18. do poloviny 20. století. Obsah fondu a jeho význam je dán postavením KČSN v institucionální výstavbě vědy v českých zemích. Je předním pramenem při studiu mnohých otázek vývoje vědy. Fond zahrnuje období v rozmezí let 1784 – 1953, obsahuje 132 kartonů, 6 desek, 17 kartoték a 1 kovovou pokladnici.

Fond ČAVU poskytuje dobrou pramennou základnu pro studium dějin věd i umění, zahrnuty jsou i cenné biografické materiály členů ČAVU. Zachovány jsou protokoly valných shromáždění, protokoly správní komise, schůzí jednotlivých tříd, členské spisy, spisový materiál, rukopisy, materiál některých komisí, hospodářské materiály, účetní doklady. Fond zahrnuje období let 1888 – 1958, obsahuje 401 kartonů, 164 knih, 2 desky, 31 kartoték a 1 listinu.

Fond ČSAV je velmi rozsáhlý a je rozčleněn do šesti částí. I. část - založení – se týká časového rozpětí let 1946 – 1952, další členění zahrnuje časové období 1952 – 1992 a je to: II. Řídící orgány, III. Výkonný aparát řídicích orgánů, IV. Pomocné orgány, rady, komise, V. Pracoviště, VI. Vědecké společnosti.

Zásadní prameny poskytla rovněž příruční registratura Učené společnosti České republiky, o. s. Je uspořádána podle spisového plánu, který sestavili pracovníci Masarykova ústavu – Archivu Akademie věd ČR, v. v. i. Člení se na: 0 – Základní dokumenty, 00 – Založení Učené společnosti, 01 – Stanovy, 02 - IČO, registrace, 03 – Smlouvy nájemní a jiné, 04 – Statut cen a medailí, 05 – Seznam členů – adresář, 06 – Členské otázky, diplomy, 1 – Valná shromáždění, 10 - Výroční zprávy, 2 – Záписy ze zasedání (k tomuto bodu je třeba podotknout, že

zápisy ze zasedání jsou číslovány do 34. zápisu ze zasedání konaného 17. 3. 1997, poté se číslování objevuje až na zápisu konaného 18. června 2002, který nese číslo 84.), 21 – Materiály ze zasedání, 3 – Rada, 4 – Finanční a ekonomické záležitosti, 40 – Přehledy příjmů a vydání, rozpočty, 41 – Nadační fond při Učené společnosti České republiky, sponzorské záležitosti, 42 – Dary, finanční příspěvky, dotace, 43 – Faktury, výpisy, 44 – Finanční záležitosti – různé doklady, potvrzení, sdělení, 45 – Ceny, 46 – Platby členských příspěvků, 5 – Nadace, 50 – Registrace, IČO a jiné, 51 – Statuty, 52 – Správní rada, 53 – Schůze Nadace, 54 – Členství, 55 – Finanční záležitosti, 56 – Korespondence, 6 – Spolupráce s tiskem, rozhlasem, televizí, 60 – Prezentace na veřejnosti, 7 – Medaile. Pro svou práci jsem čerpala se souhlasem předsedy Společnosti RNDr. Jiřího Grygara, CSc. informace téměř ze všech uvedených skupin. To mi bylo umožněno díky souhlasu pana předsedy Společnosti Jiřího Grygara, který mi dal nejen svolení k využití této příruční registratury, ale zkoumanou problematiku se mnou též ochotně konzultoval. Materiály z příruční registratury, které se stanou pro běžný provoz nepotřebné, budou v dohledné době deponovány do Masarykova ústavu – Archivu Akademie věd ČR, v. v. i. Pracovníci tohoto archivu zajistí jejich odborné zpracování a vědecké využívání.

Dalším zdrojem informací byly prameny vydané tiskem, mezi něž bezesporu patří „Vzpomínky“ Otto Wichterleho.¹¹ Tato kniha nabízí odpověď na otázku, co by se dalo v České republice vykonat v oblasti vědy a vývoje při dodržování etiky vědecké i politické práce. K dalším pramenům vydaným tiskem se řadí např. publikace Rudolfa Zahradníka „Za vládu

¹¹ Otto WICHTERLE, *Vzpomínky*, Praha 1996.

rozumu“,¹² jde o výbor z jeho textů z let 1994 až 2002. Publikace „Myšlení jako vášeň“¹³ přináší rozhovor Lenky Jaklové s Rudolfem Zahradníkem. Tento spoluzakladatel české kvantové chemie, od roku 1993 do roku 1997 předseda Akademie věd ČR, v letech 1994 – 1997 předseda Učené společnosti České republiky, na veřejnosti známý jako neúnavný obhájce rozumu, nechává nahlédnout do svého bohatého soukromého, badatelského i společenského života, v němž vedle axiomů kvantové mechaniky, vzrušujícího objevu 20. století, nepřestávají platit ani zásady obecně lidské.

Z odborné literatury lze za stěžejní považovat práci Josefa Kalouska „Děje Král. české společnosti nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejích z oboru filosofie, historie a jazykovědy“,¹⁴ která mapuje historii KČSN od počátků jejího formování kolem roku 1770 do roku 1884. Přestože vyšla již v roce 1885, torufám si trvdit, že výše uvedené období je v této knize zpracováno velmi zevrubně a toto dílo dosud nebylo překonáno. Kniha je rozdělena do sedmi kapitol podle časových období, kapitola osmá je věnována výčtu funkcionářů. Jiří Wegner vydal několik obecných rejstříků spisů KČSN.¹⁵ Ve Věstníku Královské české společnosti nauk je publikována přednáška Václava Vojtíška „180 let Král. české společnosti nauk“, kterou proslovil v roce

¹² Rudolf ZAHRADNÍK, *Za vládu rozumu*, Praha 2002.

¹³ Lenka JAKLOVÁ, *Myšlení jako vášeň. Rozhovor Lenky Jaklové s profesorem Rudolfem Zahradníkem*, Praha 1998.

¹⁴ Josef KALOUSEK, *Děje Král. české společnosti nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejích z oboru filosofie, historie a jazykovědy*, Praha 1885. Vyšlo též v jazyku německém: Joseph KALOUSEK, *Geschichte der kön. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften sammt einer kritischen Übersicht ihrer Publicationen aus dem Bereiche der Philosophie, Geschichte und Philologie*. Prag 1885.

¹⁵ Jiří WEGNER, *Obecný rejstřík spisů Královské české společnosti nauk 1884 – 1904*, Praha 1905.

Jiří WEGNER, *Generalregister zu den Schriften der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1784 – 1884. Obecný rejstřík ke spisům král. České společnosti nauk 1784 – 1884*, Praha 1884.

1951.¹⁶ Této problematice se dále věnoval Jiří Beran ve svých publikacích a člancích, například „Královská česká společnost nauk v letech 1945 – 1952“,¹⁷ dále „Inventář archivního fondu Královské české společnosti nauk“ (Jiří Beran vypracoval inventář k tomuto fondu v Ústředním archivu ČSAV v letech 1972 – 1978).¹⁸ Z dalších titulů odborné literatury nelze opomenout sborník z vědecké konference, která se konala v roce 1984¹⁹ nebo studii „Dějinná tradice Učené společnosti“²⁰ od Josefa Petráně věnovanou Královské české společnosti nauk, případně Petráňovu práci „Královská česká společnost nauk. Místo české učené společnosti v dějinách a proudu vědy“, která vyšla v časopisu „Vesmír“.²¹ Historii Královské české společnosti nauk pod názvem „Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti“ přehledně podala Magdalena Pokorná v publikaci „Učená společnost České republiky 1994 – 2004“, kterou uspořádal František Šmahel ve spolupráci s Jiřinou Jedinákovou, Ivanou Střálkovou a Evou Žižkovou.²² Historička Magdalena Pokorná se tématu KČSN věnuje dosud.

Údaje zásadní povahy týkající se České akademie věd a umění jsou publikovány v díle Aleny Šlechtové a Josefa Levory „Členové České akademie věd a umění 1890 – 1952.“²³ Dále se touto tematikou zabýval Jiří Beran v publikaci „Vznik

¹⁶ Václav VOJTÍŠEK, *180 let Král. české společnosti nauk. Přednáška, kterou proslovil v jubilejním cyklu 25. 10. 1951*, in: Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filozoficko – historicko – filologická, 1953, VI., s. 1-23.

¹⁷ Jiří BERAN, *Královská česká společnost nauk v letech 1945 – 1952*, in: DVT 3, 1982, s. 162 – 177.

¹⁸ Jiří BERAN, *Inventář archivního fondu Královské české společnosti nauk*, Praha 1981.

¹⁹ Kolektiv autorů, *200 let české společnosti nauk 1784 – 1984*. Praha 1985.

²⁰ Josef PETRÁŇ, *Dějinná tradice Učené společnosti*. in: Učená společnost České republiky, Praha 2002.

²¹ Josef PETRÁŇ, *Královská česká společnost nauk. Místo české učené společnosti v dějinách a v proudu vědy*, in: Vesmír 11, 1995, s. 632 – 635.

²² František ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004.

²³ Alena ŠLECHTOVÁ – Josef LEVORA, *Členové české akademie věd a umění 1890 – 1952*, Praha 2004.

České akademie věd a umění v dokumentech“.²⁴ Osobností Josefa Hlávky, zakladatele a mecenáše ČAVU, se věnoval Alois Lodr v publikaci „Josef Hlávka“.²⁵ Významným historikem, jehož odborným zájmem je taktéž ČAVU a osobnost Josefa Hlávky, je Jiří Pokorný - například dílo „Odkaz Josefa Hlávky“.²⁶

Při studiu odborné literatury mne nejvíce zaujala skutečnost, že o hlavní československé vědecké instituci druhé poloviny 20. století, Československé akademii věd, dosud nevyšla žádná ucelená publikace, která by mapovala její historii a vývoj od počátků až do zrušení v roce 1992. Existuje větší množství studií, které se věnují dílčím otázkám této problematiky – např. Hana Barvíková: „Reflexe počátků vědecké instituce“,²⁷ Hana Barvíková – Marek Ďurčanský – Pavel Kodera: „Věda v Československu v letech 1953 – 1963“,²⁸ Alena Míšková: „Prvky kontinuity a diskontinuity při zakládání a v prvních letech existence ČSAV“,²⁹ Alena Míšková – Hana Barvíková – Miroslav Šmidák: „Československá akademie věd 1969 – 1972“,³⁰ Luboš Nový: „Československá akademie věd 1952 – 1982“,³¹ ta se však nese v duchu poplatnosti doby, ve které vznikla. Zajímavé a dobře zpracované skutečnosti týkající se období kolem zákonných úprav při zrušení Československé akademie věd, zřízení Akademie věd České republiky a z toho vyplývající důvody

²⁴ Jiří BERAN, *Vznik České akademie věd a umění v dokumentech*, in: *Práce z dějin Akademie věd* seria B fasciculus 2, 1989, s. 1 – 385.

²⁵ Alois LODR, *Josef Hlávka*, Praha 1988.

²⁶ Jiří POKORNÝ, *Odkaz Josefa Hlávky*, Praha 2005.

²⁷ Hana BARVÍKOVÁ, *Reflexe počátků vědecké instituce. První všední dny ČSAV a jejich ústavů v paměti současníků*, in: AB 1, 2003, s. 7.

²⁸ Hana BARVÍKOVÁ – Marek ĎURČANSKÝ – Pavel KODERA, *Věda v Československu v letech 1953 – 1963*, Praha 2000.

²⁹ Alena MÍŠKOVÁ, *Prvky kontinuity a diskontinuity při zakládání a v prvních letech existence ČSAV*, in: *Práce z dějin Akademie věd*, řada C, svazek 4, 2003, s. 27 – 36.

³⁰ Alena MÍŠKOVÁ – HANA BARVÍKOVÁ – Miroslav ŠMIDÁK, *Československá akademie věd 1969 – 1972. Restaurace komunistické moci ve vědě*, Praha 1998.

³¹ Luboš NOVÝ, *Československá akademie věd – 1952 – 1982*, Praha 1982.

k ustavení Učené společnosti České republiky, o. s., podává Miroslav Šmidák v článku „Legislativní úprava vědecké a výzkumné činnosti v České republice po listopadu 1989“.³²

Dílčí informace o všech výše uvedených společnostech jsou také v publikaci Františka Šorma a Václava Vojtíška „Členové Československé akademie věd a členové českých národních vědeckých institucí“.³³

Důležité informace o Učené společnosti České republiky, o. s., lze kromě pramenných zdrojů čerpat z několika publikací, které tato Společnost buď sama vydala nebo připravila k vydání. V roce 1996 vyšla práce „Učená společnost České republiky 1995 – 1996“³⁴ s biogramy stávajících členů, v roce 1997 byla jako interní tisk vydána brožura „Učená společnost České republiky“,³⁵ rozšířeného a doplněného vydání se této brožuře dostalo v roce 2002.³⁶ V roce 2004, u příležitosti svého 10. výročí založení, připravila a vydala Učená společnost publikaci, která poskytuje mnoho důležitých faktů o jejím vzniku, složení a činnosti. Tato publikace s názvem „Učená společnost České republiky 1994 – 2004“³⁷ obsahuje důležitá sdělení obsažená v úvodních statích tří prvních předsedů, kteří stáli přímo u zrodu Učené společnosti a mohli zanechat pro budoucnost závažná jinde nezaznamenaná svědectví, momenty a postřehy. Jejich stati vynikají průkazností své fakticity i prokreslením prostředí, v němž Učená společnost zahajovala činnost. Po nich následuje hodnotný výklad Magdaleny Pokorné o historii KČSN, seznamy členů, nekrology, soupisy přednášek,

³² Miroslav ŠMIDÁK, *Legislativní úprava vědecké a výzkumné činnosti v České republice po listopadu 1989*, in: *Práce z dějin Akademie věd seria A fasciculus 5*, 1997, s. 77 – 93.

³³ František ŠORM – Václav VOJTÍŠEK, *Členové Československé akademie věd a členové českých národních vědeckých institucí*, Praha 1968.

³⁴ *Učená společnost České republiky 1995 – 1996*. Praha 1996.

³⁵ Josef KOUTECKÝ, *Učená společnost České republiky*. Praha 2002.

³⁶ Jiří GRYGAR, *Učená společnost České republiky*, Praha 2002.

³⁷ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004.

medailonů, přehled výročních cen a biogramy členů. V roce 2005 vyšla anglická verze této publikace s názvem „The Learned Society of the Czech Republic 1994 – 2004“,³⁸ která na rozdíl od české mutace zahrnuje i členy zvolené v roce 2004. K zajímavým pracím patří rovněž dvě knihy medailonků významných vědců. Medailonky byly předneseny na zasedáních Učené společnosti a po té se je podařilo získat v písemné podobě. První kniha vyšla s podporou Akademie věd ČR v roce 2004 pod názvem „Učenci očima kolegů a žáků“,³⁹ uspořádal ji František Šmahel. Řada medailonů, které byly předneseny na zasedáních, se časem rozrostla a dala vzniknout další knize, kterou uspořádali Ivan Hlaváček a Jiřina Jedináková pod názvem „Učenci očima svých kolegů, žáků a následovníků“ v roce 2007 (vydáno taktéž s podporou Akademie věd ČR).⁴⁰

Doplňující informace ke studované problematice lze najít také na mnoha internetových stránkách uvedených v seznamu pramenů a literatury.

³⁸ František ŠMAHEL, *The Learned Society of the Czech republic 1994 – 2004*, Praha 2005.

³⁹ František ŠMAHEL, *Učenci očima kolegů a žáků*, Praha 2004.

⁴⁰ Ivan HLAVÁČEK – Jiřina JEDINÁKOVÁ, *Učenci očima kolegů, žáků a následovníků*, Praha 2007.

2. PŘEDCHŮDCI UČENÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.

2.1 KRÁLOVSKÁ ČESKÁ SPOLEČNOST NAUK

2.1.1 Ustavení

Učená společnost se formovala v průběhu druhé poloviny 18. století a vyrůstala z osvícenských tradic, které se prosazovaly i v Praze. Založení a její první vývoj spadá do vlády posledních desíti let Marie Terezie. Podnět k jejímu založení daly společenské schůzky, které se konaly okolo roku 1770 v domě hraběte Františka Antonína Nostice na Malé Straně, kde se scházeli příznivci věd a umění nejen z řad šlechty, ale i měšťanstva.⁴¹ Tento přátelský kruh byl posílen příchodem Ignáce Borna do Prahy, kdy byla zahájena cílevědomá činnost tohoto sdružení.⁴²

Vztah rakouských mocnářů ke vzniku akademie byl však rezervovaný až odmítavý. Reprezentanti učené společnosti se nedali odradit a když jim byla při pražském pobytu Josefa II. poskytnuta 20. září 1784 soukromá audience, předložili císaři svou žádost o uznání spolu s prosbou o přidělení místa a finanční podpory. Císař nejen učenou společnost⁴³ oficiálně nepotvrdil, čímž ji do budoucna odmítl hmotnou podporu ze strany státu, ale navíc i výslovně uvedl, že v Rakousku ještě

⁴¹ Josef KALOUSEK, *Děje Král. české společnosti nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejich o oboru filosofie, historie a jazykověd.* Praha: 1885, s. 2-3.

⁴² Václav VOJTÍŠEK, *180 let Královské české společnosti nauk*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk*, Praha 1953, roč. 1951. Část VI, s. 1.

⁴³ Pozn: Název „učená společnost“ nebo také „společnost“ s malým začátečním písmenem je uváděno, pokud se nejedná o oficiálně používaný název, kterým byla nejprve Soukromá společnost nauk, poté Česká společnost nauk a dále Královská česká společnost nauk (tento název od roku 1790), neboť tato učená společnost vystřídalala v průběhu let svého působení tři názvy. Název, který učená společnost používala od roku 1790, je uváděn také ve zkratce KČSN.

nenadešel čas pro založení (skutečné) akademie věd. Bezprostředním důsledkem audience tak pro učenou společnost zůstalo přidělení nevyužitého sálu v Karolinu. Císařovo rozhodnutí se jednoho z obětavých organizátorů učené společnosti Jana Mayera dotklo natolik, že chtěl mocnáři poděkovat a tuto „blahosklonnost“ odmítnout. Ostatní kolegové učenci jej ale přesvědčili, že se císařské stanovisko dá vysvětlit i mnohem příznivějším způsobem, a rozhodli se tak učenou společnost přece konstituovat na základě již zpracovaných a ještě v roce 1784 otištěných stanov pod názvem „Einrichtung und Gesetze der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften“.⁴⁴ Stanovy předepsaly podmínky členství a určily, že se učená společnost bude zabývat všemi vědami kromě teologie, „pozitivních“ právních věd a „krásných věd“.⁴⁵

2.1.2 Stanovy

Zprvu volné sdružení přispěvatelů do vědecké ročenky, které se zprvu nazývalo Soukromá společnost nauk, už mohlo počítat s nadšením jistého okruhu přívrženců nové vědy v profilových oborech matematiky, vlasteneckých dějin a přírodovědy, se po desíletí činnosti v roce 1784 organizačně upevnilo stanovami a pod názvem Česká společnost nauk získalo novou formu.⁴⁶ Od roku 1790 začala společnost uvádět v názvu označení „královská“, kdy se v odpovědi na žádost společnosti věnovat novému císaři

⁴⁴ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1784 - 1800, inv. č. 5., kart. 1.

Tyto první stanovy České společnosti nauk jsou uvedeny v příloze.

⁴⁵ , Magdalena POKORNÁ. *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*, in: Učená společnost České republiky 1994-2004, usp. František Šmahel, Praha 2004, s. 42.

⁴⁶ Josef PETRÁŇ, *Dějinná tradice Učené společnosti*, in: Učená společnost České republiky. Jiří GRYGAR, Praha 2002, s. 14.

Leopoldovi II. první svazek nové série svých „Abhandlungen“ objevilo „königl“. Představitelé učené společnosti přijali tento snad náhodný údaj za úředně potvrzené povýšení na královskou instituci. Až téměř po půl století, když bylo na tuto nesrovnalost poukázáno, bylo přízvisko „Královská“ schváleno císařským rozhodnutím ze dne 15. dubna 1837 a ohlášeno guberniálním výnosem z 15. června t. r.⁴⁷ Název „Královská česká společnost nauk“ už zůstal beze změny až do zrušení společnosti v roce 1952.

Konkrétní praktická činnost KČSN brzy ukázala nutnost organizace podle jednotlivých oborů. Členové KČSN se začali scházet podle příbuznosti svých vědeckých zájmů (zmiňovány byly třídy fyzikální, matematická a historická), veškeré přednášky se však konaly na společných zasedáních. Organizaci učené společnosti ovlivnila revize stanov v roce 1791, podle nichž se společnost dělila pouze na dvě třídy, a to třídu fyzikálně-matematickou a vlastenecko-historickou. Organizační schéma se ovšem během dlouholeté existence KČSN několikrát pozměnilo, a teprve v roce 1868⁴⁸ ustálilo, takže KČSN až do konce své existence pracovala jen ve dvou třídách: filozoficko-historicko-filologické a matematicko-přírodovědné. Členové byli rozděleni na členy řádné, přespolní, mimořádné a dopisující.

Poslední stanovy Královské české společnosti nauk, které se dochovaly v Masarykově ústavu – Archivu AV ČR, v. v. i., jsou z roku 1909.⁴⁹

⁴⁷ J. KALOUSEK, *Děje Král. české společnosti nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejích o oboru filosofie, historie a jazykovědy*, Praha 1885, s. 143.

⁴⁸ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1849 - 1900, inv. č. 121-138., kart. 43. Stanovy z roku 1868 byly psány v jazyce německém.

MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1849 - 1900, inv. č. 121-138., kart. 43.

Stanovy z roku 1868 přeložil do češtiny Karel Jaromír Erben. Byly to první do českého jazyka přeložené stanovy. Obojí stanovy jsou uvedeny v příloze.

⁴⁹ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1901-1948, inv. č. 228-238., kart. 51.

V období po druhé světové válce Královská česká společnost nauk připravovala návrh na změnu svých stanov. 5. listopadu 1947 byl řádným členům rozeslán návrh k připomínkám,⁵⁰ ke změně stanov však již nedošlo. Jednání o změnách stanov je naposledy zmiňováno na řádné schůzi KČSN konané 10. března 1948.⁵¹ V bodu 12. tohoto zápisu je uvedeno: „Rozprava o změně stanov byla prozatím odložena“.

2.1.3 Členové

V Soukromé společnosti nauk se seskupili přírodopisci, matematikové, astronomové, historici i filologové. Za její zakladatele je možno jmenovat např. přírodovědce Ignáce Borna, Františka Josefa hraběte Kinského, Josefa Steplinga, Jana Tesánka, Antonína Strnada, Jana Mayera, Gelasia Dobnera, Mikuláše Voigta, Františka Martina Pelcla, Karla Rafaela Ungara, Josefa Dobrovského.

Na své první schůzi po audienci u císaře dne 4. prosince 1784 členové učené společnosti zvolili za svého prezidenta knížete Karla Egona Fürstenberka, který zastával funkci nejvyššího zemského purkrabího, a čestným prezidentem pak hraběte Evžena z Vrbna. Skutečné vedení společnosti však bylo v rukou direktorů a stálých sekretářů, kteří byli voleni z řad vědců. Střídali se zpočátku v krátkých, nejednou půlročních intervalech. Prvým sekretářem učené společnosti byl lékař Jan Mayer, po něm statistik Jan Antonín Riegger, dále tu funkci

⁵⁰Tamtéž.

⁵¹MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1901-1948, inv. č. 19., kart. 7

zastávali slavista Josef Dobrovský, astronom Antonín Strnad a matematik Tobias Gruber.⁵²

Společnost se již od úpravy svých stanov v roce 1791 dělila na dvě třídy, a to třídu fyzikálně matematickou a vlastenecko-historickou. Organizační schéma se ovšem během dlouholeté existence KČSN několikrát pozměnilo, a teprve v roce 1868⁵³ ustálilo, takže KČSN až do konce své existence pracovala jen ve dvou třídách: filozoficko-historicko-filologické a matematicko-přírodovědné.

Členové byli rozděleni na členy řádné, přespolní, mimořádné a dopisující a mohli být voleni i členové čestní. Vědecká reprezentace i řízení Královské české společnosti nauk ležely v rukou členů řádných, v Praze a nejbližším okolí bydlících, z původního počtu 18 pro všechny vědní obory kromě teologie a pozitivního práva se zvýšilo na 30. Také mimořádní členové byli Pražané. Dlouho Královská česká společnost nauk měla ráz korporace utrakvistické, česko-německé, ale jak se ve vědě od času Palackého uplatňoval český jazyk a Němci se Královské české společnosti nauk vzdávali, domácí Němci se jen málo stávali členy mimořádnými a dopisujícími. Cizinci různých národů byli zařazováni mezi členy přespolní a dopisující. Ke dni 1. ledna 1952 Královská česká společnost nauk měla celkem 270 členů, z toho 187 členů domácích a 83 zahraničních.

⁵² M. POKORNÁ, *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*, in: *Učená společnost České republiky 1994-2004*, usp. F. Šmahel, Praha 2004, s. 42.

⁵³ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond KČSN, 1849 - 1900, inv. č. 121-138., kart. 43.

2.1.4 Publikační činnost

V říjnu roku 1771 začaly vycházet v nakladatelství Wolfganga Gerleho „Prager gelehrte Nachrichten“. Od 1. října do 15. září vyšlo 50 sešitků s referáty a kritikami o tehdy vycházejících knihách.⁵⁴ Neznamená to, že by to byl přímo časopis Soukromé učené společnosti, ale vyjadřoval smýšlení celé této vědecké skupiny. Bohužel úředním zásahem bylo vydávání „Prager gelehrte Nachrichten“ zastaveno.

Od roku 1775 začali učenci vydávat „Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen zur Aufnahme der Mathematik, vaterländischen Geschichte und der Naturgeschichte“, kterých do roku 1784 vyšlo 6 svazků. Šest svazků s řadou rozprav, o kterých bylo možno říci, že kladly opěrné kameny pro vznik české vědy.⁵⁵ Vedle vědeckých prací v nich vycházely také přehledy o činnosti KČSN, nekrology členů a od roku 1840 zprávy o zasedáních jednotlivých sekcí. „Abhandlungen“ vycházely od začátku osmdesátých let 19. století pod českým názvem jako „Pojednání“, v polovině osmdesátých let se název změnil na „Rozpravy“. Záhy potom zanikly a jejich úlohu převzal „Věstník“. Dočasně byly „Rozpravy“ obnoveny za první Československé republiky. Pro samostatné zprávy o činnosti byly v roce 1859 zřízeny „Sitzungsberichte“, mající od roku 1873 i český název „Zprávy o zasedání“, změněný od ročníku 1876 na „Věstník“; v němž se tiskly plné texty přednášek. Samostatné výroční zprávy vydávala KČSN od roku 1876 až do počátku druhé světové války.⁵⁶ Publikační činnost Královské české společnosti nauk byla úctyhodná, a zvláště v novější době ročně vycházející „Věstník KČSN“, pro každou

⁵⁴ M. POKORNÁ, *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*, in: Učená společnost České republiky 1994-2004, usp. F. Šmahel, Praha 2004, s. 41.

⁵⁵ Tamtéž, s. 52.

⁵⁶ Tamtéž, s. 51-52.

třídu samostatný svazek, úrovní rozprav v češtině i v cizích jazycích zajišťoval čest české vědy, rozsáhlou výměnou s vědeckými ústavy i korporacemi domácími i zahraničními růst významné knihovny KČSN.⁵⁷

Učená společnost publikovala konkrétní výsledky své tvůrčí činnosti a po vzoru obdobných vědeckých sdružení z německých zemí, z Francie, Británie i odjinud usilovala i o oficiální státní schválení své existence, které by kromě prestiže přineslo i hmotné zajištění budoucí činnosti.

2.1.5 Diskuse o charakteru a budoucnosti

Česká společnost začala usilovat též o národní badatelskou instituci, akademii věd. Její podobu už v šedesátých letech 19. století načrtl Jan Evangelista Purkyně. Jeho představy sice nedošly naplnění, ale budoucí architekti české akademie a její organizátoři s ní byli vždy konfrontováni. Jistou dobu se zdálo, že největší vyhlídky na úspěch při vytváření této akademie by mohla mít právě KČSN.⁵⁸ Jednání v tomto smyslu zahájil nejprve Josef Jireček, ministr kultu a vyučování (1871) ve vládě hraběte Karla Hohenwarta, připravující české vyrovnání. Bylo to tedy v době, kdy se splnění českých státoprávních přání zdálo na dosah. Neúspěch této akce rozhodl ale i o osudu Jirečkovy iniciativy ve věci zřízení akademie. Jireček se pokusil o změnu postavení KČSN ještě o devět let později, kdy již jako prezident KČSN požádal císaře Františka Josefa I., aby propůjčil KČSN charakter veřejné korporace, která by se mohla opírat o pravidelnou státní dotaci. Ani tento krok ale

⁵⁷ František ŠORM - Václav VOJTÍŠEK, *Členové Československé akademie věd a členové českých národních vědeckých institucí na něž ČSAV navazuje ve své činnosti*, ČSAV 1968, s. 55.

⁵⁸ Jiří BERAN, *Vznik České akademie věd a umění v dokumentech*, Praha 1989, s. 7.

neprosadil. Tehdejší ministr kultu a vyučování jeho návrh odmítl s odvoláním na stanovisko vídeňské Akademie věd a českého místopředsedy, že KČSN jde pouze o nacionální, nikoli vědecké cíle. Oba pokusy reformovat KČSN, i když byly podniknuty v době, kdy mezi českým národem a korunou panovaly poměrně velice příznivé vztahy, se tedy neuskutečnily.⁵⁹

Diskuse o charakteru a budoucnosti KČSN se rozhořela zanedlouho znovu. T. G. Masaryk, jeden z prvních profesorů české pražské univerzity, který svými zkušenostmi a rozhledem nesporně převyšoval své kolegy, vystoupil s požadavkem založit druhou univerzitu. Zejména však naléhal, aby pro podporu vědecké práce a pro české studentstvo vznikla skutečně česká akademie věd.

Masarykovy názory v zásadě podpořil, ale v jednom směru výrazně revidoval historik Antonín Rezek. Vysvětlil, že nelze očekávat, že by česká akademie mohla povstat na základě celonárodních sbírek nebo darů mecenášů. Ani stát nebude její zřízení podporovat. Za těchto okolností nezbývá - protože akademii mít musíme, v tom se s Masarykem zcela shodoval - než usilovat, aby byla vytvořena z KČSN.⁶⁰

2.1.6 Královská česká společnost nauk a Josef Hlávka

Josef Hlávka,⁶¹ úspěšný stavitel a architekt, spjatý s konzervativními politickými kruhy, poté, co prošel těžkou životní zkouškou, zasáhl - znovu v životní síle a při plném

⁵⁹ M. POKORNÁ, *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*, in: *Učená společnost České republiky 1994-2004.*, usp. F. Šmahel. Praha 2004, s. 45.

⁶⁰ Antonín REZEK, *Jak zvelebovatí naši literaturu naukovou?*, in: *Athenaeum. listy pro literaturu a kritiku* 3, 1885/1886, s. 41-46.

⁶¹ O Josefu Hlávkově více viz v kapitole 2.2.2.

vědomí - do českého vědeckého a uměleckého prostředí. Stal se vlastně vykonavatelem své dříve sepsané poslední vůle a rozhodl se tak sám uskutečnit to, o čem v době vážné nemoci předpokládal, že budou vykonávat jiní.⁶²

Josef Hlávka se pokusil nejprve o přetvoření KČSN. V souvislosti s jubileem této instituce v roce 1884 jí věnoval 20 000 zlatých na zřízení Jubilejního fondu pro vědeckou literaturu českou, který v následujících třech letech zvýšil vždy o 5 000 zlatých. Hlávka předpokládal, stejně jako u svých jiných mecenášských činů, že najde následovníky, další mecenáše. V tomto případě se zklamal, následoval jej pouze nejvyšší zemský maršálek, kníže Jiří z Lobkovic, který věnoval 2 000 zlatých. Sama KČSN na Hlávkův výjimečný dar nereagovala změnou programu nebo svých priorit. Hlávkovu aktivitu stupňovalo také blížící se 40. výročí nastoupení císaře Františka Josefa I. na trůn (1888). Hlávka ve spolupráci s politickou elitou a vlastní ekonomickou silou cílevědomě a sebevědomě usiloval o realizaci svých plánů – tedy o založení České akademie věd a umění.⁶³

Při těchto jednáních nebyl právně dlouho vyřešen vztah k již existující a jasně stanovami profilované KČSN. Hlávka nejdříve uvažoval začlenit ji do budoucí akademie, a tak urychlit proces jejího počestění. Později navrhoval, aby se KČSN sama připojila k akademii jako její I. a II. třída. Hlávkův návrh stanov akademie věd v březnu 1889 podpořili i respektovaní vědci, představitelé KČSN - František Josef Studnička, Josef Kalousek a Josef Emler, kteří pak přizvali ještě Václava Vladivoje Tomka a Karla Kořistku. K stanovám se vyjadřovali jen jako odborníci, ne jako členové KČSN,

⁶² M. POKORNÁ, *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*. in: Učená společnost České republiky 1994-2004, usp. F. Šmahel, Praha 2004, s. 45.

⁶³ Tamtéž, s. 46.

protože podle staršího usnesení z 10. října 1888 se KČSN neměla do těchto záležitostí vměšovat. O vztahu KČSN a nové akademie se ještě dlouho jednalo – na této otázce málem Hlávková iniciativa ztroskotala. Hlávka se totiž obával, že kdyby se k nové akademii KČSN nepřipojila, mohla by být pro českou vědu ztracená, protože vláda by v ní spatřovala instituci, vytvářející německou protiváhu jeho akademie. Nakonec se ale prosadila koncepce vynechat KČSN vůbec z úvah o založení nové akademie. Obě instituce pak od roku 1891 (kdy zahájila Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění svou činnost) existovaly paralelně vedle sebe.⁶⁴

2.1.7 Zahraniční kontakty

Zahraniční kontakty KČSN byly několikerého druhu; jednak byli do řad KČSN voleni členové ze zahraničí, jednak probíhala výměna publikací, později se objevil i nový fenomén – vydávání cizojazyčných referátových periodik. KČSN si zakládala zejména na výměně publikací, jí se oprávněně chlubila a na ni se odvolávala, když byla její samostatná existence ohrožena. Kontakty knihovny KČSN se zrodily v roce 1816, kdy začala výměna publikací s Moravskou společností vlastenecko-hospodářskou. Do roku 1952 její kontakty se zahraničními institucemi vzrůstaly, udržovala nakonec kontakt s více než 560 institucemi se zhruba 50 zeměmi světa. V roce 1938 její publikace putovaly snad do všech evropských zemí a kromě toho i do Japonska, na mnohá místa USA, do

⁶⁴ Tamtéž, s. 45.

jihoamerické La Platy a Montevidea, Mexika, na Bermudy, do Sydney v Austrálii.⁶⁵

2.1.8 Nová etapa

Nová etapa činnosti KČSN začala po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918. KČSN se bezprostředně přihlásila k nově vzniklému státu, ale v nové společenské situaci se musela ve své činnosti vyrovnávat s rozrůstající se konkurencí,

to jest s dalšími nově vzniklými jak univerzitními a vysokoškolskými, tak mimouniverzitními institucemi. Vznikla totiž Masarykova akademie práce, Československá rada badatelská, Slovanský ústav a Orientální ústav. Konkrétním projevem tohoto úsilí KČSN bylo vydávání „Revue des Travaux scientifiques tchécoslovaques“. Ve spolupráci s Českou akademií věd a umění měla revue přinášet cizojazyčná resumé z českých vědeckých prací, a to ve dvou řadách podle svých tříd. Zrod nového typu periodika nebyl lehký a nakonec pro nedostatek financí v době hospodářské krize počátkem třicátých let zcela ztroskotal. Obdobným projektem, ovšem úzce tematicky zaměřeným, byly „Collection of Czechoslovak chemical communications“. Za redakce zkušených a mezinárodně respektovaných vědců Emila Votočka a Jaroslava Heyrovského měly ve francouzštině a angličtině zprostředkovávat světové odborné veřejnosti výsledky práce českých chemiků.

⁶⁵ Tamtéž, s. 47.

2.1.9 Komise

V meziválečném období v práci KČSN vznikl, resp. se prohloubil nový rys činnosti, totiž práce v komisích. První z nich, na jejíž činnosti se Společnost podílela, byla Komise pro vydávání Archivu českého založená již v roce 1886. S větší důrazností a výraznějšími výsledky se ovšem prokazovaly v roce 1924 vzniklá Komise pro ocenění a vydání vědeckého díla Bernarda Bolzana. V roce 1930 se poté ustavila díky velkorysému jubilejnímu daru prezidenta T. G. Masaryka ve výši jednoho miliónu korun českých Komise pro vydávání Spisů Josefa Dobrovského. Rozsáhlý projekt byl hotov již v roce 1930 a předpokládal vytištění vědeckých děl Josefa Dobrovského i jeho korespondence. Bylo zřejmé, že dříve než za deset let nemůže být projekt ukončen, a proto se uvažovalo o tom, že by mohl být završen v jubilejním roce úmrtí Josefa Dobrovského, totiž v roce 1953. Rozsáhlost prací, zaneprázdněnost jednotlivých editorů, válečné události a poté i reorganizace vědeckého života v Československu byly důvodem toho, že se velkorysý projekt, tak jak to u projektů tohoto typu bývá zvykem, nepodařilo dokončit v předpokládaném termínu. Přes všechny problémy a obtíže vyšlo z původního návrhu celkem dvacet svazků (poslední již po ukončení činnosti KČSN nákladem nově zřízených pracovišť Československé akademie věd).⁶⁶

Okupace Československa nacistickým Německem se všemi důsledky postihla i KČSN. Členství v ní bylo podle norimberských zákonů ukončeno např. Arnoštu Krausovi či Emilu Schönbaumovi. Této potupě unikl Bedřich Mendl jen za cenu sebevraždy. KČSN minimalizovala stejně jako instituce

⁶⁶ Tamtéž, s. 47.

podobného typu svou aktivitu. Nevydávala dokonce ani své pravidelné „Zprávy o činnosti“; paradoxem zůstalo, že průběžně doplňovaná „Zpráva o činnosti v letech 1945-1952“ vydána již nebyla a zůstala dodnes v rukopise.

Po roce 1945 se KČSN snažila svou činnost obnovit podle předválečných tradic. Doplnila a revidovala svou členskou základnu, usilovala o oživení své publikační činnosti. Narážela ovšem na finanční problémy; i její finance totiž zůstávaly na tzv. vázaných vkladech. Přetížení prací byli i její členové - vysokoškolští pedagogové. Jednoduché nebylo ani znovunavázání styků s dlouholetými zahraničními partnery. Dlouho a komplikovaně se mj. řešila otázka, aby se za knihy, které přicházely ze zahraničí jako dar, nemuselo platit clo, jehož výše přesahovala možnosti KČSN.⁶⁷

2.1.10 Zánik

Další útlum činnosti KČSN přišel po únoru 1948, kdy byly zmrazeny znovu navazované zahraniční styky, které hrály v činnosti KČSN významnou úlohu, a kdy se znovu začalo jednat o vybudování vědecké instituce nového typu. Představy o tom, že má věda v Československu být organizována na jiných principech, vznikaly hned po květnu 1945, znovu se objevily v Budovatelském programu československé vlády v roce 1946, z různých důvodů však zůstaly na papíře.⁶⁸ Konkrétní přípravy na zřízení nové vědecké instituce se začaly

⁶⁷ Srov. též Alena MÍŠKOVÁ, *Publikace ČSAV v mezinárodní výměně informací (1952-1961)*, in: *Práce z dějin Československé akademie věd* 2, Praha 1987, s. 9-64.

⁶⁸ Podrobněji M. POKORNÁ, *Tři pokusy o reorganizaci vědeckých institucí v letech 1945 – 1948*, in: *Práce z dějin Československé akademie věd* 4A, Praha 1992, s. 84 - 103.

uplatňovat později, a to od konce roku 1950 jak po stranické linii, tak i v rámci Ministerstva školství, věd a umění.⁶⁹

Přípravy na zřízení Československé akademie věd probíhaly intenzivně od konce roku 1951, kdy k tomuto účelu byla zřízena Vládní komise pro vybudování ČSAV. Činnost KČSN, stejně jako dalších dosavadních vědeckých institucí, které se cítily připravovanými kroky ohroženy, se právě v této době výrazně aktivizovala. KČSN a ČAVU, které si shodou okolností právě v roce 1951 mohly připomínat zahájení své činnosti, představily svou minulost jednak výstavami pro širší veřejnost, jednak zprávami pro ministerstvo a KČSN pak i cyklem (později publikovaných)⁷⁰ přednášek.

Ohrožení samotné existence KČSN se stalo již v létě 1951 podnětem k vzrůstající anketě členstva.⁷¹ V odpovědích na vypsanou anketu zaznívaly fráze i velká slova, jímavá ohlédnutí za vlastní vědeckou kariérou i věcné podněty. František Bednář např. trval na zachování KČSN, což zdůvodňoval paralelou se situací ve vysokém školství, kde také přece neexistuje jediná škola. F. K. Studnička spatřoval řešení v rozdělení kompetencí: ČAVU by se měla orientovat na domácí sféru a KČSN na publikování pro zahraničí. Josef Mohr navrhoval, aby KČSN byla pověřena regionálním přírodovědeckým výzkumem. Otto Jírovec domýšlel tento podnět tak, aby se KČSN věnovala přírodovědeckému výzkumu a ČAVU historicko-filologickému. Václav Vaněček navrhoval pro záchranu KČSN, aby se soustředila na problematiku

⁶⁹ Více o tom J. BERAN, *Předúnorová vědní politika KSČ a otázka zřízení ČSAV*, ČČH 33, 1985, s. 212-241.

⁷⁰ Bohumil NĚMEC, *Královská česká společnost nauk a přírodní vědy*, Věstník KČSN, třída filosoficko-historicko-filologická 1951, č. 8, 10 s.; Bohumil RYBA, *Královská česká společnost nauk a společenské vědy*, tamtéž; Václav VOJTÍŠEK, *180 let KČSN*, tamtéž.

⁷¹ Obdobné ankety proběhly i v dalších společnostech, v České akademii věd a umění a v Československé národní radě badatelské, podrobněji s konkrétními odkazy na archivní materiál M. POKORNÁ, *Sjednocením proti jednotě. Spor o podobu nové akademie věd*, in: *Věda v Československu 1945-1953*, Sborník z konference, Praha 1999, s. 105-121.

českých zemí a nebo ještě lépe, pouze na problematiku Prahy a pražského kraje. Se sympatiemi byla přijata myšlenka zjednodušení institucionální struktury. S výhradami byl naopak např. kvitován systém členství či numerus clausus při volbě členů.⁷²

Podobně reagovaly i další vědecké společnosti, jimž rovněž šlo o obhajobu tradic, možnosti publikování, nakladatelská práva, mezinárodní výměnu zkušeností a knih. Jednotliví členové měli obavy z izolace a snad měli i na mysli své budoucí ekonomické zajištění.

Pod tlakem událostí se zástupci vědeckých společností rozhodli navázat jednání, na nichž by představili svůj postoj k reorganizaci vědeckého života. K dohodě dospěli v polovině dubna 1952 a zformulovali společný Návrh na reorganizaci československého vědeckého života. Ztotožnili se v něm s nutností reorganizace vědeckého života. Na jejich společném postupu je především třeba ocenit, že setrvali na zásadách svobody vědy a samosprávy vědeckých institucí. Vycházeli přitom ze samozřejmého předpokladu, že vědecké bádání musí být svobodné.

Přístup jednotlivých vědeckých společností byl odmítnut, a na tomto stanovisku Vládní komise se již nic nezměnilo. Dne 29. října 1952 přijalo Národní shromáždění zákon o Československé akademii věd, která byla zřízena, jak se výslovně uvádí, přebudováním Královské české společnosti nauk a České akademie věd a umění.

KČSN zůstávala pro mnohé bývalé členy milou vzpomínkou na vlastní počátky vědecké práce, renomovanou institucí

⁷² M. POKORNÁ, *Královská česká společnost nauk – její místo ve státě, v národě a ve veřejnosti*, in: Učená společnost České republiky 1994-2004, usp. F. Šmahel. Praha 2004, s. 49.

s rozsáhlými mezinárodními kontakty, s pravidelnou publikační činností i nezpochybnitelnou kompetentností a tradicí.⁷³

⁷³ Tamtéž, s. 49.

2.2 ČESKÁ AKADEMIE VĚD A UMĚNÍ

2.2.1 Ustavení

Vznik České akademie věd a umění⁷⁴ byl jedním z významných mezníků dlouhodobého a složitého procesu, jehož prostřednictvím se věda stávala důležitou složkou české kultury. Celkový vzestup českého národa během 19. století se projevil i v oblasti vědy, vzdělávání a umění.

Souvisí to s celosvětovým nárůstem zájmu o vědu, který silně zasáhl i české země. Zvláště patrné je to v poslední třetině 19. a počátkem nového století. Toto období charakterizují tři rysy obecnějšího dosahu, jež ovlivnily i vývoj našich vědeckých institucí. Jednak je to přibývající profesionalizace, v níž na prvním místě vyniká vysoká odbornost založená na dlouhodobé specializované přípravě, ale i vysoká sociální prestiž, jednak je to rostoucí národní sebevědomí, ztotožňující češství s historickou tradicí a prvenstvím národa v zemi a v neposlední řadě i ochota domácích podnikatelů přispívat mimo jiné na rozvoj vědeckého bádání. S profesionalizací souviselo to, že vedle učených společností jako institucí obecného vědeckého charakteru vznikaly v tomto období spolky, jednoty a sdružení specializované na určitý vědní obor. Sdružovaly jednak vědecké pracovníky, ale také zájemce o jednotlivé vědní obory nebo stavovské skupiny. Výběr členů nepodléhal tak přísným kritériím jako v učených společnostech. Produktem nacionálně vzepjaté atmosféry v této době bylo nejen rozdělení pražské univerzity na pražskou a německou roku 1882, ale i vznik moderní jazykově i národně vyhraněné instituce širšího

⁷⁴ Dále používána zkratka ČAVU.

kulturního zaměření, České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (později České akademie věd a umění). Česká akademie s širším kulturním spektrem národním získala lepší zabezpečení než KČSN.⁷⁵

Česká akademie věd a umění byla zřízena po delším jednání jako samostatný veřejný ústav 23. 1. 1890, kdy císař schválil její založení a potvrdil stanovy.⁷⁶ Do roku 1918 měla název Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění císaře Františka Josefa. Stanovy vyšly tiskem také v němčině.⁷⁷

Hlavním úkolem ČAVU podle stanov z roku 1890 bylo pěstovat a podporovat vědy jazykem českým, pečovat o zdokonalení domácího umění, šířit výsledky své činnosti jazykem českým, také i výsledky činnosti vědecké, literární a umělecké, uveřejněné v cizích jazycích.

Dne 20. dubna 1890 jmenoval panovník prvních 19 řádných členů, kteří 3. 7. 1890 vykonali volbu dalších 23 řádných členů. Předsedou ČAVU se stal její mecenáš Josef Hlávka.

Svoji veřejnou činnost zahájila ČAVU slavnostním shromážděním dne 18. 5. 1891 spojeným s otevřením nové budovy Národního muzea. Jak je již výše uvedeno, hlavní zásluha o založení ČAVU náleží staviteli, architektu a mecenášovi Josefu Hlávkovvi, který svou aktivitou, iniciativou a značným finančním darem umožnil vznik ČAVU a s pomocí

⁷⁵ Josef PETRÁŇ, *Královská česká společnost nauk. Místo české učené společnosti v dějinách a v proudu vědy*, in: Vesmír 11, 1995, s. 632 – 635.

⁷⁶ *Stanovy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*, Praha 1891. Nověji vydány: J. BERAN, *Vznik České akademie věd a umění v dokumentech*, Práce z dějin ČSAV, sv. 2, Praha 1989, s. 383.

⁷⁷ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond ČAVU, 1890 – 1948, inv.č. 210, kart. 170.

staročeské politické reprezentace překonal původní záporný postoj rakouské vlády k jejímu založení.⁷⁸

Pro stěžejní význam této osobnosti o uvádím více v následující kapitole.

2.2.2 Josef Hlávka

Josef Hlávka, český architekt, stavební podnikatel a mecenáš, se narodil 15. 2. 1831 v Přešticích u Plzně. Po absolvování klatovského gymnázia absolvoval v roce 1847 stavovskou reálku při polytechnickém ústavu v Praze a v roce 1851 ukončil studium na pražské technice. V letech 1851 - 54 studoval na Akademii výtvarných umění ve Vídni. Zde obdržel státní cenu za nejlepší práci posluchače. Podnikl tříletou studijní cestu po západní Evropě, Itálii a Řecku.⁷⁹

Již jako hotový architekt se ještě vyučil zedníkem u Františka Šebka, v jehož závodě pracoval pak nějaký čas jako ředitel. Svou známou stavební kancelář mu František Šebek odkázal a Josef Hlávka se stal stavebním podnikatelem. Hned v roce 1861 vyhrál soutěž na výstavbu Dvorní opery ve Vídni a následovaly další úspěchy. Velmi rychle si vydobyl pověst solidního stavitele a mistra v řešení konstrukcí i detailů. Byl také konzervátorem stavebních památek, Od roku 1897 pak řídil vydávání „Soupisu památek historických a uměleckých v zemi české“. V roce 1967 získal cenu za architekturu na Světové výstavě v Paříži. Byl také členem c. k. Akademie

⁷⁸ Alena ŠLECHTOVÁ, – Josef LEVORA, *Členové České akademie věd a umění 1890 – 1952*. Praha 2004. s. 5.

⁷⁹ PIS, Info A-Z, 17. 3. 2005. <URL http://www.pis.cz/cz/dalsi_informace/info_a_z/hlavka_josef.

výtvarných umění ve Vídni a v roce 1869 mu byl udělen titul c. k. stavební rada.⁸⁰

Byl abnormálně pracovitý, jeho kancelář dobře vydělávala, avšak následkem přepracování vážně onemocněl, už v 38 letech ochrnul na obě nohy a zůstal na invalidním vozíku. Kancelář musel uzavřít a s manželkou, s níž se před sedmi lety oženil, se uchýlil na svůj zámek v Lužanech v kraji, kde se narodil. Jeho projektové a stavební tvůrčí období tak skončilo v 38 letech, přesto ještě vykonal mnoho dobré práce pro národ. Poněvadž jeho první žena Marie, rozená Čermáková, zemřela na tuberkulózu, v roce 1886 se znovu oženil. Jeho druhá žena Zdeňka, rozená Havelková, byla klavíristka a zpěvačka a přivedla do Lužan mnohé umělce.⁸¹

V letech 1883 - 91 byl Josef Hlávka poslancem rakouské říšské rady za Staročechy a byl též poslancem českého zemského sněmu. V roce 1891 byl jmenován doživotně členem panské sněmovny. V roce 1895 mu byl doživotně udělen titul vrchního stavebního rady. Byl čestným doktorem několika vysokých škol v zahraničí a členem různých českých i rakouských uměleckých institucí. V roce 1907 byl jmenován čestným měšťanem hlavního města Prahy.⁸²

Hlávková stavební kancelář byla velmi úspěšná. Pod jeho vedením stavěla obchodní a činžovní domy i mimořádné zakázky vzešlé z architektonických soutěží. Jeho projekty jsou velmi dokonale zpracované. Novou etapu své činnosti směřoval především do mecenášství, značné prostředky vložil do vznikající České akademie pro vědy, slovesnost a umění císaře Františka Josefa I. Založil ji v roce 1890 a do roku 1908 byl jejím prvním prezidentem.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

Díky svým schopnostem shromáždil obrovské bohatství, sám ale žil velice skromně a peníze investoval do potřebných institucí a nadací. Poněvadž velkou nadějí spatřoval v mladých talentovaných a pilných lidech a ve vzdělanosti národa, zaměřil se na podporu českého školství, vědy, hospodářství a umění. Tak např. v letech 1903 - 1904 založil a třemi sty šedesáti tisíci zlatých dotoval stavbu moderních Hlávkových studentských kolejí v Jenštejské ulici č. 1. Nejznámější je však Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, nadace, která se po jeho smrti stala univerzálním dědicem veškerého majetku a jejíž roční výnos byl ze 70% určen k podpoře české vědy a tvorby na poli uměleckém i technickém a z 30% na podporu nadaných studentů pražských vysokých škol. Tato nadace jako jediná přežila éru komunistické totality a je tedy nejstarší nadací u nás. Podle Hlávkovy Nadační listiny se pozůstalost rozděluje potřebným dodnes. Celkem vydal Josef Hlávka na podpůrné účely asi 1 milion 460 tisíc zlatých a celé své jmění 7 milionů a lužanský zámek věnoval prostřednictvím své nadace českému národu. Zemřel 11. 3. 1908 v Praze, pohřben je v Přešticích.⁸³

2.2.3 Stanovy

První stanovy ČAVU z roku 1890 platily v podstatě až do roku 1918, do vzniku samostatné Československé republiky, kdy se začaly připravovat stanovy nové. Ty byly schváleny vládou ČSR v roce 1923. Stanovy přiznaly právo členství i ženám, zrušily členství dopisující s ponecháním hodnosti těm, kdo jí už nabyli, a předepsaly, že ve třídě IV. jsou vedle členů

⁸³ Tamtéž.

čestných a přespolních jen členové řádní. Přespolní členové se měli volit ve všech třídách z vynikajících učenců a umělců zahraničních. Také byl zaveden pevný počet členů podle tříd.⁸⁴

Změny těchto stanov byly schváleny ministerskou radou republiky Československé dne 23. května 1931.⁸⁵ Změněny byly paragrafy⁸⁶ týkající se např. hlasovacího práva členů a upravující počet členů v jednotlivých třídách.

ČAVU připravovala v poválečném období další změnu svých stanov. Připravila návrh, jehož poslední úprava byla rozeslána všem členům k podání připomínek. Zvláštní pracovní komise pak o všech těchto připomínkách jednala a stanovy dále upravila. Usnesla se sdělit je Ministerstvu školství, věd a umění, které už v té době mělo na programu reorganizaci Akademie. Vzhledem k situaci nemohly stanovy vstoupit v platnost.

2.2.4 Členové

ČAVU soustředila mezi svými členy řadu vynikajících představitelů české vědy, literatury, výtvarného umění a hudby. Později v ní byly v omezené míře zastoupeni též slovenští vědci a umělci. Svým charakterem a formami své činnosti představovala tradiční typ akademie s převažující funkcí reprezentativní. O rozvoj vědy se zasloužila především rozsáhlou publikační činností, podporou vědeckého výzkumu a udělováním studijních stipendií. Pro umělecké obory měly nepochybně zvláštní význam výroční ceny ČAVU, které byly do roku 1920 nejvýznamnějším veřejným oceněním umělecké

⁸⁴ V. VOJTÍŠEK, *Česká akademie věd a umění. Stav členů k 1. listopadu 1952*, Praha 1968, s. 85.

⁸⁵ MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond ČAVU, 1890 – 1948, inv.č. 210, kart. 170.

⁸⁶ § 8, 9, 16, 17, 25, 26 a 28, Stanovy České akademie věd a umění, Praha 1931, tamtéž.

tvorby. Další významné ceny za vědecká a umělecká díla a podpory na vědeckou a uměleckou činnost byly udělovány z účelových fondů.⁸⁷

ČAVU byla rozdělena do čtyř tříd: I. – vědy filozofické, státní, právní a společenské, historické a archeologické, II. – třídy matematické, přírodní vědy, lékařství a zeměpis, III. – vědy filologické, IV. – písemnictví, výtvarné umění a hudba. Usnášejícími sbory byla valná shromáždění, hospodářským orgánem správní komise. V čele ČAVU stál prezident, v čele tříd předsedové a sekretáři. Všichni funkcionáři včetně generálního sekretáře ČAVU byli voleni na 3 roky s možností opakované volby. Členové se dělili na čestné, řádné, mimořádné, dopisující a přespolní (kteří se od roku 1931⁸⁸ přejmenovali na zahraniční). Stanovami z roku 1890 byl počet řádných členů určen na 57, stanovami s dodatky z roku 1931 byl tento počet zvýšen na 165 členů.

2.2.5 Nástin činnosti

Hlavním úkolem ČAVU podle stanov z roku 1890 bylo „pěstovati a podporovati vědy jazykem českým i jazyk tento a jeho literaturu, pečovati o zdokonalení umění domácího a šířiti jazykem českým výsledky všeliké činnosti té, jakož i výsledky činnosti vědecké, literární a umělecké, uveřejněné v jazycích jiných.“

Činnost ČAVU se soustředila ve třídách, které zřizovaly k řešení vědeckých problémů krátkodobé či dlouhodobé komise. Podporovala vědecká a umělecká díla vlastních členů,

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Stanovy České akademie věd a umění. Praha 1931. Jsou uloženy v MSÚ – A AV ČR, v. v. i., fond ČAVU, 1890 – 1948, inv.č. 210, kart. 170.

ale i vědců a umělců stojících mimo ČAVU, udělováním cen uměleckým dílům a přidělováním podpor a studijních stipendií. Zabývala se též ochranou starých památek, pečovala o jejich průzkum, zveřejňovala poznatky o nich.

ČAVU vykazovala bohatou publikační činnost – „Rozpravy“, „Almanach“, publikace jednotlivých tříd.⁸⁹

2.2.6 Zánik

ČAVU byla přední českou vědeckou institucí až do roku 1952, kdy byla zrušena spolu s dalšími vrcholnými vědeckými institucemi a na jejich místě byla zřízena Československá akademie věd, organizovaná především jako centrálně řízená soustava pracovišť.⁹⁰ Zánik ČAVU úzce souvisí se zánikem KČSN, které se dělo za stejných podmínek, proto je podrobně rozebrán v kapitole 2.1.10.

⁸⁹ *Malá československá encyklopedie*. Praha 1984, s. 784-785.

⁹⁰ A. ŠLECHTOVÁ, – J. LEVORA, *Členové České akademie věd a umění 1890 – 1952*. Praha 2004, s. 5.

2.3 ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD

2.3.1 Ustavení

Československá akademie věd vznikala v nových společenských, politických a hospodářských podmínkách, které u nás nastaly po roce 1945 a 1948. Míněno podmínkami Československa, vznikala na přelomu dvou epoch. Politická sféra prosazovala svůj vliv na vědu již od samého počátku. O vytvoření ČSAV se začalo uvažovat brzy po roce 1945, popud k tomu dal i VIII. sjezd KSČ v březnu 1946. Na jeho základě je v budovatelském programu obsažen úkol vybudovat ČSAV jako ústřední státní instituci vědecké práce.⁹¹ V roce 1950 zahájilo v Praze činnost prvních 7 ústředních vědeckých ústavů. Usnesením vlády ČSR ze dne 15. ledna 1952 byla ustavena Vládní komise pro vybudování Československé akademie věd za účelem, aby bylo připraveno vše potřebné pro vznik nové vrcholné instituce tehdejšího československého státu. Vládní komise vycházela z rozhodnutí, že se vznikem ČSAV tradiční vědecké společnosti zaniknou. Na druhé straně se snažila uchovat co nejvíce z dobrých tradic české vědy.⁹²

Československá akademie věd⁹³ byla zřízena zákonem č. 52 ze dne 29. října 1952.⁹⁴ Byla ustavena jako nejvyšší vědecká instituce Československé republiky, sdružující nejvýznamnější vědecké pracovníky státu.

V zákonu je přímo uvedeno, že vznikla přebudováním Královské české společnosti nauk a České akademie věd a

⁹¹ Luboš NOVÝ, *Československá akademie věd 1952 – 1982*, Praha 1982, s. 19.

⁹² Alena MÍŠKOVÁ, *ČAVU A ČSAV: Otázky kontinuity a diskontinuity II. (Vytvoření sboru členů ČSAV a jeho vztah k členské základně ČAVU a KČSN)*. in: *Česká akademie věd a umění 1891 – 1991*, usp. Jiří Pokorný, red. J. Novotný. Praha 1993, s. 103.

⁹³ Dále používána zkratka ČSAV.

⁹⁴ Zákon č. 52/1952 Sb. o Československé akademii věd.

umění. Obě tyto naše učené společnosti skončily svou činnost vznikem ČSAV, která byla ustavena jako jejich pokračovatelka. Jednou stránkou své existence ČSAV skutečně pokračovatelkou byla, tj. tím, že byla ustanovena jako učená společnost. Jako taková prodělávala za posledních 40 let podobné osudy jako její předchůdkyně. „I ceremoniál, který si vymáhala vládnoucí moc, připomínal někdejší projevy oddanosti císaři. I zásahy moci do jmenování nebo voleb akademiků připomínaly podobné zásahy, které kdysi bránily členství T. G. Masaryka v ČAVU, i stárnutí a úpadek učeného sboru vyvolaný tentokrát zvláště protekčním prosazováním členů bez ohledu na vědeckou způsobilost“, jak sdělil ve svém projevu tehdejší předseda ČSAV Otto Wichterle na slavnostním matiné k 100. výročí zahájení činnosti ČAVU.⁹⁵

Tento první zákon určil ve své první části za úkol ČSAV plánovitou a organizovanou práci v teoretických a užitých vědách, aby cestou tvůrčího vědeckého bádání sloužila blahu lidu a vybudování socialismu v naší vlasti, pro toto bádání má vědecká pracoviště. V § 4 je uvedeno, že vědeckými pracovišti ČSAV jsou její výzkumné a badatelské ústavy, laboratoře, kabinety, stanice, komise, knihovny a jiná pracoviště, která ČSAV zřizuje, vede a zajišťuje. Další paragrafy se týkají práva propůjčovat hodnost kandidáta věd a doktora věd, zřízení vědecké aspirantury, dále upravují ČSAV vydávat časopisy i neperiodické publikace o oboru své působnosti a má právo k tomu účelu zřídit vydavatelský podnik. Akademie odpovídá přímo vládě a podává jí každoročně zprávu o své činnosti, rozpočet je součástí státního rozpočtu.⁹⁶

⁹⁵ Jiří POKORNÝ – Jan NOVOTNÝ, *Česká akademie věd a umění 1891 – 1991*, Praha 1993, s. 13.

⁹⁶ § 5., § 7., § 8., § 9. Zákona č 52/1952 Sb. o Československé akademii věd.

Druhá část zákona se týká členů ČSAV. V § 11 je stanoveno, že členy ČSAV jsou řádní členové – akademici, volení z aktivních vědců obohacujících vědu pracemi velkého významu a přispívajících k socialistické výstavbě státu, § 12 určuje, že členy ČSAV mohou být i cizí státní příslušníci. V § 13 je ošetřeno čestné členství – českoslovenští občané nebo cizí státní příslušníci, kteří obohatili vědu pracemi světového významu nebo kteří se zvláště zasloužili o stát a socialismus, mohou být voleni čestnými členy. A konečně v § 15 je uvedeno, že počet členů akademiků a členů korespondentů určuje vláda na návrh Akademie.

Třetí část zákona se věnuje orgánům ČSAV. § 18 stanoví nejvyšším orgánem Akademie její valné shromáždění, skládající ze všech členů a čestných členů Akademie a upravuje jeho povinnosti. Další ustanovení této části zákona se týkají nejvyššího řídicího orgánu, Prezidia ČSAV.⁹⁷

A konečně ve čtvrté části zákona v § 24 je stanoveno, že první akademiky a první členy presidia jmenuje prezident republiky na návrh vlády. § 26 zákona zrušil zákon o Masarykově Akademii práce⁹⁸ a Základní řád Masarykovy akademie práce.⁹⁹

2.3.2 Členové

Sbor členů ČSAV byl vytvořen v souladu s direktivami ÚV KSČ, které pouze aplikovaly pounorový trend na oblast vědy. Jejich cílem bylo centralizovat řízení základního výzkumu. Vládní komise se obrátila na vedení všech čtyř

⁹⁷ § 20., § 21., § 22. Zákona č 52/1952 Sb. o Československé akademii věd.

⁹⁸ Zákon č. 86/1920 Sb. o Masarykově Akademii práce.

⁹⁹ Vládní nařízení č. 119/1920 Sb., jímž se vydává „Základní řád Masarykovy Akademie práce“.

základních vědeckých organizací – České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, České národní rady badatelské a Masarykovy akademie práce, s žádostí o pomoc při vypracování předběžných zpráv o našich nejlepších vědeckých pracovnících. Vládní komise shromáždila návrhy vědeckých organizací. Výsledkem její činnosti byl soubor návrhů, dále posuzovaný nejvyššími komunistickými orgány.¹⁰⁰

Prezident Klement Gottwald poté 12. listopadu 1952 jmenoval prvních 52 řádných členů ČSAV – akademiků a 43 členů korespondentů. V tabulce je vyznačeno, kteří první členové – akademici byli původně členy České akademie věd a umění a Královské české společnosti nauk.

Seznam prvních 52 řádných členů ČSAV - akademiků, jmenovaných Klementem Gottwaldem 12. listopadu 1952

Prezídium ČSAV	ČAVU	KČSN
Prezident – Prof. Dr. Zdeněk NEJEDLÝ	■	■
I. zástupce prezidenta – Prof. Dr. Vilém LAUFBERGER	■	■
II. zástupce prezidenta – Doc. Dr. Jaroslav BŮHM		■
Hlavní sekretář – Prof. Dr. Ing. František ŠORM		
Předseda I. (matematicko-fyzikální) sekce – Prof. Dr. Vojtěch JARNÍK	■	■
Předseda II. (geologicko-geografické) sekce – Prof. Dr. František SLAVÍK	■	■
Předseda III. (chemické) sekce – Prof. Dr. Rudolf BRDIČKA		■
Předseda IV. (biologické) sekce – Prof. Dr. Ivan MÁLEK		
Předseda V. (technické) sekce – Prof. Dr. Ing. Theodor JEŽDÍK	■	■

¹⁰⁰A. MÍŠKOVÁ, *ČAVU A ČSAV: Otázky kontinuity a diskontinuity II. (Vytvoření sboru členů ČSAV a jeho vztah k členské základně ČAVU a KČSN)*, in: Česká akademie věd a umění 1891 – 1991. Praha 1993, s. 103 - 105.

Předseda VI. (filozoficko-historické) sekce – Dr. Zdeněk WIRTH	■	■
Předseda VII. sekce (ekonomie a práva) – Prof. Dr. Antonín HOBZA	■	
Předseda VIII. sekce (jazyka a literatury) – Prof. Dr. František TRÁVNÍČEK	■	■

První řádní členové ČSAV - akademici	ČAVU	KČSN
Prof. Dr. Ing. Zdeněk BAŽANT	■	■
Prof. Ing. Štefan BELLA		
Doc. Dr. Dionýz BLAŠKOVÍČ		
Prof. Dr. Bohumil BYDŽOVSKÝ	■	■
Prof. Dr. Eduard ČECH	■	■
Prof. Dr. Ing. Václav DAŠEK		
Prof. Dr. Josef DOBLÁŠ	■	■
Prof. Dr. Viktor DVORSKÝ		
Prof. Dr. Jan EISNER	■	■
Prof. Dr. Ing. Josef HANUŠ	■	■
Prof. Dr. Bohuslav HAVRÁNEK	■	■
Prof. Dr. Jaroslav HEYROVSKÝ	■	■
Prof. Dr. Václav HORA	■	
Prof. Dr. Bedřich HROZNÝ	■	■
Prof. Dr. Otakar CHLUP		
Prof. Dr. Ing. Vojtěch JAREŠ	■	
Prof. Dr. Radim KETTNER	■	■
Prof. Dr. Ing. František KLOKNER	■	
Prof. Dr. Vladimír KORÍNEK	■	■
Prof. Dr. Jaromír KOUTEK	■	■
Prof. Dr. Josef KRATOCHVÍL	■	■
Prof. Dr. Ing. Václav KROUZA		
Prof. Dr. Vincenc LESNÝ	■	■
Prof. Dr. František LEXA		■
Prof. Dr. Ing. Rudolf LUKEŠ		■
Prof. Dr. Jan MUKAŘOVSKÝ	■	■
Prof. Dr. Josef NOVÁK		

Prof. Dr. Josef PELNÁŘ	■	
Prof. Dr. Ing. František PÍŠEK		
Prof. Dr. Vladimír PROCHÁZKA		
Prof. Dr. Jan RYPKA	■	■
Prof. Dr. Josef RYŠAVÝ		
Prof. Dr. Ing. Josef ŘEZNÍČEK	■	
Prof. Dr. Antonín SALAČ	■	■
Prof. Dr. František STUDNIČKA	■	■
Prof. Dr. Rudolf URBÁNEK	■	■
Prof. Dr. Ing. Josef VAŠÁTKO		
Prof. Dr. Ing. Vítězslav VESELÝ	■	■
Prof. Dr. Václav VOJTÍŠEK	■	■
Prof. Dr. Jan WOLF	■	■

Z předložené tabulky je zřejmé, že 33 vědců bylo členy zrušených společností Královské české společnosti nauk, 27 členů České akademie věd a umění, z toho 22 vědců bylo členy obou těchto institucí. Základem ČSAV byly tedy přední vědecké osobnosti zanikajících vědeckých společností.¹⁰¹

2.3.3 Nástin činnosti

ČSAV vytvářela celkovou koncepci československé vědy, plnila úkoly spojené s plánováním základního výzkumu a výchovu vědeckých pracovníků – udělovala vědecké hodnosti „kandidát věd“ a „doktor věd“. V oblasti řízení vědecké výchovy a dalšího zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků plnila funkci ústředního orgánu státní správy.

¹⁰¹ Akademiky a členy korespondenty byli jmenováni i vědecké osobnosti z dalších zrušených společností – např. z Masarykovy akademie práce a České národní rady badatelské.

ČSAV sdružovala vědecká pracoviště – ústavy, laboratoře, kabinety i jiné útvary. Byly jejími středisky vědecko-výzkumné činnosti, základními organizačními jednotkami. Byla též vytvářena společná vědecká pracoviště ČSAV, vysokých škol, popřípadě jiných vědeckých institucí a organizací. V oboru své působnosti rozvíjela ediční činnost.

ČSAV jako právnická osoba byla rozpočtovou organizací.¹⁰²

2.3.4 Zánik

ČSAV zanikla k datu 31. 12. 1992. Přijetí zákona o Akademii věd České republiky¹⁰³ bylo rozhodujícím momentem listopadových změn, týkajících se Akademie věd. Po přijetí tohoto zákona byl pak vypracován a ve Federálním shromáždění přijat 2. prosince 1992 zákon, kterým se zrušuje Československá akademie věd a upravuje způsob vypořádání majetkových a jiných práv.¹⁰⁴

¹⁰² Stanovy ČSAV s účinností k 1. květnu 1982. in: Československá akademie věd 1986, s. 19-49.

¹⁰³ Zákon ČNR č. 283/1992 Sb. o Akademii věd České republiky.

¹⁰⁴ Zákon FS č. 599/1992 Sb., kterým se zrušuje Československá akademie věd a upravuje způsob vypořádání majetkových a jiných práv.

3. UČENÁ SPOLEČNOST ČESKÉ REPUBLIKY, o. s.

3.1 PŘÍPRAVY K USTAVENÍ

Po listopadových událostech roku 1989, po pádu komunistického režimu, došlo v naší zemi k převratným změnám. Revoluční listopad 1989 ukázal, že v české společnosti přetrvaly demokratické tradice, žily ještě generace pamatující první československý stát, působila historická paměť, na mladší pokolení měl vliv demokratický Západ. Nová vládní moc se musela řízení státu učit. Tržní vztahy se měly dosáhnout privatizací. Už brzy po listopadu 1989 se také ukazovalo, že vážným problémem budou i česko-slovenské vztahy.

První změny, týkající se sice především ČSAV, ale zasahující svými důsledky veškerou vědeckou činnost, byly učiněny již usnesením mimořádného valného shromáždění členů ČSAV konaného 21. prosince 1989. To zařadilo mezi hlavní úkoly připravit nové zákony o vědě. V nich doporučilo oddělit učenou společnost (sbor akademiků a členů korespondentů ČSAV) od dosavadních vědeckých pracovišť ČSAV. V letech 1990 – 1992 byl připravován Zákon České národní rady o České akademii věd jako samosprávné soustavě mimouniverzitních pracovišť a Zákon Federálního shromáždění o Učené společnosti České a slovenské federativní republiky. V roce 1992 však vyvstala otázka rozpadu československé federace a návrh zákona o Učené společnosti ČSFR už nebyl projednán.¹⁰⁵ Přijetím zákona o Akademii věd České republiky¹⁰⁶ a zákona, kterým se zrušuje Československá

¹⁰⁵ Miroslav ŠMIDÁK, *Legislativní úprava vědecké a výzkumné činnosti v České republice po listopadu 1989*, Práce z dějin Akademie věd, seria A, Praha 1997, s. 77-82.

¹⁰⁶ Zákon č. 283/1992 Sb. o Akademii věd České republiky.

akademie věd,¹⁰⁷ pak došlo k rozpuštění sboru akademiků a členů korespondentů. „Režim na sklonku své existence ve druhé polovině osmdesátých let kontaminoval sbor akademiků tak hrozivým způsobem, že jeho zánik po kolapsu komunismu představoval velice osvícený čin“, uvádí Rudolf Zahradník.¹⁰⁸

Výše uvedené důvody iniciovaly založení Nadace pro obnovení činnosti Učené společnosti a vedly k ustavení Učené společnosti České republiky.¹⁰⁹

3.1.1 Nadace pro obnovení Učené společnosti České republiky

Ve druhé polovině roku 1991 počaly takřka spontánně schůzky fyzika Jiřího Bičáka, matematika Jaroslava Kurzweila, lékaře Vratislava Schreibra, historika Františka Šmahela a chemiků Otto Wichterleho a Rudolfa Zahradníka a o něco později též filozofa Ladislava Hejdánka, kteří debatovali o mechanismu obnovení učené společnosti a o způsobu výběru prvních členů. Schůzky se nejčastěji konaly v Ústavu fyzikální chemie a elektrochemie Jaroslava Heyrovského a mezi účastníky se objevovali další osobnosti. Předmět a cíl aktivit zamýšlené společnosti se shodovaly s předmětem a cílem jejích předchůdců z 18. a 19. století (které byly rozšířeny o potřeby specifické pro 20. století), jakož i učených společností zahraničních. Tato idea vyústila k založení Nadace pro obnovení Učené společnosti České republiky.¹¹⁰

¹⁰⁷ Zákon č. 599/1992 Sb. kterým se zrušuje Československá akademie věd a upravuje způsob vypořádání majetkových a jiných práv.

¹⁰⁸ Rudolf ZAHRADNÍK, *Slovo úvodem*. in: Učená společnost České republiky, J. GRYGAR, Praha 2002.

¹⁰⁹ R. ZAHRADNÍK, *Poznámka ke vzniku, ustavení a životu Učené společnosti České republiky*, in: Učená společnost České republiky 1994-2004, usp. F. Šmahel. Praha 2004, s. 7.

¹¹⁰ Tamtéž s. 8.

Žádost o registraci Nadace spolu s jejím statutem byla předložena Obvodnímu úřadu v Praze 8. Osvědčení o registraci bylo vystaveno s datem 14. prosince 1992.¹¹¹

Statut Nadace pro obnovení Učené společnosti v České republice se skládal z devíti článků. V prvním článku statutu je uvedeno, že skupina dvaceti dvou příslušníků české inteligence, která sama sebe považuje za volnou a otevřenou občanskou iniciativu, se rozhodla založit Nadaci. Zakládající členové Nadace tak učinili proto, aby český vědecký život měl jednotící prvek a aby vycházel z vlastních potřeb a ne z vnějších a předem daných cílů: smyslem Nadace je podporovat vědecký život v České republice. Článek 2 stanovuje název a sídlo Nadace, jímž se stal Ústav fyzikální chemie a elektrochemie J. Heyrovského, Dolejškova 3, 182 23 Praha 8. V článku 3 je výslovně zdůrazněno, že zakládající členové v tomto svém úsilí navazují na tradice Královské české společnosti nauk a analogických společností v zahraničí. Chtějí přitom sledovat i cesty, které ukázali mecenáši české vědy v čele se zakladatelem České akademie věd a umění Josefem Hlávkou. Články 4 a 5 upravují hospodaření s finančními prostředky, články 6, 7. a 8. stanoví a upravují činnost orgánů Nadace. A konečně v 9. článku se praví „Nadace je založena na dobu určitou. Zaniká vznikem učené společnosti, která vznikne z iniciativy členů Nadace“.

Správní výbor Nadace byl sedmičlenný a tvořili jej Jiří Bičák, Cyril Höschl, Helena Illnerová, Zdeněk Lojda, Vladimír Urfus, Otto Wichterle a Rudolf Zahradník; předsedou byl zvolen Rudolf Zahradník.¹¹²

¹¹¹ Osvědčení o registraci. čj.: OS0-K149/1292. vyd. Obvodní úřad v Praze 8, občansko správní odbor.

¹¹² R. ZAHRADNÍK, *Poznámka ke vzniku, ustavení a životu Učené společnosti České republiky*, in: *Učená společnost České republiky 1994-2004*, usp. F. Šmahel. Praha 2004, s. 9.

Po přijetí Deklarace o založení Učené společnosti České republiky¹¹³ se členům Společnosti zdálo vhodné a účelné Nadaci původní nerušit, ale konvertovat ji na Nadaci pro podporu Učené společnosti České republiky; to vyžadovalo změnu článků 2 (název se změnil na Nadace pro podporu Učené společnosti České republiky, sídlo zůstalo) a 9 (Nadace je založena na dobu neurčitou) a doplnění článku 5 (zdroje budou vynakládány zejména k podpoře činnosti Učené společnosti České republiky.¹¹⁴

Konečně na počátku roku 1996 došlo k posledním úpravám statutu, byly vypracovány stanovy a Nadace vystupovala od té doby pod názvem Nadace pro podporu vědy při Učené společnosti České republiky¹¹⁵.

3.2 USTAVENÍ

3.2.1 Deklarace Učené společnosti České republiky¹¹⁶

Dne 10. května roku 1994 byla na slavnostním zasedání v pražském Karolinu za přítomnosti ministra školství, mládeže a tělovýchovy Ivana Pilipa a rektora Univerzity Karlovy Karla Malého podepsána „Deklarace Učené společnosti České republiky“. „Deklarace“ v úvodu zmiňuje Královskou českou společnost nauk, dále uvádí, že s obnovením svobody ve veřejném životě se otevřel nový prostor pro komunikaci mezi různými obory, pro mezioborovou spolupráci a pro jednání o

¹¹³ Blíže o Deklaraci bude pojednáno v kapitole 3.2.1.

¹¹⁴ Obvodní úřad v Praze 8 přijal tuto změnu dne 18. 7. 2004.

¹¹⁵ Osvědčení o registraci. čj.: sine/95-3060. vyd. Obvodní úřad v Praze 8, občansko správní odbor dne 8. 1. 1996.

¹¹⁶ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 00, Založení Učené společnosti – Deklarace Učené společnosti České republiky, 10. 5. 1994.

obecných otázkách vědy jako součástí národní kultury je nezbytný i pracovní styk mezi čelnými představiteli vědeckých oborů. Cílem Učené společnosti České republiky je podněcovat svobodné pěstování vědy, budit touhu po poznání a radost z něho, šířit vědecké poznatky ve veřejnosti, podporovat zvyšování úrovně vzdělanosti a tvůrčího, racionálního a lidsky odpovědného klimatu v České republice. Dále je v deklaraci zmíněno, že členství bude regulováno stanovami. Deklaraci podepsalo 36 významných českých vědců, kteří se tak stali zakládajícími členy Učené společnosti České republiky.¹¹⁷ Prvého uznání se Učené společnosti České republiky dostalo přijetím u prezidenta ČR na Pražském hradě dne 24. května 1994.

3.3 STANOVY

Stanovy Učené společnosti České republiky byly registrovány Ministerstvem vnitra ČR dne 23. 6. 1994.¹¹⁸

Stanovy mají celkem 20 článků. První čtyři články se týkají vzniku, sídla, cílů a povahy členů. První článek konstatuje, že účastníci shromáždění konaného dne 10. května 1994 v pražském Karolinu se rozhodli ustavit občanské sdružení s názvem Učená společnost České republiky. Svoji vůli vyjádřili „Deklarací Učené společnosti České republiky“, která byla na tomto shromáždění vyhlášena a stvrzena podpisy přítomných. Stejným způsobem vyjádřili účastníci tohoto shromáždění svoji vůli při přijetí prezidentem republiky dne 25. května 1994. Článek 2 ustanovuje sídlem Učené společnosti

¹¹⁷ Zakládajícím členům je věnována pozornost v kapitole 3.4.1.1.

¹¹⁸ Stanovy jsou registrovány MV ČR pod číslem II/s-OS/1-24847/94-R. Registrace stanov byla provedena dne 23. 6. 1994.

České republiky její sekretariát, Národní třída 3, Praha 1. Článek 3 praví, že cílem Učené společnosti České republiky je podněcovat svobodné pěstování vědy, budit touhu po poznání a radost z něho, šířit vědecké poznatky ve veřejnosti, podporovat zvyšování úrovně vzdělanosti a tvůrčího, racionálního a lidsky odpovědného klimatu v České republice. Společnost pěstuje myšlení a jednání překračující hranice jednotlivých oborů. Pomáhá tomu, aby vědecké poznatky přispívaly k účinným a kvalifikovaným pohledům a rozhodnutím v našem veřejném životě ve shodě s tím, jak významné postavení mají učené společnosti ve všech vyspělých zemích. Společnost sdružuje významné vědce. Předpokladem členství je výrazný a tvůrčí přínos vědě, otevřenost a integrita. Výjimečně se členem může stát i osobnost, která se mimořádně zasloužila o předávání vědeckých a duchovních hodnot společnosti. Práva všech členů jsou rovná a stejná; náleží k nim zejména právo podílet se na činnosti Společnosti ve všech jejích projevech, právo volbou rozhodovat o orgánech Společnosti, o přijímání nových členů, stejně jako o všech aktivitách, které vyžadují rozhodování volbou.¹¹⁹

Články 5 až 10 se týkají členské základny. Článek 5 stanoví, že počet členů Společnosti není omezen, počet členů mladších 65 let je určen číslem 50. Článek 7 konstatuje, že členství zahraničních členů je většinou čestné. Další články si všímají procedury volby nových členů – v článku 8 se praví, že kandidát členství ve Společnosti musí být doporučen písemným návrhem podpořeným alespoň třemi ručiteli a doporučen třemi posuzovateli; ručitelé i posuzovatelé musí být členy Společnosti. Návrhy shromažďují členové Rady Společnosti a předkládají je nejbližšímu valnému shromáždění s doporučením

¹¹⁹ Tamtéž.

na sestavení kandidátky. O složení kandidátní listiny rozhoduje valné shromáždění prostou většinou přítomných. Článek 9 upravuje samotnou volbu členů – o navržených kandidátech hlasuje valné shromáždění. Hlasování se koná ve dvou po sobě následujících kolech. V prvním vylučovacím rozhoduje prostá většina přítomných; v druhém finálním je třeba, aby kandidát byl zvolen dvoutřetinovou většinou členů Společnosti. Volby se uskutečňují tajným hlasováním. Článek 10 upravuje zánik členství – to zaniká resignací nebo vyloučením. Poruší-li člen zásadně stanovy Společnosti nebo její pověst, bude ze Společnosti vyloučen. Návrh předloží Rada na zasedání Společnosti a rozhodne o něm nejbližší valné shromáždění hlasováním. K jeho přijetí je zapotřebí dvoutřetinové většiny členů Společnosti.¹²⁰

Články 11 a 12 jsou věnovány valnému shromáždění a pracovním zasedáním. Článek 11. hovoří o valném shromáždění, které je nejvyšším orgánem Společnosti. Valné shromáždění svolává předseda Společnosti nejméně jednou do roka. Svolat valné shromáždění je také povinen, požádá-li o to písemně jedna třetina členů, a to do jednoho měsíce. Žádost o svolání musí obsahovat návrh programu jednání. Valné shromáždění rozhoduje podle povahy věci prostou většinou přítomných nebo dvoutřetinovou většinou členů Společnosti. Již zmiňovaný článek 12 zní: Kromě valného shromáždění se členové Společnosti scházejí k pracovním zasedáním, jak to vyžaduje činnost Společnosti. Je-li to potřebné, může pracovní zasedání rozhodovat také hlasováním; výsledek určuje prostá většina přítomných a hlasování může být stejně tak veřejné jako tajné.¹²¹

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

Orgánů Společnosti se týkají články 13, 14 a 15. V článku 13 je uvedeno, že výkonným orgánem Společnosti je Rada. Radu tvoří předseda Společnosti, místopředseda a pět členů. Rada zajišťuje činnost Společnosti, vytyčuje pracovní záměry a předkládá je k projednání valnému shromáždění. Předsedu Společnosti a Radu volí valné shromáždění na dobu dvou let. Předseda Společnosti a členové Rady mohou setrvat ve stejné funkci nejvýše dvě po sobě jdoucí volební období. V případě, že se člen Rady nemůže po delší dobu účastnit práce Rady, nebo se svého členství vzdá, nahradí ho v daném období člen Společnosti, který se ve volbách do Rady umístil na následujícím místě za zvolenými členy. Článek 14 stanoví, že předseda Společnosti zastupuje Společnost navenek; pečuje o plynulou činnost Společnosti a činí veškerá nezbytná rozhodnutí v běžných věcech, pokud to povaha a neodkladnost vyžadují; je povinen o svých rozhodnutích podat zprávu na nejbližším valném shromáždění. Článek 15 upravuje volby do Rady – kandidáty na členství v Radě může navrhnout kterýkoliv člen Společnosti. Předseda Společnosti je volen samostatně. Místopředsedu určuje zvolený předseda ze zvolených členů Rady. Členové Rady jsou voleni jednotlivě; z navržených kandidátů jsou zvoleni ti, kteří obdrží největší počet hlasů. Volba se uskutečňuje tajným hlasováním.

Konečně článek 16 se věnuje zdrojům majetku Společnosti a výši členských příspěvků, které činí 0,5 % čistého ročního platu. Články 17 a 18 upravují hospodaření s finančními prostředky, článek 19 stanoví podmínky zániku Společnosti a článek 20 určuje, že k přijetí změn nebo doplňků stanov je zapotřebí dvoutřetinové většiny členů Společnosti a o změnách a doplňcích stanov rozhoduje valné shromáždění.

3.3.1 Změny stanov

Během dalších let činnosti Společnosti se na zasedáních mnohokrát jednalo o změnách stanov. Na valných shromážděních byly přijímány změny, které ale nebyly registrovány na Ministerstvu vnitra ČR. Takže například na 4. valném shromáždění bylo schváleno nové znění článku 9a, který upravoval hlasování o navržených kandidátech – hlasuje o nich valné shromáždění. Hlasování se koná ve dvou po sobě následujících kolech. V prvním vylučovacím rozhoduje nadpoloviční většina přítomných, v druhém finálním je třeba, aby kandidát byl zvolen dvoutřetinovou většinou přítomných. Též bylo na tomto shromáždění odhlasována změna článku 11, týkající se hlasování na valném shromáždění – valné shromáždění je schopno se usnášet při přítomnosti nadpoloviční většiny řádných členů Společnosti. Upraven byl také článek 16, který stanovil, že roční příspěvek řádných členů činí 1% čistého ročního příjmu, u důchodců 0,5% čistého ročního příjmu. V roce 2001 přijalo 7. valné shromáždění změnu článků 6, 9 a 10. Článek 6 byl doplněn o povinnost členů podílet se přiměřeně na činnosti Společnosti a platit členské příspěvky, článek 9 byl rozšířen o to, že předseda Společnosti informuje zvoleného člena a písemně se ho dotáže, zda členství přijímá. Článek 10 byl rozšířen o to, že členství se přerušuje u člena, který po dva roky, ač upomínán, nezaplatil členské příspěvky.

Oficiálně byla registrována změna stanov s dalšími dílčími, spíše formálními a formulačními úpravami, až v roce 2002,¹²² například článek 2 byl doplněn názvem Společnosti

¹²² Ministerstvem vnitra ČR vzata změna na vědomí 19. 6. 2002.

v mezinárodním styku – „Czech Learned Society“. Tyto stanovy významným způsobem život Společnosti neměnily.

Už v průběhu roku 2004 se jednalo o dalších návrzích na úpravu stanov.¹²³ Iniciativa vzešla od nového předsedy Společnosti Jiřího Grygara, který byl zvolen na 10. valném shromáždění 25. května 2004.¹²⁴

Zde bych ráda upozornila na významnou změnu, ke které došlo za předsednictví Františka Šmahela (květen 2002 – květen 2004) a jenž se hned neprojevila ve stanovách, ale je pro další vývoj Společnosti velmi důležitá (je zaznamenána v zápise z 85. zasedání Společnosti ze dne 17. září 2002) – došlo k rozdělení členů Společnosti do 4 odborných skupin – odborných společenství.

Na pracovní části 10. valného shromáždění konaného 25. 5. 2004 byl předsedou Společnosti zvolen Jiří Grygar. Již na prvním následujícím 103. pracovním zasedání dne 21. září 2004 hovořil o změnách stávajících stanov. Jako jednu z priorit určil možnost úpravy počtu členů. Na 109. zasedání dne 15. března 2005 byla ustavena komise ze členů Společnosti ve složení Ivan Hlaváček, Jan Krajíček, Jaromír Plešek, kteří byli pověřeni vypracováním úprav stanov. Na 110. zasedání Společnosti dne 19. dubna 2005 tato komise vypracovala písemný podklad k jednání. Úpravy se týkaly počtu členů, organizační struktury a voleb do Rady, z pléna zaznělo velké množství připomínek. Členům komise bylo uloženo zpracovat tyto připomínky. Bohužel během jednoho měsíce (pracovní část 11. valného shromáždění Učené společnosti se konalo 17. května 2005) nebylo možné všechny připomínky náležitě

¹²³ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání. Zápis ze 103. zasedání Společnosti konaného 21. září 2004.

¹²⁴ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 1, Valná shromáždění. Zápis z 10. valného shromáždění Společnosti konaného 24. - 25. května 2004.

zpracovat a na jednání se úprava stanov nedostala. Na 110. zasedání Společnosti 21. června 2005 požádal o uvolnění z komise pro úpravu stanov Jan Krajíček.

Pro další úpravu stanov bylo velmi významné, že postavení Společnosti ve vědeckém životě bylo právně zakotveno s účinností ode dne 13. září 2005 v ustanovení § 3 odst. 4 zákona č. 283/1992 Sb., o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. 32/2005 Sb., dle něhož Akademie věd podporuje Společnost, která přispívá ke svobodnému pěstování a rozvoji vědy v České republice a reprezentuje ji vůči obdobným zahraničním vědeckým institucím.

O prosazení tohoto ustanovení se nejvýznamnější měrou zasloužila členka Společnosti Helena Illnerová. Poté členové Společnosti Ivan Hlaváček a Emil Paleček ve spolupráci s Pavlem Kratochvílem připravili návrh na úpravu stanov. Návrh obsahoval významné změny, které se mj. týkaly zavedení mimořádného členství, počtu členů, struktury Rady, ustavení odborných sekcí, volby nových členů, výše členských příspěvků. Z těchto podnětů poté Rada připravila dotazník na 118. zasedání Společnosti s tím, že na základě výsledků tohoto dotazníku budou stanovy upraveny a připraveny na 119. pracovní zasedání dne 18. dubna 2006, kde bude možné dokončit první čtení stanov, při němž se ještě dají včlenit případné pozměňovací návrhy. Dotazník jasně ukázal, jakým způsobem si členové přejí stanovy změnit.¹²⁵ Verzi stanov pro hlasování na 12. valné shromáždění pak upravil člen Společnosti a místopředseda Ústavního soudu ČR Pavel Holländer ve spolupráci s Jiřím Kejřem a Pavlem Kratochvílem.

¹²⁵ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 01, Stanovy. Dotazník k návrhům na úpravu stanov Společnosti ze dne 21. 3. 2006 – vyhodnocení.

Tato velmi významná změna stanov byla přijata na pracovní části 12. valného shromáždění Učené společnosti České republiky, které se konalo 16. května 2006¹²⁶ za předsednictví Jiřího Grygara (2004 – dosud). Stanovy začínají Preambulí, dále se člení na 19 paragrafů.

Cílem všech těchto výše popsaných změn bylo reflektovat téměř čtyřnásobný růst Učené společnosti České republiky od doby jejího založení i zkušenosti z její činnosti v uplynulém desetiletí. Především bylo upraveno ustanovení o numeru clausu řádných členů na nové číslo 111 bez ohledu na věk. Počet čestných členů není omezen (§6). Dalším důležitým rysem nových stanov je posílení principů kontinuity i změny v Radě. Příští Rada bude mít 8 členů, tj. předsedu, prvního místopředsedu, kterým je designovaný předseda pro příští volební období, druhého místopředsedu, kterým je bezprostředně předchozí předseda, vědecký tajemník a předsedové všech čtyř sekcí (§10). Dále jsou v nových stanovách formálně zřízeny čtyři sekce – I. sekce věd matematicko-fyzikálních, II. sekce věd chemických, III. sekce věd biologicko-medicínských, IV. sekce věd společenských a humanitních (§12). Sekce už, zatím neformálně, ale fakticky, fungovaly v předešlém funkčním období Rady Společnosti.

K nepředpokládané změně došlo v souvislosti s přijetím zákona č. 342/2006 Sb., kterým se mění některé zákony související s oblastí evidence obyvatel a některé další zákony, v nichž je zařazena též novela zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon nabyl účinnosti 3. 7. 2006, spadal přesně do doby, kdy měly být upravené stanovy zaregistrovány. Dle tohoto zákona¹²⁷ musí

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ § 6 odst. 4 zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů, ve znění zákona č. 342/2006 Sb.

název občanského sdružení nově obsahovat označení „občanské sdružení“ nebo zkratku o. s. Společnost proto musela, ač nerada, upravit svůj název – na svém 121. zasedání dne 19. 9. 2006 přijala název „Učená společnost České republiky, o. s.“

Stanovy byly přeloženy do angličtiny a jak česká, tak anglická verze je uveřejněna na internetových stránkách Společnosti.¹²⁸

3.4 ČLENSKÁ ZÁKLADNA

3.4.1 Řádní členové

Společnost sdružuje významné vědce všech vědních oborů. Členství v ní je dvojí – řádné a čestné. Předpokladem členství je výrazný a tvůrčí přínos vědě a mravní integrita. Výjimečně se může stát členem Společnosti i osobnost, která se mimořádně zasloužila o šíření vědeckých hodnot ve společnosti. Řádnými členy a členkami se mohou stát pouze vědci působící na území České republiky.

3.4.1.1 Zakládající členové

10. května roku 1994 byla na slavnostním zasedání v pražském Karolinu podepsána „Deklarace Učené společnosti České republiky“.

Deklaraci podepsalo 36 významných českých vědců, kteří se tak stali zakládajícími členy Učené společnosti České republiky.

¹²⁸ <http://www.learned.cz/main.php?id=01.01.02.00>.

Seznam zakládajících členů spolu s jejich vědeckými obory:

Jméno	obor
Prof. RNDr. Jiří Bičák, DrSc.	teoretická a matematická fyzika, obecná relativita
RNDr. Zdeněk Ceplecha, DrSc.	astronomie, astrofyzika
Prof. RNDr. Petr Čársky, DrSc.	kvantová chemie
Ing. Karel Dušek, DrSc.	struktura a vlastnosti makromolekul
RNDr. Jiří Grygar, CSc.	astronomie, astrofyzika
Prof. RNDr. Martin Hampl, DrSc.	sociální geografie
Prof. PhDr. Ladislav Hejdánek	filozofie
MUDr. Miroslav Holub, DrSc.	imunologie
Prof. RNDr. Jiří Hořejš, CSc.	informatika, výpočetní technika
Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc.	biologická psychiatrie, psychofarmakologie
Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.	fyzologie se zaměřením na chronobiologii
Prof. PhDr. Josef Jařab, CSc.	literární věda a kritika, literární historie
Prof. MUDr. Ctirad John, DrSc.	imunologie principy účinnosti adjuvantní imunizace
Prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc.	dětská onkologie
Prof. Ing. Pavel Kratochvíl, DrSc.	fyzikální chemie polymerů
Prof. PhDr. Jan Křen, DrSc.	české a středoevropské dějiny
Prof. RNDr. Jaroslav Kurzweil, DrSc.	matematická analýza
Prof. MUDr. Zdeněk Lojda, DrSc.	patologie, histologie, embryologie
Prof. PhDr. Ivo Možný, CSc.	sociologie, sociologie rodiny, sociální politika
Prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.	teorie sociologie, sociologie města a demografie
Prof. MUDr. Oldřich Nečas, DrSc.	buněčná biologie, obecná a teoretická biologie
Prof. RNDr. Václav Pačes, DrSc.	regulace exprese genů, syntéza umělých genů
Prof. RNDr. Emil Paleček, DrSc.	fyzikální biochemie, biofyzikální chemie
Prof. PhDr. Josef Petráň	historie českých dějin
Prof. MUDr. Vratislav Schreiber, DrSc.	endokrinologie, patologická a klinická fyzologie

RNDr. Jan Svoboda, DrSc.	obecná a molekulární biologie a genetika, retroviry a onkogeny
RNDr. Ivan Šetlík, CSc.	buněčná biologie autotrofních organismů
Doc. RNDr. Zdeněk Šroubek, DrSc.	fyzika pevné fáze
Prof. JUDr. Valentin Urfus, DrSc.	dějiny práva
RNDr. Jiří Velemínský, DrSc.	genetika rostlin, molekulární genetika
Prof. MUDr. Vladimír Vonka, DrSc.	virologie, experimentální onkologie
Prof. RNDr. František Vyskočil, DrSc.	neurofyziologie
Prof. Dr. Ing. Otto Wichterle, DrSc.	organická a makromolekulární chemie
Prof. Ing. Rudolf Zahradník, DrSc.	fyzikální chemie, kvantová chemie
RNDr. Jan Závada, DrSc.	genetika virů, molekulární onkologie
Prof. RNDr. Alexander Ženíšek, DrSc.	matematika - metoda konečných prvků

Mezi výše uvedenými zakládajícími členy bylo pouze 9 vědců, kteří byli akademiky a členy korespondenty zrušené Československé akademie věd, byli to akademici chemik Otto Wichterle a matematik Jaroslav Kurzweil, členové korespondenti chemik Karel Dušek, biolog Oldřich Nečas, biochemik Emil Paleček, endokrinolog Vratislav Schreiber, biolog Jan Svoboda, virolog a onkolog Vladimír Vonka a histolog a embryolog Zdeněk Lojda. Jednalo se tedy o jednoho chemika, jednoho matematika a o osm vědců z oblasti věd biologicko-medicínských.¹²⁹ Ze sféry společenských věd nebyl převzat vůbec nikdo. Společenské a humanitní vědy zde neměly jediného vědce, který by byl členem sboru akademiků a členů korespondentů ČSAV.¹³⁰

¹²⁹ Během voleb nových členů v průběhu dalších let ještě přibyli matematik Miroslav Fiedler, astronom Luboš Perek a chemik Antonín Holý.

¹³⁰ Kádrový a personální útvar ČSAV, *Přehled o členech Československé akademie věd /adresář/*, Praha 1989, nestr.

3.4.1.2 Další řádní členové

Již na I. valném shromáždění Společnosti v roce 1995 bylo přistoupeno k volbě nových členů. Poprvé byli voleni také členové čestní.¹³¹

Volby nových členů pak probíhaly každoročně. Na konci roku 2006 měla Společnost celkem 103 řádných členů.

Volby členů se řídí stanovami Společnosti.¹³² Společnost sdružuje významné vědce všech vědních oborů. Členství v ní je dvojí – řádné a čestné.¹³³ Předpokladem členství je výrazný a tvůrčí přínos vědě a mravní integrita. Řádnými členy a členkami Společnosti mohou být zvoleni pouze vědci působící na území České republiky. Práva a povinnosti řádných členů jsou rovné a stejné. K právům patří zejména podílet se na činnosti Společnosti ve všech jejích projevech, právo volbou rozhodovat o orgánech Společnosti, o přijímání nových členů, stejně jako o všech aktivitách, které vyžadují rozhodování hlasováním. Povinností řádných členů je též povinnost platit členské příspěvky, které činí 1% čistého ročního příjmu, u důchodců 0,5% čistého ročního příjmu. Počet řádných členů nesmí přesáhnout číslo jedno sto jedenáct.

Kandidáty na členství ve Společnosti může navrhnout kterýkoli člen této Společnosti. Návrh musí být předložen ve stanoveném termínu Radě a podpořen alespoň dvěma dalšími členy Společnosti. Návrh musí obsahovat životopis a podklady dokumentující tvůrčí přínos kandidáta a jeho mravní integritu. Písemný návrh musí být podpořen alespoň dalšími dvěma členy, předložen ve stanovené době Radě, která doporučí tři posuzovatele návrhu. O navržených kandidátech hlasuje valné

¹³¹ Čestným členům je věnována kapitola 3.4.3.

¹³² Zde uvádím podmínky volby členů podle stanov z roku 2006.

¹³³ Tamtéž.

shromáždění, zvolen je kandidát, který obdržel v tajné volbě dvoutřetinovou většinu hlasů přítomných řádných členů. Získali dvoutřetinovou většinu hlasů více kandidátů, než je povolený počet členů (jedno sto jedenáct), koná se druhé kolo volby.

O zvolení, právech a povinnostech vyplývajících z členství informuje zvoleného člena předseda Společnosti a dotáže se ho, zda členství přijímá.

Členství ve Společnosti zaniká úmrtím, resignací, vyloučením člena či v důsledku neplnění příspěvkové povinnosti.

Přehled řádných členů podle roku jejich zvolení od roku 1995 spolu s jejich vědeckými obory¹³⁴ (kromě zakládajících členů, jimž je věnována předchozí kapitola):

rok	jméno	obor
1995	RNDr. Vladimír Dvořák, DrSc.	teorie kondenzovaných systémů
	Prof. Ing. Jaroslav Churáček, DrSc.	identifikace a separace organických látek
	RNDr. Svatopluk Krupička, CSc.	magnetismus pevných látek
	Prof. RNDr. Jan Peřina, DrSc.	teorie koherence, kvantová, statistická a nelineární optika
	Doc. Ing. Dr. Tech. Jaromír Plešek, CSc.	organická chemie, chemie boru
	Doc. PhDr. Zdeněk Smetánka, CSc.	archeologie středověku
	Prof. RNDr. Jaroslav Smítal, DrSc.	matematická analýza
	Prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc.	dějiny české a střeoevropské architektury 20. století
	Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc.	historie středověku
	Prof. MUDr. Jan Štěpán, DrSc.	osteologie, endokrinologie, enzymologie
1996	Prof. RNDr. Petr Hájek, DrSc.	matematická logika
	Prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.	pomocné vědy historické

¹³⁴ Pedagogicko-vědecké tituly u jednotlivých členů Společnosti odpovídají roku zvolení. V průběhu dalších let došlo k pochopitelným změnám.

	Prof. Ing. Pavel Hobza, DrSc.	fyzikální chemie
	RNDr. Jiří Lom, DrSc.	protozoologie
	Prof. RNDr. Blanka Říhová, DrSc.	imunologie a gnotobiologie
	Prof. PhDr. Pavel Spunar, CSc.	teorie a dějiny kultury
	Prof. RNDr. Bedřich Velický, CSc.	teorie kondenzovaných systémů
1997	Prof. Dr. Ing. Otto Exner, DrSc.	fyzikální organická chemie
	Prof. RNDr. Miroslav Fiedler, DrSc.	lineární a numerická algebra
	RNDr. Vladimír Hanuš, CSc.	fyzikální chemie, hmotnostní spektrometrie
	Prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.	klinická onkologie a hematologie
	Prof. PhDr. Alexander Stich, CSc.	bohemistika, teorie spisovného jazyka a jazykové kultury, slavistika
	Prof. MUDr. RNDr. Luboslav Stárka, DrSc.	patologická fyziologie
1998	Doc. JUDr. Jiří Kejř, DrSc.	historie práva
	Prof. RNDr. Oldřich Kowalski, DrSc.	diferenciální geometrie
	Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.	dětská psychologie
	Prof. PhDr. Miloslav Petrusek, DrSc.	sociologie
	Prof. Ing. Karel Štulík, DrSc.	analytická chemie
	Doc. PhDr. Slavomil Vencl, DrSc.	archeologie, doba kamenná
1999	Prof. MUDr. Jiří Forejt, DrSc.	savčí genetiky, genomika laboratorní myši
	Prof. RNDr. Antonín Holý, DrSc., Dr.h.c.	organická chemie
	Doc. RNDr. Luboš Perek, DrSc., Dr.h.c.	astronomie, galaktická dynamika a kosmická činnost
	Prof. PhDr. Josef Válka, CSc.	česká historie
2000	Prof. PhDr. František Čermák, DrSc.	lingvistika a bohemistika
	Prof. RNDr. Michal Křížek, DrSc.	numerická matematika a teorie čísel
	Prof. MUDr. Helena Tlaskalová-Hogenová, DrSc.	imunologie, slizniční imunita a vývojová imunologie
2001	Prof. RNDr. Ivan Raška, DrSc.	buněčná biologie
2002	Prof. PhDr. Miroslav Červenka, DrSc.	teorie literatury
	Prof. MUDr. Milan Elleder, DrSc.	teorie kondenzovaných systémů
	RNDr. Jan Květ, CSc.	ekologie
	Prof. RNDr. Vladimír Sklenář, DrSc.	fyzikální chemie

2003	Prof. RNDr. Pavel Drábek, DrSc.	matematika, nelineární diferenciální rovnice
	RNDr. Zdeňek Havlas, DrSc.	teoretická organická chemie, kvantová chemie
	Prof. Ing. Jaroslav Holeček, DrSc.	anorganická chemie, chemie organokovů
	Prof. JUDr. Pavel Höllander, DrSc.	teorie a filosofie práva, ústavní právo
	Prof. RNDr. Václav Hořejší, CSc.	molekulární imunologie
	Prof. RNDr. Josef Humlíček, CSc.	fyzika kondenzovaných látek
	RNDr. Zdeněk Jirák, CSc.	magnetismus pevných látek, neutronová difrakce
	Prof. RNDr. Jana Jurečková, DrSc.	matematická statistika a pravděpodobnost
	Prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.	archeologie středověku
	Doc. RNDr. Jan Konvalinka, CSc.	biochemie a molekulární biologie
	Prof. Ing. Vladimír Mareček, DrSc.	fyzikální chemie, elektrochemie
	Prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc., Dr.h.c.	biblistika - nový zákon, hermeneutika, řecká literatura pozdního starověku
	Prof. RNDr. Karel Procházka, DrSc.	fyzikální chemie polymerů
	Prof. RNDr. Aleš Pultr, DrSc.	teorie kategorií a struktur, teoretická informatika
	Ing. Vladimír Špirko, DrSc.	teoretická chemie, molekulová spektroskopie
	Prof. Ing. Karel Ulbrich, DrSc.	makromolekulární chemie, biolékařské polymery
	RNDr. Bořivoj Vojtěšek, DrSc.	molekulární onkologie
	Prof. RNDr. Boris Vyskot, DrSc.	vývojová biologie, molekulární a buněčná genetika
	Prof. RNDr. Jiří Wiedermann, DrSc.	teoretická informatika, teorie výpočetní složitosti
Prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc.	dějiny výtvarného umění	
2004	Doc. Ing. Jaroslav Doležel, DrSc.	elektromagnetismus a sdružené úlohy
	Prof. RNDr. Miloslav Feistauer, DrSc.	numerická matematika, matematické modelování
	Prof. PhDr. Eva Hajičová, DrSc.	teoretická a počítačová lingvistika
	Prof. Ing. Michal Ilavský, DrSc.	fyzika a fyzikální chemie polymerů
	Prof. RNDr. Jiří Komárek, DrSc.	botanika a ekologie
	Prof. RNDr. Jan Krajíček, DrSc.	matematická logika, teorie složitosti
	Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.	historie

	Prof. RNDr. Julius Lukeš, CSc.	molekulární biologie, parazitologie
	Prof. RNDr. Jaroslav Nešetřil, DrSc.	teor. informatika, diskrétní matematika a kombinatorika
	Prof. MUDr. Mojmír Petráň, CSc.	elektrofyzologie, biofyzika, přístrojová fyzika
2005	Prof. MUDr. Jaroslav Blahoš, DrSc., FRSM.	endokrinologie - osteologie
	Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc.	historie, archeologie
	RNDr. Eduard Feireisl, DrSc.	matematika
	PhDr. Dušan Třeštík, CSc.	teorie historie, dějiny středověké Evropy
2006	Prof. MUDr. Pavel Martásek, DrSc.	molekulární medicína
	Prof. RNDr. Jiří Matoušek, DrSc.	diskrétní matematika a teoretická informatika
	Doc. RNDr. Jiří Šponer, DrSc.	molekulární biofyzika a počítačová chemie
	Prof. PhDr. Jaroslav Vacek, CSc.	filologie – indologie, mongolistika

Od založení Společnosti v roce 1994 do konce roku 2006 se uzavřely životy osmi řádných členů – Miroslava Červenky, Miroslava Holuba, Jiřího Hořejše, Jaroslava Churáčka, Zdeňka Lojdy, Zdeňka Matějčka, Alexandra Sticha, Otto Wichterleho. Jejich odchod je pro všechny nenahraditelnou ztrátou.

Miroslav Červenka (*5. 11. 1932. - †19. 11. 2005) byl předním reprezentantem současné české literární vědy a literární historie.

Narodil se 5. listopadu 1932 v Praze. Vysokoškolské kvalifikace dosáhl na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 1956, titul PhDr. získal v roce 1967. Kandidátem filozofických věd se stal v roce 1961, doktorem věd v roce 1969 (diplom mu byl vydán až v roce 1989).¹³⁵ V roce 1990 se habilitoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy pro obor

¹³⁵ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004, s. 91.

teorie literatury. V letech 1956 – 1971 byl vědeckým aspirantem a vědeckým pracovníkem Ústavu pro českou literaturu ČSAV, v letech 1971 – 1975 neměl stálé zaměstnání, od roku 1975 až do roku 1989 byl technickým knihovníkem v Pragoprojektu. V letech 1990 – 1999 byl vědeckým pracovníkem Ústavu pro českou a světovou literaturu AV ČR, od roku 1994 učil na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, v roce 1997 se stal vedoucím katedry české literatury a literární vědy Univerzity Karlovy.

Vědecko-výzkumné zaměření Miroslava Červenky zahrnuje tři oblasti: versologii, obecnou teorii literárního díla, analýzu a interpretaci děl českých básníků. Ve všech těchto oblastech podnikal Miroslav Červenka základní výzkum. Byl osobností směřovatnou a inspirující. Jmenované tři oblasti propojuje zájem o řád uměleckého díla a zřetelem k jeho neredukovatelnému a vždy novému před čtenářem a vykladačem vyvstávajícímu smyslu. V kontextu světové vědy o literatuře zaujímá Miroslav Červenka osobité místo.¹³⁶

Ve vlastní badatelské práci podal Miroslav Červenka závažné příspěvky k teorii literatury, zejména k interpretaci spisů českých básníků. Řada jeho studií byla vydána v zahraničí, zvláště v době, kdy mu nebylo dovoleno publikovat u nás.

Miroslav Červenka prokázal ve svém životním díle vysoké badatelské hodnoty na poli literární vědy i v šíření vědeckých hodnot v širší čtenářské obci.¹³⁷

Miroslav Holub (*13. 9. 1923 - †14. 7. 1998) byl významný imunolog, básník a publicista.¹³⁸

¹³⁶ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 06, Členské otázky, Návrh na zvolení člena.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ <http://zivotopisyonline.cz/miroslav-holub.php>.

Narodil se 13. září 1923 v Plzni, kde absolvoval klasické gymnázium. Na Univerzitě Karlově v Praze nejprve začal studovat Přírodovědeckou fakultu, ale záhy přešel na Lékařskou fakultu této univerzity, kterou absolvoval v roce 1953. Nastoupil jako patologický anatom na prosektuře Nemocnice na Bulovce, kde se věnoval především histopatologii sekčního materiálu. Koncem roku 1954 přešel na imunologické oddělení Mikrobiologického ústavu tehdejší ČSAV. Na tomto pracovišti využil Miroslav Holub histopatologický přístup pro analýzu vývoje lymfocytů v krvetvorných tkáních a omentu. Také jeho kandidátská disertační práce, kterou obhájil v roce 1958, se zaměřuje na experimentální morfologii tvorby protilátek.

Důsledkem sovětské invaze a pozdější politické „normalizace“ byly vynuceny změny ve vedení Mikrobiologického ústavu ČSAV a Miroslav Holub přešel v roce 1971 do imunologické skupiny Institutu klinické a experimentální medicíny v Praze. Na novém pracovišti se věnoval důsledkům thymektomie na vývoj lymfatických tkání a to jej vedlo k použití přirozeného modelu athymických nahých myší.

Vždy, když cítil potřebu doplnit morfologické pozorování přístupem funkčním, požádal o spolupráci, která jeho spolupracovníky uvedla do světa širších souvislostí a současně umožnila přiblížit se k Miroslavu Holubovi jako vědci a člověku. Bylo typické, že ačkoliv se v imunologii (nakonec i ve své poezii) vyjadřoval střízlivě a někdy ironicky, neskrýval své nadšení nad novými a zajímavými poznatky.

Jeho práce po letech – a to po objevu subpopulace B1 buněk – vyústily v mezinárodní uznání, jehož součástí bylo i vybídnutí k sepsání monografie vydané americkým

nakladatelstvím. Je potřeba si uvědomit, že výsledky experimentů prováděných u kmenů myší se spontánními mutacemi přímo předcházely a spolu s vývojem molekulárně-biologické technologie uvedly novou éru experimentální medicíny: éry geneticky manipulovaných modelů, které přinášejí možnosti analýzy v patogenezi lidských nemocí. Genetické manipulace, které si kladou za cíl vložit nebo vyrušit funkci předem určených genů, umožňují vyvinout kmeny myší, s jejichž pomocí se např. v imunologii řeší nejen základní otázky o funkci imunologicky významných molekul, ale i otázky etiologie mechanismů a terapie imunologicky mediovaných chorob.

Autoritu a respekt, které si Miroslav Holub vydobyl v mezinárodní imunologické komunitě, dokumentovala i mezinárodní konference o imunodeficitních zvířecích modelech „9 International Workshop on immunodeficient Animals“, kterou organizoval a jíž předsedal v Praze v roce 1997.

Miroslav Holub je autorem více než sta prací publikovaných v prestižních časopisech a sbornících.

Je mnoho těch, jejichž život ovlivnil a kterým bude scházet jeho věčný optimismus. Patřil k vyvoleným, kteří vědu berou, byť se vši vážností, jako velkou a napínavou hru. Miroslav Holub byl nejen imunolog, kterého si hluboce vážilo mnoho zahraničních kolegů, ale také básník a publicista. Jeho básně, eseje, cestopisy i překlady zachycují osobitý pohled na svět a na život. Měl výjimečný talent mluvit o vědě v básních. Přibližoval ji všem. Ukazoval její skryté půvaby a nečekané tváře dokonce i těm, kterým se stala dennodenním chlebem.¹³⁹

¹³⁹ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Miroslava Holuba připravila do této publikace Blanka Říhová.

Jiří Hořejš (*18. 10. 1933 – †28. 9. 2001), průkopník informatiky (computer science) v Československu, se narodil 18. října 1933. Byl vynikající pedagog a počítačový odborník, vystudoval matematiku na MFF UK v Praze, kde absolvoval v roce 1956. Po krátkém učitelském působení na středních školách v Kroměříži a Břeclavi nastoupil roku 1959 jako asistent na oboru matematika Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Kandidátskou práci (základy teorie klasifikace vycházející z teorie rozkladů v množině) obhájil v roce 1963, jeho školitelem byl profesor Otakar Borůvka.

Počínaje rokem 1964 působil Jiří Hořejš jako vedoucí jím založeného oddělení matematických strojů Katedry numerické matematiky Přírodovědecké fakulty UJEP v Brně; později přetvořil toto oddělení v samostatnou katedru a stal se jejím vedoucím.

Nárůst požadavků na širší dostupnost výpočetní techniky pro potřeby výzkumu a výuky na celé univerzitě spolu s požadavky automatizace univerzitní administrativy vedly v 70. letech k vytvoření celouniverzitního výpočetního centra; jeho vybudováním byl pověřen Jiří Hořejš. Toto centrum - Ústav výpočetní techniky UJEP (ÚVT) - bylo zřízeno v roce 1979 a Jiří Hořejš se stal jeho prvním ředitelem.

V roce 1987 odešel docent Hořejš do Prahy, na Katedru kybernetiky a informatiky MFF UK. Brno však ve skutečnosti nikdy zcela neopustil, jeho částečný úvazek na Katedře matematické informatiky PŘF MU a později na Fakultě informatiky MU stále trval. Dojížděl na MU i VUT přednášet o neuropočítačích (byl to on, kdo tuto disciplínu do naší republiky uvedl), vedl diplomanty, byl školitelem doktorandů. Na Masarykovu univerzitu se vrátil v roce 1996, ale svůj

pracovní poměr z vážných zdravotních důvodů již o rok později ukončil. Se závažnými zdravotními problémy zápasil po mnoho let, ale věděli o nich jen ti nejbližší. Po delší nemoci zemřel 28. září 2001 v Brně.

Jeho zásluhou a usilovnou prací se z odborného studia matematiky se zaměřením na matematické stroje postupně zrodil studijní obor matematická informatika, pěstovaný v Brně na Přírodovědecké fakultě MU, na MFF UK v Praze a MFF UK v Bratislavě. Stál u zrodu (r.1974) špičkové celostátní zimní školy, nyní mezinárodní konference SOFSEM. Byl dlouholetým členem programového výboru a autorem cyklů přednášek a příspěvků, které výrazně ovlivnily úroveň československé matematické informatiky. Podílel se také na vzniku celostátního semináře MOP (Moderní metody programování), v roce 1990 se stal zakladatelem mezinárodní konference NEURONET.

Za 37 let své pedagogické práce na Masarykově univerzitě v Brně a dalších vysokých školách vychoval dlouhou řadu odborníků v matematické informatice, kteří působí po celé republice i v zahraničí a ve svém oboru se velmi dobře uplatňují.

Vysoké ocenění si zaslouží i jeho práce vědecko-výzkumná. Zabýval se celou řadou oblastí matematické informatiky, zejména teorií automatů, teorií složitosti, strukturovaným programováním, věnoval se problematice správnosti programů a v posledním období pracoval úspěšně v oblasti neuronových počítačů. Je autorem více než sta prací, původních vědeckých i přehledových v nově vznikajících oborech, monografií, skript, překladů s původními doplňky, výzkumných zpráv a recenzí.

Jiří Hořejš nebyl jen vynikající odborník, byl všestrannou osobností s mnoha zájmy; byl společenský, s jemným smyslem pro humor, měl encyklopedické znalosti nejen ze svého oboru a byl schopen posuzovat problémy s nadhledem a v souvislostech.¹⁴⁰

Jaroslav Churáček (*15. 7. 1930 - †24. 1. 2004) se narodil dne 15. července 1930 v Novém Bydžově, kde prožil dětství a vychodil obecnou a měšťanskou školu. Po skončení války nejprve navštěvoval odbornou školu pro drogisty a laboranty v Hradci Králové a pak Státní vyšší průmyslovou školu chemickou v Liberci. V roce 1952 přišel na právě založenou Vysokou školu chemickou v Pardubicích, kde se specializoval v analytické chemii pod vedením profesora Jurečka, absolvoval v roce 1957 a již zde zůstal a spojil s nynější Univerzitou Pardubice celý svůj život.

Hned na počátku jeho odborné kariéry ho profesor Jureček pověřil realizací samostatného výukového a výzkumného oboru nazvaného „Analýza směsí organických látek“ a Jaroslav Churáček tento obor rozvinul obdivuhodným způsobem. Projevil vzácnou jasnozřivost a rozpoznal zásadní význam moderních chromatografických metod, které se v té době, na přelomu padesátých a šedesátých let, teprve pracně domáhaly pozornosti. Chromatografické metody analýzy, po plynové chromatografii později především vysokoúčinná kapalinová chromatografie, se staly Churáčkovým celoživotním osudem. Přispěl k jejich teoretickému i praktickému rozvoji podstatným způsobem a postupně vychoval řadu úspěšných spolupracovníků, takže katedra analytické chemie VŠCHT

¹⁴⁰ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Pro zpracování nekrologu byly použity podklady uveřejněné na: <http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/283.html>.

Pardubice, nyní Fakulta chemicko-technologická Univerzity Pardubice, se především jeho zásluhou stala jedním z nejpřednějších pracovišť v této oblasti nejen u nás, ale i v evropském měřítku. Odráží se to i ve velkém počtu původních publikací a v šestnácti knižních publikacích, z nichž řada byla přeložena a vydána v zahraničí. Zvláště je třeba vyzvednout podstatný příspěvek k programovaným chromatografickým technikám, na kterých spolupracoval s profesorem Pavlem Janderou.

Churáčkova úspěšná práce se odrazila i v jeho formálním uznání: 1963 – CSc., 1966 – habilitace, 1975 – DrSc., od 1971 – vedoucí katedry, 1981 – profesura, 1994-97 – prorektor Univerzity Pardubice, dále pak členství v řadě mezinárodních profesních společností, komisích grantových institucí, sněmu Akademie věd ČR, řadě správních institucí vysokých škol, v České chemické společnosti a mnohých dalších. Jaroslav Churáček si zvláště vážil uznání vyjádřeného volbou do Učené společnosti České republiky v roce 1995.

A nakonec snad to nejdůležitější: Jaroslav Churáček – člověk. Všichni, kteří ho dlouhá léta znali, oceňovali jeho přímou, upřímnou, všudypřítomnou ochotu ke spolupráci a osobní přátelství. Jaroslav Churáček byl velmi schopný manažer a Univerzita Pardubice mu vděčí za nemalé prostředky, které dokázal v různých soutěžích získat. Jeho žáci a pozdější spolupracovníci jistě oceňují jeho pevné, velkorysé vedení a všemožnou podporu na cestě k uplatnění. Vždy byla obdivována i jeho zdatnost a sportovní úspěchy. Bohužel, zdraví mnohdy zradí i toho nejzdatnějšího.

Život profesora Churáčka se uzavřel 24. ledna 2004 po dlouhé, těžké nemoci. Odešel významný analytický chemik,

jeden z nejpřednějších v naší zemi, který měl velmi dobré jméno v komunitě analytiků na celém světě.¹⁴¹

Zděněk Lojda (*7. 12. 1927 - †24. 4. 2004) byl významný patolog, histolog a embryolog. Narodil se 7. prosince 1927 v Třebíči.¹⁴²

Už v letech 1952-1961 jako odborný asistent a později samostatný vědecký pracovník Embryologického ústavu LF UK byl mezinárodně uznávaným vědcem. Jeho Angiologickou laboratoř (1968-1985) a později Laboratoř pro histochemii (1985-1990) navštěvovali histochemici z celé Evropy. V devadesátých letech se stal vedoucím katedry histologie a embryologie, později Histologického ústavu LF UK. Publikoval 4 monografie, 22 kapitol v monografiích a více než 450 originálních prací. Jeho vkladem do fondu světové histochemie a cytochemie je řada prioritních objevů. Prokázal heterogenitu enzymatického vybavení endotelu kapilár a analyzoval změny v enzymatickém vybavení tepenné stěny v rozvoji arteriosklerózy. Objevil dipeptidylaminopeptidázu IV v podskupině T-Lymfocitů produkujících interleukin-2. Analyzoval význam lyzomálních enzymů při vzniku nádorového onemocnění dělohy a tlustého střeva. Dvakrát mu byla udělena státní cena (1970 a 1982). Stal se nositelem Schleidenovy medaile ak. Leopoldina (1987), plakety Pioneer of Histochemistry IFSHC (1988), zlaté Purkyňovy plakety ČSAV(1987), zlaté Jeseniovy plakety SAV (1987), pamětních medailí Univerzity Karlovy (1987, 1992, 1994). Je čestným doktorem medicíny na Univerzitě v Halle (1990) a čestným

¹⁴¹ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Jaroslava Churáčka připravil do této publikace Karel Štulík.

¹⁴² F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Zdeňka Lojdy připravil do této publikace Ctirad John.

doktorem práv na Christian Univerzitě ve Vídni (1993). Byl členem předsednictva ČLSJEP (1997-1999), výkonného výboru Mezinárodní federace společností pro histochemii a cytochemii (1975-2001). Jako prorektor Karlovy univerzity (1990-1994) pronášel laudace v skvělé latině.¹⁴³

Ctirad John, významný imunolog, uvádí: „Jeho životní krédo znělo: Ora et labora! Soustředěně pracoval celé dny a hluboko do noci. Okna jeho pracovny v Hlavovově ústavu ještě zářila, když budovy Albertovy a Studničkovy ulice už byly temné. Byl přesvědčený křesťanský demokrat. Miloval klasickou hudbu, historii a filosofii náboženství.“

Zdeněk Matějček (*16. 8. 1922 - †26. 10. 2004) byl nestorem české psychologie, vynikajícím znalcem dětských duší, popularizátorem vědeckých poznatků, zastáncem klasického modelu rodiny a jedním z prvních kritiků kolektivní výchovy.

Profesor Matějček se narodil 16. srpna 1922 v Kladrubech nad Labem, kde byl jeho otec ředitelem slavného hřebčína. Během války nemohl studovat, a tak pracoval v hřebčíně jako zemědělský dělník a později u Bati ve Zlíně. Po válce vystudoval filozofii a češtinu na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy a měl se původně stát kantorem. Protože však po komunistickém převratu v roce 1948 musel každý, kdo chtěl vyučovat, projít prověrkami, ani se o to nepokusil. V letech 1950-1951 působil jako klinický psycholog ve výchovném ústavu „Dobrý pastýř“, v letech 1951-1953 v Sociodiagnostickém ústavu. Od roku 1953 pak pracoval v Dětské psychiatrické ambulanci KÚNZ Praha, a to až do roku 1969, kdy nastoupil jako odborný asistent do Institutu pro další

¹⁴³ Tamtéž.

vzdělávání lékařů a farmaceutů na katedru pediatrie. Od roku 1991 až do své smrti pracoval jako výzkumný pracovník v Psychiatrickém centru Praha. Zároveň od roku 1994 působil v dětském centru PAPERSEK v Praze. Byl členem mnoha profesních organizací v České republice (Učená společnost České republiky, o. s., Česká lékařská akademie, Českomoravská psychologická společnost, Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, Česká společnost DYSLEXIE) i v zahraničí (International Academy for Research in Learning Disabilities, International Dyslexia Association, International Reading Association, International Association on Human-Animal Interaction, International Study Group on Children with Special Education Needs, aj.). Za svůj život obdržel mnoho ocenění, např. medaili J. E. Purkyně České lékařské společnosti; cenu za výzkum „Distinguished Contribution to Research in Public Policy“ Americké psychologické asociace; „First International Award“ Dyslexia Association, USA; čestný doktorát University of Saskatchewan (Kanada); medaili „Za zásluhy“ od prezidenta České republiky; medaili Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR „Za celoživotní tvůrčí pedagogickou činnost“ a cenu Pangea udílenou za mimořádné zásluhy o nápravu věcí lidských.

Zdeněk Matějček je autorem mnoha článků a knih o výchově. Za svůj největší úspěch považoval to, že jeho knížka „Psychická deprivace v dětství“ vyšla nejen v USA, ale i v Sovětském svazu, kolébce socialistického myšlení a socialistické výchovy. Pro tohoto věřícího křesťana byl charakteristický laskavý a citlivý přístup k dítěti a k lidem vůbec. Byl bez rozdílu milován všemi, se kterými přišel do styku. Svými publikacemi a svým osobním kouzlem oslovoval nejenom studenty a kolegy, ale také rodiny dětí, které se ocitly

v životních nesnázích. Zdeněk Matějček významně přispěl ke zdravému vývoji naší společnosti, k rozkvětu svého oboru a k výzkumu v oblasti, která je z hlediska badatelského u nás až na výjimky zanedbaná: v oblasti rodiny a zdravého vývoje nastupujících generací. Měl neutuchající schopnost dodávat odvahu a za všech okolností vyzývat k naději.¹⁴⁴

Alexander Stich (*10. 3. 1934 - †26. 1. 2003), přední český jazykovědec a literární historik, se narodil 10. března 1934 v rodině českého důstojníka v Nitře. Po odchodu ze Slovenska studoval na gymnáziích v Jičíně a v Chomutově, kde v roce 1952 maturoval. Studium češtiny a ruštiny završil na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v roce 1957, kandidátskou práci obhájil v roce 1961 v Ústavu pro jazyk český ČSAV, kde v různých funkcích působil až do roku 1982. Pro své politické postoje musel akademické pracoviště opustit a v následujících letech se živil jako korektor a redaktor v nakladatelství Československý spisovatel. S nástupem demokracie začalo pro Alexandra Sticha horečné období vědecké a pedagogické aktivity, a to zejména na katedře českého jazyka Filozofické fakulty UK. Již v roce 1991 se zde habilitoval a rok později získal profesuru.

Alexander Stich metodicky vycházel z pražského strukturalismu, navazoval však i na sociologizující tradice české literární historie. V raných pracích se zaměřil na výzkum spisovného jazyka v době obrozenecké, v posledním období se jeho zájem přesunul k české barokní slovesnosti. Z knižních titulů si zaslouží zmínky monografie „Sabina – Němcová – Havlíček“ (1976) a soubor studií „Od Karla Havlíčka k

¹⁴⁴ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Zdeňka Matějčka připravil do této publikace Cyril Höschl.

Františku Halasovi“ (1996). Nedílnou součástí Stichovy pozůstalosti tvoří jeho edice literárních textů a četné příspěvky v časopisech *Naše řeč*, *Slovo a slovesnost*, *Slavia*, *Česká literatura*, *Listy filologické* aj. Alexander Stich proslul jako obránce českého jazyka, výborný řečník a autor působivých článků v literárních týdenících.

Alexander Stich se v roce 1992 stal předsedou Kruhu přátel českého jazyka, po dlouhá léta byl členem vědeckých rad Filozofické fakulty i Univerzity Karlovy.

Učená společnost ztratila svého váženého člena pana Alexandra Sticha, CSc., v neděli 26. ledna 2003.¹⁴⁵

Otto Wichterle (*27. 10. 1913 - †18. 8. 1998), průkopník moderní chemické disciplíny - makromolekulární chemie - ve světovém měřítku, byl bezpochyby jednou z nejvýraznějších osobností české vědy 20. století a neohroženým občanem této země.

Narodil se 27. října 1913 v Prostějově v rodině průmyslníka, spolumajitele firmy Wikov (Wichterle a Kovařík). Vystudoval chemické inženýrství na Českém vysokém učení technickém v Praze, kde pak působil jako asistent vynikajícího organického chemika, hudebníka a lingvisty profesora Emila Votočka. Válečná léta strávil ve Výzkumném ústavu firmy Baťa ve Zlíně. Jeho práce zde byla přerušena čtyřměsíčním vězněním Gestapem. Po válce se vrátil zpět do Prahy na České vysoké učení technické, kde zavedl nový obor makromolekulární chemie a v roce 1949 se stal prvním profesorem tohoto oboru u nás. Při ničivé politické čistce na Vysoké škole chemicko-technologické v roce 1958 byl spolu s mnoha dalšími

¹⁴⁵ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Alexandera Sticha připravil do této publikace František Šmahel.

vynikajícími vědci a učiteli propuštěn. Dostal však skvělou příležitost vybudovat v ČSAV Ústav makromolekulární chemie, který se během několika málo let stal předním světovým centrem základního výzkumu v této disciplině. V ústavu působil až do konce svých dnů. V normalizačním období 1969 – 1989 nesměl vykonávat žádné funkce, o to více se však věnoval bádání. Po listopadu 1989 se vrátil do veřejného života a významně přispěl k reformám v ČSAV i v české vědecké obci. V roce 1990 byl zvolen předsedou Československé akademie věd a při vzniku Akademie věd České republiky počátkem roku 1993 se stal jejím čestným předsedou. V roce 1992 dal podnět k založení Učené společnosti České republiky. Pokojně zesnul ve svém letním sídle na moravském Stražisku dne 18. srpna 1998 ve věku nedožitých osmdesáti pěti let.

Z jeho rozsáhlého vědeckého díla v oblasti organické a makromolekulární chemie je třeba zmínit alespoň objev prakticky neobyčejně významné vysokomolekulární látky polyka-prolaktamu, známého u nás pod komerčním názvem silon, a objev hydrofilních gelů, jenž mu přinesl světovou proslulost a nejvyšší uznání. Wichterlovy hydrofilní gely mají řadu vlastností, pro něž jsou vynikajícím materiálem pro četné aplikace v lékařství. Z Wichterlova hydrofilního gelu se zhotovují rozmanité protetické pomůcky, nejznámější je však jeho použití jako materiálu pro výrobu měkkých kontaktních čoček. Po dlouhá léta byla celá světová výroba měkkých kontaktních čoček založena na patentech Otto Wichterla a jeho spolupracovníků.

Neméně významné jsou zásluhy Wichterla - občana. Celý svůj život bránil zdravý lidský rozum, lidskou slušnost a toleranci proti zneužívání moci totalitním státem. Za tyto své postoje byl pronásledován. Za války to bylo věznění Gestapem,

koncem padesátých let nucený odchod z vysoké školy, za normalizace odvolání z funkce ředitele ústavu, zákaz výjezdu do zahraničí a šikanování ze strany Státní bezpečnosti a normalizačních představitelů Akademie a ústavu. V době Pražského jara 1968 se občan Wichterle zasazoval o demokratizační reformy jako poslanec České národní rady a později i poslanec Federálního shromáždění. Byl jedním z iniciátorů známé výzvy 2000 slov. Proti srpnové invazi protestoval doma i na mezinárodním fóru. Jako známá a velmi populární osobnost musel počítat s možnými tvrdými represemi. Přesto odmítl odejít do emigrace.

U příležitosti oslav Wichterlových osmdesátin v roce 1993 významný britský chemik, profesor Aubrey D. Jenkins z University of Sussex, uvedl svou práci věnovanou prof. Wichterlovi slovy, která výstižně charakterizují význam tohoto velkého člověka: „Vzdáváme hold profesoru Wichterlovi jako skvělému příkladu vědce a gentlemana. Bez lidí jako on by dnes Česká republika nebyla svobodnou zemí a neměla by tak znamenitou pověst ve vědě a výzkumu, zejména v oblasti makromolekulární chemie.“¹⁴⁶

Pro úplnost je třeba též uvést, že přestali být členy Společnosti Jan Křen,¹⁴⁷ Josef Petráň,¹⁴⁸ Valentin Urfus¹⁴⁹ a Josef Válka.¹⁵⁰ Tito vědci vystoupili ze Společnosti na vlastní žádost.

¹⁴⁶ F. ŠMAHEL, *Učená společnost České republiky 1994 – 2004*, Praha 2004. Nekrolog Otto Wichterleho připravil do této publikace Pavel Kratochvíl.

¹⁴⁷ Informaci poskytl František Šmahel, předseda Společnosti v letech 2002 – 2004.

¹⁴⁸ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 06, Členské otázky, korespondence došlá. Dále také Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápis ze zasedání US, Zápis ze zasedání Společnosti konaného 18. září 1999.

¹⁴⁹ Informaci poskytl František Šmahel, předseda Společnosti v letech 2002 – 2004.

¹⁵⁰ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 06, Členské otázky, korespondence došlá. Dále také Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápis ze zasedání US, Zápis ze zasedání Společnosti konaného 21. září 1999.

Během let 1995 – 2006 nebyl počet nově přijatých členů rovnoměrný, například v roce 2001 byl přijat jediný člen, naopak v roce 2003 bylo přijato 20 členů. Toto výrazné doplnění počtu členů inicioval František Šmahel (předseda Společnosti v letech 2002 – 2004).¹⁵¹

Ke konci roku 2006 měla Společnost 103 řádných členů. Stanovy, které byly přijaty v květnu roku 2006, určují, že počet řádných členů nepřesáhne číslo jedno sto jedenáct.

3.4.2 Sekce Společnosti

Odborné skupiny¹⁵² byly neformálně ustaveny už na 85. zasedání Společnosti konaného 17. září 2002.

Stanovy přijaté v roce 2006 formálně zakotvily členění Společnosti do čtyř sekcí – I. sekce věd matematicko-fyzikálních, II. sekce věd chemických, III. sekce věd biologicko-medicínských, IV. sekce věd společenských a humanitních. Sekce si volí své předsedy a místopředsedy na dobu dvou let tajným hlasováním na zasedání sekce. Ve své funkci mohou zůstat nejvýše dvě po sobě jdoucí volební období. Jednotlivé sekce zasedají dle potřeby, jejich jednání svolává příslušný předseda sekce.

V současné době připravují sekce náplň druhé části plenárních zasedání a je plně na jejich rozhodnutí, zda zvolí přednášku, medailon, téma k diskusi či jinou aktivitu. První část zasedání je věnována pracovním záležitostem a je v kompetenci Rady Společnosti.

¹⁵¹ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání, Zápis z 84. zasedání Společnosti konaného 18. června 2002.

¹⁵² Tyto odborné skupiny – odborná společenství – byly čtyři – I. vědy o neživé přírodě, II. vědy chemické, III. vědy biologicko-medicínské, IV. vědy společenské a humanitní. Jejich první porada se konala 17. prosince 2002, jednalo se o projednávání návrhů na kandidáty členství ve Společnosti.

Rozdělení členů do sekcí:¹⁵³

sekce	jméno
I. sekce věd matematicko-fyzikálních	Prof. RNDr. Jiří Bičák, DrSc.
	RNDr. Zdeněk Ceplecha, DrSc.
	Prof. RNDr. Pavel Drábek, DrSc.
	RNDr. Vladimír Dvořák, DrSc.
	RNDr. Eduard Feireisl, DrSc.
	Prof. RNDr. Miloslav Feistauer, DrSc.
	Prof. RNDr. Miroslav Fiedler, DrSc.
	RNDr. Jiří Grygar, CSc.
	Prof. RNDr. Petr Hájek, DrSc.
	Prof. RNDr. Josef Humlíček, DrSc.
	RNDr. Zdeněk Jirák, CSc.
	Prof. RNDr. Jana Jurečková, DrSc.
	Prof. RNDr. Oldřich Kowalski, DrSc.
	Prof. RNDr. Jan Krajíček, DrSc.
	RNDr. Svatopluk Krupička, CSc.
	Prof. RNDr. Michal Křížek, DrSc.
	Prof. RNDr. Jaroslav Kurzweil, DrSc.
	Prof. RNDr. Jiří Matoušek, DrSc.
	Prof. RNDr. Jaroslav Nešetřil, DrSc.
	Doc. RNDr. Luboš Perek, DrSc., Dr. h. c.
	Prof. RNDr. Jan Peřina, DrSc.
	Prof. RNDr. Aleš Pultr, DrSc.
	Prof. RNDr. Jaroslav Smítal, DrSc.
	Ing. Zdeněk Šroubek, DrSc.
Prof. RNDr. Bedřich Velický, CSc.	
Prof. RNDr. Jiří Wiedermann, DrSc.	
Prof. RNDr. Alexander Ženíšek, DrSc.	

¹⁵³ Stav ke konci roku 2006.

II. sekce věd chemických	Prof. RNDr. Petr Čársky, DrSc.
	Prof. Ing. Karel Dušek, DrSc., Dr. h. c.
	Prof. Dr. Ing. Otto Exner, DrSc.
	RNDr. Vladimír Hanuš, CSc.
	RNDr. Zdeněk Havlas, DrSc.
	Prof. Ing. Pavel Hobza, DrSc.
	Prof. Ing. Jaroslav Holeček, DrSc.
	Prof. RNDr. Antonín Holý, DrSc., Dr. h. c.
	Prof. Ing. Michal Ilavský, DrSc.
	Prof. Ing. Pavel Kratochvíl, DrSc., Dr.h.c.
	Prof. Ing. Vladimír Mareček, DrSc.
	Doc. Ing. Dr. Tech. Jaromír Plešek, CSc.
	Prof. RNDr. Karel Procházka, DrSc.
	Prof. RNDr. Vladimír Sklenář, DrSc.
	Ing. Vladimír Špirko, DrSc.
	Doc. RNDr. Jiří Šponer, DrSc.
	Prof. Ing. Karel Štulík, DrSc.
	Prof. Ing. Karel Ulbrich, DrSc.
	Prof. Dr. Rudolf Zahradník
	III. sekce věd biologicko-medických
Doc. Ing. Jaroslav Doležel, DrSc.	
Prof. MUDr. Milan Elleder, DrSc.	
Prof. MUDr. Jiří Forejt, DrSc.	
Prof. RNDr. Václav Hořejší, CSc.	
Prof. MUDr. Cyril Höschl, DrSc.	
Prof. RNDr. Helena Illnerová, DrSc.	
Prof. MUDr. Ctirad John, DrSc.	
Prof. MUDr. Pavel Klener, DrSc.	
Prof. RNDr. Jiří Komárek, DrSc.	
Doc. RNDr. Jan Konvalinka, CSc.	
Prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc.	
RNDr. Jan Květ, CSc.	

	RNDr. Jiří Lom, DrSc.
	Prof. RNDr. Julius Lukeš, CSc.
	Prof. MUDr. Pavel Martásek, DrSc.
	Prof. MUDr. Oldřich Nečas, DrSc.
	Prof. RNDr. Václav Pačes, DrSc.
	Prof. RNDr. Emil Paleček, DrSc.
	Prof. MUDr. Mojmír Petráň, CSc.
	Prof. RNDr. Ivan Raška, DrSc.
	Prof. RNDr. Blanka Říhová, DrSc.
	Prof. MUDr. Vratislav Schreiber, DrSc.
	Prof. MUDr. RNDr. Luboslav Stárka, DrSc.
	Prof. RNDr. Jan Svoboda, DrSc.
	RNDr. Ivan Šetlík, CSc.
	Prof. MUDr. Jan Štěpán, DrSc.
	Prof. MUDr. Helena Tlaskalová, DrSc.
	RNDr. Jiří Velemínský, DrSc.
	RNDr. Bořivoj Vojtěšek, DrSc.
	Prof. MUDr. Vladimír Vonka, DrSc.
	Prof. RNDr. František Vyskočil, DrSc.
	Prof. RNDr. Boris Vyskot, DrSc.
	RNDr. Jan Závada, DrSc.
IV. sekce věd společenských a humanitních	Prof. PhDr. Jan Bouzek, DrSc.
	Prof. PhDr. František Čermák, DrSc.
	Prof. PhDr. Eva Hajičová, DrSc.
	Prof. RNDr. Martin Hampl, DrSc.
	Prof. PhDr. Ladislav Hejdánek
	Prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.
	Prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.
	Prof. PhDr. Josef Jařab, CSc., Dr.h.c.
	Doc. JUDr. Jiří Kejř, DrSc.
	Prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.
	Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.

Prof. PhDr. Ivo Možný, CSc.
Prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.
Prof. PhDr. Miloslav Petrušek, DrSc.
Prof. ThDr. Petr Pokorný, DrSc., Dr.h.c.
Doc. PhDr. Zdeněk Smetánka, CSc.
Prof. PhDr. Pavel Spunar, CSc.
Prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc.
Prof. PhDr. František Šmahel, DrSc.
PhDr. Dušan Třeštík, CSc.
Prof. PhDr. Jaroslav Vacek, CSc.
Doc. PhDr. Slavomil Vencl, DrSc.
Prof. PhDr. Petr Wittlich, CSc.

Jednotlivé sekce mají různý počet členů, v sekci věd matematicko-fyzikálních je zastoupeno 26 členů, v sekci věd chemických 19 členů, v sekci věd biologicko-medicínských 34 členů a v sekci věd humanitních 23 členů.

Společnost byla od samého počátku konstituována jako jednodušší ve snaze překonávat bariéry oddělující přírodní a humanitní vědy. Pro členství ve Společnosti je rozhodující odborná zdatnost, renomé a mravní integrita kandidáta. Proto hlediska rovnoměrné oborové reprezentace dosud nehrají hlavní roli.

3.4.3 Čestní členové

Předpokladem čestného členství ve Společnosti je stejně jako u členství řádného výrazný a tvůrčí přínos vědě a mravní integrita. Čestnými členy a členkami mohou být zvoleni pouze vědci působící v zahraničí. Čestní členové mají právo účastnit

se zasedání Společnosti, navrhopat nové členy a posuzovat návrhy na členství. Nemají právo hlasovat a být voleni do orgánů Společnosti. Nejsou rozděleni do sekcí, mohou se však k nim připojit dle vlastního uvážení. Počet čestných členů není omezen. Podmínky pro volbu čestných členů jsou shodné jako při volbách členů řádných – kandidáty může navrhnout kterýkoli člen Společnosti, písemný návrh musí být podpořen alespoň dalšími dvěma členy, předložen ve stanovené době Radě, která doporučí tři posuzovatele návrhu. O navržených kandidátech hlasuje valné shromáždění. Protože počet čestných členů není omezen, nepřistupuje se ke druhému kolu volby.¹⁵⁴

Čestní členové

rok	jméno	obor
1995	Prof. Jiří Čížek	korelační problémy v kvantové chemii
	Prof. Dr. Zdeněk Johan	mineralogie
	Prof. RNDr. Jaroslav Koutecký, DrSc.	teoretická a kvantová chemie
	Prof. RNDr. Ladislav Kováč, DrSc.	biochemie a molekulární biologie
	Prof. JUDr. Jaroslav Krejčí, DrLit.h.c.	integrovaná společenská věda
	Prof. Dr. Josef Michl, Ph.D.	molekuly s velkou reaktivitou, chemie křemíku
	Prof. RNDr. Josef Paldus, DrSc., FRSC	kvantová chemie
	Prof. RNDr., PhDr. Mirek J. Plavec, DrSc.	astronomie, astrofyzika
	Dr. Zdeněk Švestka, DrSc.	sluneční fyzika
1996	Prof. MUDr. Ervín Adam, CSc.	epidemiologie
1997	Prof. Dr. Jean-Marie Lehn	supramolekulární chemie
	Prof. Emil Wolf	optická fyzika, teorie koherence
1998	Prof. Ing. Dr. Ivo Babuška, DrSc.	aplikovaná a numerická matematika, mechanika

¹⁵⁴ Opět dle stanov z roku 2006.

	Prof. Dr. Jan Klein, PhD.	imunologie
	Prof. Dr. Jindřich Kopeček, PhD., D.Sc.	bioinženýrství, farmaceutická chemie
1999	Prof. Dr. Joshua Jortner	chemická fyzika
	RNDr. Zdeněk Sekanina, PhD.	kometární astronomie
	Prof. Dr. Herbert Schambeck, Dr.h.c.	veřejné právo, politické vědy a filozofie práva
	Prof. Dr. Helmut Schwarz, Dr.h.c.	fyzikální chemie
	Prof. Szilveszter E. Vizi, M.D., Ph.D., D.Sci.	neurochemie, neurofarmakologie
2000	Prof. David J. Baylink, M.D.	metabolické onemocnění skeletu
	Prof. Dr. Ivan Lefkovits, PhD.	imunologie
	Prof. PhDr. Bedřich Loewenstein	historie
2001	Prof. RNDr. Petr Černý, PhD.	mineralogie, geochemie
	Prof. Jiří Janata	elektrochemie, chemické senzory
	Prof. Emil Skamene, MD, Ph.D.,FRSC	vnitřní lékařství, imunologie a genetika
	Prof. Dr. Jan Tauc	fyzika pevných látek
2002	Prof. MUDr. Jiří Městecký, Ph.D.	molekulární biologie
	Prof. Mikuláš Popovič, M.D., Ph.D.	teoretická medicína
2003	RNDr. Ivan Hubený, CSc.	teoretická astrofyzika, teorie přenosu záření
	Prof. Karel V. Kuchař,	teoretická fyzika
	Prof. RNDr. David J. Preiss, CSc.	matematická analýza
	Prof. MUDr. Karel Raška, CSc.	molekulární virologie, imunopatologie
2004	Prof. RNDr. Pavel Brunovský, DrSc.	matematická analýza, aplikovaná matematika
	Prof. Robert J. W. Evans	středoevropské dějiny
	MUDr. Pavol Ivanyi, DrSc.	imunogenetika, transplantační imunologie
	Prof. Miloš Novotný	chemie
2005	Prof. Dr. Rudolf Beran, PhD.	matematická statistika
	Prof. MUDr. Jiří Lukáš, CSc.	biologie
	Prof. Dr. Marcel Rejmánek	ekologie
2006	Prof. James W. Cronin	astročásticová fyzika

Společnost se musela rozloučit se svými dvěma čestnými členy, Pavlom Ivanyim a Jaroslavem Kouteckým.

Pavol Ivanyi (*26. 5. 1930 - †19. 7. 2005) byl významným imunogenetikem, jednou z nejvýraznějších postav slavné „pražské imunologické školy“ šedesátých a sedmdesátých let 20. století.¹⁵⁵

Narodil se 26. května 1930 v Košicích. Lékařskou fakultu Univerzity Karlovy dokončil v roce 1956, vědeckou hodnost CSc. získal v roce 1963 a vědeckou hodnost DrSc. v roce 1973, obě hodnosti mu udělila Československá akademie věd.¹⁵⁶

Pavol Ivanyi se během svého postdoktorátního pobytu v laboratoři J. Daussetta v roce 1965 zásadním způsobem podílel na objevu systému lidských hlavních transplantačních antigenů (dále HLA). Na svém pražském pracovišti v Ústavu experimentální biologie a genetiky ČSAV později publikoval řadu prioritních prací navazujících na tento objev. Podílel se na objevu genů pro hybridní sterilitu a významu MHC (H2) pro tzv. neimunologické funkce. Vybudoval první HLA typizační laboratoř ve střední Evropě, která se stala základem nynějšího HLA centra v Institutu klinické a experimentální medicíny. Po odchodu do Holandska v roce 1977 publikoval v prestižních časopisech celou řadu prací o funkci HLA molekul, popsal celou řadu nových variant HLA antigenů. Po roce 1990 začal opět částečně pracovat v Praze, projekty, které koordinoval, podstatně přispěly k rozvoji transplantace kostní dřeně v naší zemi, jmenovitě k zorganizování Registru dárců kostní dřeně, později též placentární krve, a vylepšení technologie HLA typizace v HLA centru Institutu klinické a experimentální

¹⁵⁵ Převzato z nekrologu, který sestavil pro www stránky Václav Hořejší.

¹⁵⁶ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 05, Seznamy členů - adresář, Návrh na přijetí za čestného člena Společnosti.

medicíny. Přispěl též k použití informační technologie pro práci v Registru dárců kostní dřeně. Výsledky jeho práce jsou dnes aplikovány v rámci transplantačního programu zárodečných krvetvorných orgánů na klinických pracovištích prakticky pro celou Českou republiku. Evropské programy, které koordinoval, významně přispěly k rozvoji transplantační problematiky v řadě dalších zemí.¹⁵⁷

Až do svého skonu 19. července 2005 žil střídavě v Praze a Amsterdamu.¹⁵⁸

Jaroslav Koutecký (*14. 10. 1922 - †10. 8. 2005) byl jednou z největších osobností české teoretické a molekulové fyziky, autoritou velice respektovanou v mezinárodním společenství.

Narodil se 14. října 1922 v Kroměříži. Maturoval v době, kdy české vysoké školy byly zavřeny nacisty. Čas nepromarnil, protože ve Výzkumném ústavu Baťových závodů ve Zlíně v době války horlivě pracoval a studoval a ve volném čase pilně sportoval. Studium teoretické fyziky na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy ukončil v roce 1948. Pokusil se po komunistickém puči emigrovat, útěk se však nezdařil, ocitl se v táboře nucených prací a na čas v ocelárnách na Kladně. Naštěstí po čase jeden z jeho vedoucích si uvědomil, že firmě více prospěje, bude-li pracovat v oddělení statistické kontroly kvality výrobků. Šťastné okolnosti přispěly k tomu, že v této, pro něho těžké, době byl požádán o převzetí prvního kurzu teoretické fyziky pro studenty fyzikální chemie Vysoké školy chemicko-technologické.

¹⁵⁷ Příruční registartura Společnosti, spis. znak 05, Seznamy členů - adresář, Návrh na přijetí za čestného člena Společnosti.

¹⁵⁸ F. ŠMAHEL, *The Learned Society of the Czech Republic 1994-2004*. Praha 2005, s. 332.

Situace Jaroslava Kouteckého se začala měnit k lepšímu a v roce 1951 se dočkal titulu RNDr. V té době se začal věnovat tematicce polyrografických kinetických proudů, což vedlo k vypracování obecné teorie polarografických proudů. Toto dílo mělo celosvětový ohlas.

V Laboratoři a posléze v Ústavu fyzikální chemie zahájil Jaroslav Koutecký v první polovině padesátých let kvantověchemické studium povrchových jevů. Velice se při výpočtech osvědčila jeho šťastná kombinace metody rezolventy a analytických funkcí. Od roku 1960 vedl oddělení kvantové chemie.

V roce 1962 byl Jaroslav Koutecký zvolen dopisujícím členem ČSAV a v r. 1967 byl jmenován profesorem na Přírodovědecké fakultě UK. V témže roce byl v době organizování mezinárodního symposia těžce zraněn při automobilovém neštěstí. Rekonvalescence byla dlouhá, avšak nezabránila jeho rozhodnutí opustit, po sovětské okupaci v r. 1970, Československo. Několik let byl činný v New Yorku na Belfer Graduate School of Yeshiva University. Jeho kariéra vyvrcholila jmenováním profesorem v Berlíně na Freie Universität. Spolu se svou ženou prof. Vlastou Bonačić-Kouteckou založil a vedl skupinu, jež byla ceněna mezinárodním společenstvím, skupinu, kde dominovaly studie klastrů.

Jaroslav Koutecký byl široce a hluboce vzdělaný učenec znalý filozofie a literatury. Po kolapsu komunismu dojížděl rád a často do Prahy a s velkým nasazením usiloval o nápravu jak v Akademii, tak na Ministerstvu školství. Mimo jiné předsedal Grantové agentuře AV a byl dlouho činný v Akreditační komisi.

O tom svědčí, mimo jiné, jeho členství v Mezinárodní akademii kvantově molekulových věd od r. 1969. Byl nositelem mnoha medailí a akademických i státních vyznamenání.

Jaroslav Koutecký odešel po delší nemoci uprostřed léta roku 2005, dne 10. srpna. Je a bude postrádán mnohými jako jeden z největších českých vědců druhé poloviny 20. století.¹⁵⁹

3.5 RADA

Rada je výkonným orgánem Společnosti a je složena z řádných členů. Od založení Společnosti až do přijetí nových stanov v roce 2006 byla sedmičlenná, měla předsedu, místopředsedu a pět členů. Volilo ji valné shromáždění na dobu dvou let s možností setrvání ve funkci nejvýše dvě po sobě jdoucí volební období. V roce 2004 nově zvolený předseda Jiří Grygar neformálně ustanovil funkci vědeckého tajemníka, kterým se stal jeden z členů Rady, ta tak zůstala sedmičlenná.

3.5.1 Členové Rady

20. 9. 1994 – 21. 5. 1996

jméno	funkce
Rudolf Zahradník	předseda
Cyril Höschl	místopředseda
Jiří Bičák	člen
Josef Jařab	člen
Helena Illnerová	člen

¹⁵⁹ Nekrolog Jaroslava Kouteckého připravil pro www stránky R. Zahradník.

Josef Petráň	člen
Valentin Urfus	člen

Na prvním zasedání Společnosti dne 20. 9. 1994 byl zvolen doživotním čestným předsedou Otto Wichterle.

21. 5. 1996 – 19. 5. 1998

jméno	funkce
Rudolf Zahradník	předseda (do 16. 9. 1997)
Josef Koutecký	místopředseda (do 16. 9. 1997, pak předseda)
Petr Čársky	člen
Martin Hampl	člen
Jiří Musil	člen
František Šmahel	člen
Jiří Velemínský	člen

Na 28. zasedání Společnosti konaného 16. září 1997 požádal Rudolf Zahradník o uvolnění z funkce předsedy s ohledem na vysoké zatížení spojené s funkcí předsedy Akademie věd ČR a doporučil, aby na zbytek funkčního období byly příslušné pravomoci předsedy převedeny na dosavadního místopředsedu Josefa Kouteckého, který funkci přijal. Rudolf Zahradník zůstal členem Rady.¹⁶⁰

19. 5. 1998 – 16. 5. 2000

jméno	funkce
Josef Koutecký	předseda
František Šmahel	místopředseda

¹⁶⁰ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání, Zápis z 28. zasedání Společnosti konaného 16. září 1997.

Petr Čársky	člen
Jiří Grygar	člen
Martin Hampl	člen
Helena Illnerová	člen
Václav Pačes	člen

16. 5. 2000 – 21. 5. 2002

jméno	funkce
Josef Koutecký	předseda
Václav Pačes	místopředseda
Jiří Grygar	člen
Pavel Hobza	člen
Cyril Höschl	člen
Helena Illnerová	člen
Alexander Stich	člen

21. 5. 2002 – 25. 5. 2004

jméno	funkce
František Šmahel	předseda
Josef Koutecký	místopředseda
Pavel Hobza	člen
Cyril Höschl	člen
Jiří Kejř	člen
Jaroslav Smítal	člen
Alexander Stich (do 26. 1. 2003)	člen
Jan Štěpán (od 18. 2. 2003)	člen

26. ledna 2003 Alexander Stich zemřel. Do Rady byl
18. února 2003 zvolen Jan Štěpán.

25. 5. 2004 – 16. 5. 2006

jméno	funkce
Jiří Grygar	předseda
Blanka Říhová	místopředsedkyně
Karel Štulík	vědecký tajemník
Ivan Hlaváček	člen
Emil Paleček	člen
Jaroslav Smítal	člen
Jan Štěpán	člen

Současné složení Rady, která byla zvolena 16. 5. 2006, její volební období skončí 20. 5. 2008:

jméno	funkce
Jiří Grygar	předseda
Blanka Říhová	místopředsedkyně
Karel Štulík	vědecký tajemník
Ivan Hlaváček	člen
Jan Konvalinka	člen
Emil Paleček	člen
Aleš Pultr	člen

Stanovy přijaté v roce 2006 výrazně změnilly jak strukturu, tak podmínky členství v Radě – ta bude od příštích voleb, které proběhnou v roce 2008, osmičlenná, bude ji tvořit předseda, první místopředseda, kterým je designovaný předseda pro příští volební období a který zastupuje předsedu za jeho nepřítomnosti, druhý místopředseda, kterým je bezprostředně předchozí předseda, vědecký tajemník a předsedové všech čtyř

sekcí. Rada řídí činnost Společnosti, vytyčuje pracovní záměry a předkládá je podle závažnosti k projednání valnému shromáždění či pracovnímu zasedání. Rada je volena tajným hlasováním na dobu dvou let. Předseda a místopředsedové nemohou být zvoleni na druhé po sobě jdoucí volební období, vědecký tajemník a předsedové sekcí mohou ve své funkci setrvat nejvýše dvě po sobě jdoucí volební období.

3.6 NADAČNÍ FOND PRO PODPORU VĚDY PŘI UČENÉ SPOLEČNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY

Nadace pro podporu vědy při Učené společnosti byla založena pod názvem Nadace pro obnovení Učené společnosti v České republice a registrována Obvodním úřadem pro Prahu 8 pod čj. OSO-K-149/1292 dne 14. 12. 1992. Dne 18. 7. 1994 byla Obvodním úřadem pro Prahu 8 registrována změna názvu nadace na Nadace pro podporu Učené společnosti České republiky. Název nadace byl opětovně změněn na Nadace pro podporu vědy při Učené společnosti České republiky a takto registrován Obvodním úřadem pro Prahu 8 dne 8. 1. 1996, reg. č. 27/92.¹⁶¹

Nadace se rozhodla v souladu s paragrafem 35 odst. 1 zákona č. 227/1997 Sb. požádat o zápis do nadačního rejstříku jako „Nadační fond pro podporu vědy při Učené společnosti“ (dále Nadační fond). Krajský obchodní soud v Praze rozhodl o zapsání Nadačního fondu do nadačního rejstříku¹⁶² dne 11. března 1999. Usnesení nabylo právní moci 2. 4. 1999.¹⁶³

¹⁶¹ O Nadaci viz více v kapitole 3.1.1.

¹⁶² vedeném u Krajského obchodního soudu v Praze v oddílu N, vložce číslo 189.

¹⁶³ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 54, Nadace - Členství, Usnesení Krajského obchodního soudu F 89050/98, N 189/01.

Občansko-správní odbor Obvodního úřadu v Praze 8 v souladu se zákonem č. 227/1977 Sb. dnem 14. října 1999 provedl výmaz Nadace pro podporu vědy při Učené společnosti z rejstříku nadací vedeného občansko-správním odborem Obvodního úřadu v Praze 8.¹⁶⁴

Statut Nadačního fondu byl schválen správní radou 1. 12. 1998. Sídlem Nadačního fondu je od té doby Národní 3, Praha 1.

Účelem Nadačního fondu je podpora vědy v České republice, napomáhání k šíření vědeckých poznatků ve veřejnosti, podpora vzrůstu vzdělanosti v České republice a posílení prestiže vědy ve společnosti.

Statutárním orgánem Nadačního fondu je sedmičlenná správní rada, její funkční období je dvouleté.

Nadační fond poskytuje nadační příspěvky. Ty mohou být poskytovány Společnosti, vědeckým pracovníkům vybraným Společností tajným hlasováním jako cena za vědeckou a badatelskou práci nebo jako cena za celoživotní vědecké dílo. Poskytnutí nadačních příspěvků schvaluje správní rada Nadačního fondu.¹⁶⁵

3.7 AKTIVITY

3.7.1 Zasedání

Společnost od svého založení v roce 2004 pravidelně pořádá každé třetí úterý v měsíci - kromě měsíců května, kdy

¹⁶⁴ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 54, Nadace - Členství, Osvědčení o provedení výmazu nadace.

¹⁶⁵ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 54, Nadace - Členství, Statut Nadačního fondu.

probíhají valná shromáždění, a měsíců července a srpna - plenární členské schůze. Do konce roku 2006 bylo uspořádáno 124 zasedání, před kterými se obvykle koná zasedání Rady Společnosti.¹⁶⁶

První část zasedání bývá věnována pracovním záležitostem, v úvodní části referuje předseda, často spolu se členy Rady, o usneseních a návrzích Rady. Během druhé části přednášejí členové či pozvaní hosté o aktuálních vědeckých problémech za svých oborů, zaznívají medailony významných vědců a probíhají diskusní setkání.¹⁶⁷

3.7.2 Valná shromáždění

Valná shromáždění jsou obvykle dvoudenní a konají se pravidelně jedenkrát ročně v měsíci květnu.¹⁶⁸ Pořadu prvního dne se účastní kromě členů Společnosti hosté – reprezentanti politického života, představitelé významných institucí, badatelé a studenti, jimž se dostane ocenění Společnosti, zástupci firem, kteří tyto ceny sponzorují, novináři.

Přehled termínů a míst konání valných shromáždění (seřazeno podle čísla a termínů konání):

valné shromáždění	termín konání	místo konání první den	místo konání druhý den
1. valné shromáždění	16.5.1995	vila Lanna	-
2. valné shromáždění	20. - 21. 5. 1996	Míčovna Pražského hradu	vila Lanna

¹⁶⁶ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání.

¹⁶⁷ Medailonům, přednáškám a diskusním setkáním jsou věnovány kapitoly 3.7.6 a 3.7.7

¹⁶⁸ Pouze 1. valné shromáždění v roce 1995 bylo jednodenní, určené pouze pro členy Společnosti, nemělo slavnostní část.

3. valné shromáždění	19. - 20. 5. 1997	Nová galerie Pražského hradu	vila Lanna
4. valné shromáždění	18. - 19. 5. 1998	Míčovna Pražského hradu	vila Lanna
5. valné shromáždění	17. - 18. 5. 1999	Kláster sv. Anežky České	vila Lanna
6. valné shromáždění	15. - 16. 5. 2000	Míčovna Pražského hradu	vila Lanna
7. valné shromáždění	14. - 15. 5. 2001	Míčovna Pražského hradu	vila Lanna
8. valné shromáždění	20. - 21. 5. 2002	budova AV ČR, místnosti 205, 206	budova AV ČR, místnosti 205, 206
9. valné shromáždění	19. - 20. 5. 2003	budova AV ČR, místnosti 205, 206	budova AV ČR, místnosti 205, 206
10. valné shromáždění	24. - 25. 5. 2004	Míčovna Pražského hradu	budova AV ČR, místnosti 205, 206
11. valné shromáždění	16. 17. 5. 2005	budova AV ČR, místnosti 205, 206	budova AV ČR, místnosti 205, 206
12. valné shromáždění	15. - 16. 5. 2006	Karolinum	budova AV ČR, místnosti 205, 206

Často se první, slavnostní den valného shromáždění koná mimo tradiční místo běžných zasedání Společnosti, jímž je budova Akademie věd ČR. Druhá, pracovní část zasedání nejprve probíhala ve vile Lanna, poté začaly prostorově i organizačně více vyhovovat zasedací místnosti 205 a 206 budovy Akademie věd ČR. V poslední době dávají členové přednost právě tomuto místu. Zde je třeba zmínit, že k valným shromážděním neodmyslitelně patří podvečerní společenské setkání členů a jejich životních partnerů ve vile Lanna.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Vila Lanna se nachází v Praze 6 v Pelléově ulici číslo 24. Na přelomu 60. a 70. let 19. století patřila k prvním rodinným sídlům, která se objevila v sadech při tehdejší hlavní bubenečské komunikaci. Reprezentativní vilu s náročným programem výzdoby si postavil významný podnikatel, mecenáš a sběratel umění Adalbert rytíř Lanna (1836 – 1909), který byl spolu s Janem Scebkem a Moritzem Gröbem společníkem firmy provádějící v 60. a 70. letech devatenáctého století železniční trať v českých zemích. Na projektu Lannovy vily spolupracoval architekt Ignác Ullmann (1822 – 1897) a jeho švagr Antonín Barvitijs (1823 – 1901), dva přední představitelé české neorenesance. Stavba se vyznačuje použitím okázalého klasicismu s řadou odkazů na italskou renesanční architekturu Andrey Palladia a římskou antiku. Skládá se z průčelní budovy obdélného půdorysu a bočního křídla, nad které vystupuje nízká vyhlídková věž, typická součást italizujících vil. Před průčelím, střídavě členěná klasickými architektonickými články, předstupuje pouze vstupní portikus a sloupová lodžie nad zahradní terasou. Lodžii zdobí alegorické malby s tématy Lannovy podnikatelské a sběratelské a činnosti. Interiéru vily dominuje prostorná a světlá schodišťová hala, přístupná střední chodbou v ose průčelí budovy. Po pravé straně haly se nacházejí hlavní reprezentativní prostory – tři spojené salóňky, jejichž stěny členěné přízdnými pilíři pokrývají malby s mythologickými náměty v „pompejském“ stylu. Ze zadního,

Program valných shromáždění Společnosti bývá velmi pestrý. Pro lepší názornost uvádím program 12. valného shromáždění konaného ve dnech 15-16. května 2006.

Pondělí 15. května 2006 - Slavnostní část zasedání

Dopolední zasedání – Velká aula Karolina

9.00 – 9.30	Příchod a registrace
9.30 – 10.00	Zahájení, přivítání a zdravice hostů
10.00 – 10.30	Vyhlášení a předání medailí Učené společnosti a cen Učené společnosti pro rok 2006
10.30 – 11.00	Přestávka
11.00 – 12.45	PŘEDNÁŠKY NA TÉMA „INTEGRACE A SMĚŘOVÁNÍ EVROPY“
Václav Klaus: „Od integrace k unifikaci“
Jiří Musil: „Kam směřuje Evropa“
12.45 – 14.00	Polední přestávka
13.00 – 13.30	Tisková konference – Císařský sál

Odpolední zasedání – Vlastenecký sál

14.00 – 16.00	PŘEDNÁŠKY A DISKUSE NA TÉMA „INTEGRACE A SMĚŘOVÁNÍ EVROPY“
Eva Hajičová: „Jazyky a počítač: Obtíže a možnosti“ |
|---------------|--|

Dionýsova salóňku býval přímý vstup do zahrady anglického typu. Další místnost s náročnou výzdobou, bývalou Lannovu pracovnu, nalezneme na konci bočního křídla. Do patra stoupá tříramenné schodiště s balustrádovým zábradlím (původně rovněž s malířskou výzdobou stěn), vnesené dvojicí sloupů. Boční oválné schodiště je situováno ve věži. V Lannově vile se po stavebníkově smrti vystřídalo několik soukromých majitelů. Roku 1916 patřila Vojtěchu Zikmundovi. Roku 1948 přešla do vlastnictví československého státu a od roku 1957 je ve správě Akademie věd České republiky, které v současné době slouží jako reprezentační ubytovací zařízení. Viz kolektiv autorů, Slavné pražské vily, Praha 2004, s. 14 – 15.

Jaroslav Krejčí: „Kulturní a sociální kontrasty na cestě evropské integrace“

Petr Witllich: „České umění a evropská integrace“

Setkání ve vile Lanna s manželkami/manželi

18.00 Vila Lanna

Úterý 16. května 2006, (AV ČR, místnosti 205 a 206)

9.00 – 9.05	Zahájení
9.05 – 9.15	Výroční zpráva o činnosti Učené společnosti
9.15 – 9.20	Zpráva o hospodaření
9.20 – 9.30	Výroční zpráva Nadačního fondu pro podporu vědy
9.35 – 9.40	Zpráva o hospodaření Nadačního fondu pro podporu vědy
9.40 – 9.45	Volba skrutátorů pro volby předsedy, Rady a nových členů Učené společnosti
9.45 – 10.00	Volba předsedy Učené společnosti a Rady Učené společnosti na funkční období 2006 – 2008
10.00 – 10.30	Přestávka
10.30 – 12.30	Shrnutí připomínek k návrhům na nové členy Učené společnosti a první kolo volby
12.30 – 13.30	Přestávka
13.30 – 13.45	Vyhlášení výsledků voleb předsedy, Rady a prvního kola voleb nových členů Učené společnosti – JŠ
13.45 – 14.00	Druhé kolo voleb nových členů Učené společnosti

14.00 – 15.15	Hlasování o stanovách Učené společnosti
15.15 – 15.45	Přestávka, občerstvení
15.45 – 16.00	Vyhlášení výsledků druhého kola voleb nových členů Učené společnosti
16.00 – 16.30	Volné náměty, různé ¹⁷⁰

3.7.3 Výjezdní zasedání

Výjezdní zasedání Společnosti poprvé v její mladé historii inicioval předseda Jiří Grygar. Společnost se sešla poprvé mimo Prahu na svém 120. zasedání 20. září 2005.¹⁷¹

Na pozvání členů Společnosti Emila Palečka z Biofyzikálního ústavu AV ČR a Ivo Možného z Masarykovy Univerzity se Společnost sešla v Brně, kde po krátké zastávce ve výše uvedeném ústavu a po exkurzi na nově zrekonstruovaný hrad Špilberk mohla zasedat díky druhému členovi z obou jmenovaných v právě zrekonstruované budově Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity.¹⁷²

Ve smutném úvodu bylo vzpomenuto dvou vynikajících badatelů z řad Společnosti, kteří nedávno zemřeli, šlo o čestné členy Pavola Ivanyiho a Jaroslava Kouteckého.¹⁷³ Vedle záležitostí organizačních byla na programu ještě přednáška Jiřího Grygara „Kosmické záření o extrémních energiích“, setkala se s velkým ohlasem a vyvolala bohatou diskusi. V závěru zasedání vyslovil Jiří Grygar názor, že by se tato

¹⁷⁰ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 1, Valná shromáždění, Program 12. valného shromáždění konaného 15. – 16. května 2006.

¹⁷¹ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání, Zápis ze 120. zasedání Společnosti konaného 20. září 2005.

¹⁷² Ivan HLAVÁČEK, *Zasedání Učené společnosti ČR v září 2005*, in: AB 11, 2005, s. 17.

¹⁷³ Nekrology Pavola Ivanyiho a Jaroslava Kouteckého jsou uvedeny v kapitole 3.4.3.

výjezdní zasedání mohla konat pravidelně jedenkrát ročně v dalších místech, kde působí členové Společnosti.

Další výjezdní zasedání se uskutečnilo o rok později, 17. října 2006, v prostorách Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kam pozval Společnost její člen Julius Lukeš. Ten zde pohovořil o Parazitologickém ústavu AV ČR, Entomologickém ústavu AV ČR, Hydrobiologickém ústavu AV ČR, Ústavu molekulární biologie rostlin AV ČR a Ústavu půdní biologie AV ČR. Dále podal informace o Jihočeské univerzitě, která byla založena v roce 1991, a jejích fakultách. Jiří Komárek poté seznámil členy s vědeckým výzkumem na katedře botaniky Biologické fakulty Jihočeské univerzity a v závěru této první části zasedání vystoupil Jan Květ, jenž seznámil přítomné s prací Ústavu systémové biologie a ekologie AV ČR a poskytl členům brožuru o vědeckém projektu zkoumajícím schopnost krajiny České republiky vázat oxid uhličitý z atmosféry, dlouhodobě tento uhlík akumulovat, a tím zpomalovat proces globálního oteplování.

Druhá část zasedání byla svým pojetím jiná, probíhala za přítomnosti hostů, jihočeské akademické obce a novinářů. Členy Společnosti a hosty uvítali rektor Jihočeské univerzity Václav Bůžek a děkan Biologické fakulty JU Libor Grubhoffer. Václav Bůžek seznámil přítomné s perspektivami a rozvojem Jihočeské univerzity, Libor Grubhoffer hovořil o významném propojení Jihočeské univerzity s ústavu Akademie věd.

Jiří Lukeš se pak ujal moderování panelové diskuse na téma „Historie, současnost a perspektivy krajiny a ochrany přírody na Šumavě“.

Postupně zazněly příspěvky ředitele Správy Národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava Aloise Pavlíčka „Současná koncepce ochrany přírody v NP a CHKO Šumava“,

Františka Urbana „Historie a vývoj ochrany přírody a krajiny na Šumavě; vznik Biosférické rezervace Šumava“, Jana Těšitele z Ústavu systémové biologie a ekologie AV ČR „Koncepce Biosférické rezervace a možnosti regionálního rozvoje na Šumavě“, Raimunda Paleczka, tajemníka společnosti Ackermann Gemeinde se sídlem v Mnichově „Německá Šumava v minulosti a současnosti“, Zdeňky Křenové ze Správy Národního parku Šumava a Karla Pracha z Biologické fakulty Jihočeské univerzity „Vědecký výzkum v zájmu ochrany přírody na Šumavě z pohledu botanika“, Martina Konvičky z Entomologického ústavu AV ČR a Romana Fuchse z Biologické fakulty JU „Vědecký výzkum v zájmu ochrany přírody na Šumavě z pohledu zoologa“. Pozvání přijal a se svým příspěvkem „Šumava z pohledu veřejné správy“ vystoupil také Jan Zahradník, hejtman Jihočeského kraje. Následovala rozprava k úvodním vystoupením a závěrečné shrnutí moderátorem.¹⁷⁴

Výjezdní zasedání zahájily novou kapitolu ve vývoji Společnosti, a zatímco první se více neslo v duchu tradičním, kdy po organizačních záležitostech následovala přednáška, to druhé bylo vedeno jako diskusní setkání, již otevřené akademické veřejnosti.

3.7.4 Ceny

Společnost uděluje ceny jako ocenění za významný výsledek tvůrčí práce v badatelském nebo cíleném výzkumu osobnostem, které jsou občany České republiky, pracují v

¹⁷⁴ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání, Zápis ze 122. zasedání Společnosti konaného 17. října 2006.

České republice a nejsou členy Společnosti. Poprvé byly ceny vědeckým pracovníkům a mladým vědeckým pracovníkům do 35 let uděleny v roce 1996. Potřeba oslovit i nejmladší generaci vedla Společnost k rozšíření ceny i na kategorii studentů gymnázií, první ročník soutěže se uskutečnil roku 1998.¹⁷⁵

Podle Statutu ceny schváleném na 116. zasedání Společnosti dne 17. ledna 2006 se ceny se udělují v několika kategoriích - vědeckým pracovníkům, mladým vědeckým pracovníkům do 35 let, studentům středních škol, sponzorské na vypsané téma. Výjimečně cena nemusí být udělena. Návrhy na udělení ceny podávají řádní i čestní členové Společnosti; ke každému návrhu je nutné doporučení tří členů Společnosti. Návrhy na udělení ceny studentům středních škol podává příslušný ředitel školy. K náležitostem návrhu patří uvést osobní údaje kandidáta, jeho curriculum vitae, samotné zdůvodnění a doklad o ohlasu výsledků jeho práce v české a světové odborné veřejnosti. Základní posouzení a případné vyřazení nevyhovujících návrhů provede příslušná sekce a následně Rada Společnosti. Rada Společnosti předkládá vyhovující návrhy k posouzení svým řádným členům, kteří rozhodnou o udělení cen v tajném hlasování. Ceny vyznamenaným předává předseda Společnosti na valném shromáždění, udělení ceny se osvědčuje diplomem a cena nemůže být udělena in memoriam. Oceněným poskytuje Nadační fond pro podporu vědy při Učené společnosti české republiky nadační příspěvek.

Počet udělených cen podle vědních oblastí, které koresponduje s ustavením vědních sekcí, a roku udělení:

¹⁷⁵Pavel HOBZA, *Ceny Učené společnosti České republiky pro studenty gymnázií*. in: J. GRYGAR, *Učená společnost České republiky*, Praha 2002, s. 32.

1. Vědy matematicko-fyzikální

kategorie		počet cen	rok
	mladý vědecký pracovník	1	1996
	mladý vědecký pracovník	2	1997
vědecký pracovník		1	1998
	mladý vědecký pracovník	1	1998
vědecký pracovník		1	1999
	mladý vědecký pracovník	1	1999
vědecký pracovník		1	2000
	mladý vědecký pracovník	1	2000
vědecký pracovník		1	2001
	mladý vědecký pracovník	2	2002
vědecký pracovník		1	2003
	mladý vědecký pracovník	1	2003
vědecký pracovník		1	2005
	mladý vědecký pracovník	1	2006

2. Vědy chemické

kategorie		počet cen	rok
vědecký pracovník		1	1996
	mladý vědecký pracovník	2	1996
vědecký pracovník		3	1997

vědecký pracovník		1	1998
	mladý vědecký pracovník	1	1998
vědecký pracovník		1	1999
	mladý vědecký pracovník	1	1999
vědecký pracovník		2	2000
vědecký pracovník		1	2001
	mladý vědecký pracovník	1	2001
vědecký pracovník		2	2002
vědecký pracovník		1	2003
vědecký pracovník		1	2004
vědecký pracovník		1	2005

3. Vědy biologicko-medicínské

kategorie		počet cen	rok
vědecký pracovník		1	1996
	mladý vědecký pracovník	1	1997
vědecký pracovník		1	1998
vědecký pracovník		1	1999
vědecký pracovník		1	2000
vědecký pracovník		1	2001
vědecký pracovník		1	2001
	mladý vědecký pracovník	1	2001
	mladý vědecký pracovník	1	2003
vědecký pracovník		1	2004
	mladý vědecký pracovník	1	2004

	mladý vědecký pracovník	1	2005
vědecký pracovník		1	2006
	mladý vědecký pracovník		

4. Vědy společenské a humanitní

kategorie		počet cen	rok
vědecký pracovník		1	1997
	mladý vědecký pracovník	1	1997
vědecký pracovník		1	1998
	mladý vědecký pracovník	1	1998
	mladý vědecký pracovník	1	1999
vědecký pracovník		1	2000
vědecký pracovník		1	2002
vědecký pracovník		1	2006

Z uvedených tabulek vyplývají zajímavé skutečnosti. Od začátku udělování cen v roce 1996 až do konce roku 2006 bylo uděleno celkem 57 cen, z toho 33 v kategorii „vědecký pracovník“ a 24 cen v kategorii „mladý vědecký pracovník“. Z toho v oblasti věd matematicko-fyzikálních v kategorii „vědecký pracovník“ bylo uděleno 6 cen a v kategorii „mladý vědecký pracovník“ 10 cen. V oblasti věd chemických bylo uděleno 14 cen v kategorii „vědecký pracovník“ a 5 cen v kategorii „mladý vědecký pracovník“. V oblasti věd biologicko-medicínských to bylo 8 cen v kategorii „vědecký pracovník“ a 6 cen v kategorii „mladý vědecký pracovník“.

Konečně v kategorii věd společenských a humanitních to bylo 5 cen v kategorii „vědecký pracovník“ a 3 ceny v kategorii „mladý vědecký pracovník“. Nejvíce cen tedy bylo uděleno v oblasti věd chemických, následují vědy biologicko-medicínské, pak matematicko-fyzikální. Nejméně cen bylo uvedeno v oblasti věd společenských a humanitních. Proto v roce 2006 inicioval předseda Společnosti Jiří Grygar jinou proceduru v udílení cen a Rada pak schválila nový postup: „Počínaje rokem 2007 budou udělovány 2 ceny pro vědecké pracovníky a 2 ceny pro mladé vědecké pracovníky. U obou kategorií bude každoročně jedna z cen vázána na obor podle vědních sekcí - I. sekce věd matematicko-fyzikálních, II. sekce věd chemických, III. sekce věd biologicko-medicínských, IV. sekce věd společenských a humanitních (v tomto pořadí). V roce 2007 bude tedy 1 cena pro vědecké pracovníky a 1 cena pro mladé vědecké pracovníky vázána na oblast věd o neživé přírodě. Druhá z cen (v obou kategoriích) může být udělena v jakémkoli vědním oboru. Postup při udělování cen pro studenty středních škol zůstává beze změn.¹⁷⁶ Výše ceny bude každoročně upřesněna dle finančních možností Nadačního fondu. O výši cen rozhodne Rada Společnosti.“¹⁷⁷

Seznam nositelů cen Společnosti je uveden v příloze práce.

3.7.5 Medaile

V roce svého 10. výročí založení zřídila Společnost medaili s názvem „Medaile Učené společnosti České

¹⁷⁶ Od počátku udělování cen v kategorii „středoškolský student“ v roce 1998 do roku 2006 (včetně) bylo celkem uděleno 74 těchto cen.

¹⁷⁷ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápis z zasedání, Zápis z 21. zasedání Rady Společnosti konané dne 9. 10. 2006.

republiky“, která je udělována za zásluhy o rozvoj vědy. Připravila Statut udělování medaile Učené společnosti České republiky,¹⁷⁸ který byl schválen na 96. zasedání Společnosti dne 18. listopadu 2003. Návrh medaile pro ražbu ztvárnil akademický sochař Josef Soukup a výrobu zajistilo družstvo hodinářské a umělecké výroby „ZNAK Malá Skála“.¹⁷⁹

Písemný návrh na udělení medaile podávají Radě Společnosti alespoň tři členové Společnosti. Rada může podat návrh i ze své iniciativy. Rada předloží návrh zasedání Učené společnosti, které rozhodně většinou přítomných. Medaili odevzdává jejímu příjemci předseda Společnosti nebo jím pověřený řádný člen Společnosti. Na reversu medaile je vyryto jméno oceněného, tím se medaile stává individuálním uměleckým dílem a oceněný obdrží též diplom jako doklad o udělení medaile. Na udělení medaile není právní nárok, není s ní spojena žádná věcná ani peněžitá odměna. Náklady spojené s vytvořením medaile a s jejím odevzdáním hradí Společnost.¹⁸⁰

Od roku 2004 do roku 2006 byla medaile udělena dvanácti významným osobnostem. Medaile se předávají u příležitosti valných shromáždění Společnosti, které se konají každoročně v měsíci květnu příslušného roku.

3.7.5.1 Rok 2004

V prvním roce, kdy se medaile Společnosti začaly udělovat, byl dosud udělen nejvyšší počet medailí. Společnost

¹⁷⁸ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 04. Statut cen. Publikováno na www stránkách Společnosti. Dostupné z: <http://www.learned.cz/main.php?id=01.03.03.00>.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž.

udělila sedm medailí - Jaroslavu Kouteckému, Josefu Kouteckému, Vratislavu Schreiberovi, Vladimíru Vonkovi, Rudolfu Zahradníkovi. Dvě medaile byly uděleny in memoriam - Bohuslavu Janu Horáčkovi a Otto Wichterlemu.¹⁸¹

Jaroslav Koutecký¹⁸² byl čestným členem Společnosti od roku 1995. Jeho oborem byla teoretická a kvantová chemie, kvantová teorie povrchů pevných látek, výzkum klastrů.¹⁸³ Byl jednou z největších osobností české teoretické a molekulové fyziky, autoritou velice respektovanou v mezinárodním společenství.

Josef Koutecký je zakládajícím členem Společnosti a byl jejím předsedou v letech 1998 – 2002. Jeho oborem je dětská onkologie. Studoval na Lékařské fakultě UK v Praze, po promoci s vyznamenáním v roce 1955 pracoval zprvu v léčebně pro děti postižené obrnou v Jánských Lázních, v roce 1957 přišel na chirurgickou kliniku v Praze, od roku 1964 se zaměřením na dětskou onkologii. Zastával funkci vedoucího stanice dětské onkologie a od roku 1978 byl primářem již samostatného oddělení dětské onkologie ve FN v Motole. V roce 1983 se z oddělení stala klinika dětské onkologie a Josef Koutecký se stal jejím přednostou.

V průběhu let získal hodnost kandidáta, později doktora lékařských věd a v r. 1987 byl jmenován prvním českým profesorem samostatného oboru onkologie. V roce 1990 byl zvolen a jmenován děkanem 2. lékařské fakulty UK v Praze a pak opakovaně v roce 1991, 1994 a znovu v roce 2000. Od roku 1997 do roku 2000 byl prorektorem UK pro vnější vztahy.

¹⁸¹ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 6, Spolupráce s tiskem, rozhlasem a televizí.

¹⁸² Jaroslav Koutecký, *14. 10. 1922, + 10. 8. 2005. Podrobněji je o něm pojednáno v kapitole 3.4.3.

¹⁸³ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

Josef Koutecký je členem a čestným členem výborů odborných společností Československé a později České lékařské společnosti J.E.Purkyně (onkologické, pediatriké), dále členem Společnosti klinické medicíny. Je členem České lékařské akademie. Je rovněž členem Rady Národního divadla a správní rady Akademie výtvarných umění. Je zahraničním členem International Society of Pediatric Oncology, American Society of Pediatric Hematology/Oncology, Deutsche Gesellschaft für Kinderchirurgie, American Society for Advancement of the Science. Je nositelem významných ocenění, k nimž patří například cena České onkologické společnosti ČLS JEP za nejlepší práci roku (1973 a 1978), čestné uznání ILF (1975), cena presidia Čs. lékařské společnosti JEP (1979), cena nakladatelství Avicenum za nejlepší monografii roku (1979), cena rektora UK za nejlepší skripta roku (1984 a 1985), stříbrná medaile Fakulty dětského lékařství UK (1985), medaile Univerzity Karlovy (1990), medaile Jana Evangelisty Purkyně (1990), zlatá medaile 2. lékařské fakulty UK (1993), zlatá medaile Univerzity Karlovy v Praze (1993), prezidentem republiky udělené státní vyznamenání Medaile za zásluhy (1996), jubilejní medaile Univerzity Karlovy k 650. výročí jejího založení (1998), čestná medaile Akademie věd ČR „DE SCIENTIA ET HUMANITATE OPTIME MERITIS“ (2000), medaile Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (2002), Medaile Josefa Hlávky (2006).¹⁸⁴

Publikoval více než 300 prací. Kromě odborných publikací je Josef Koutecký autorem řady rozsáhlých monografií a četných populárních publikací. Počet přednášek se blíží 1000. Josef Koutecký je iniciátorem a trvalým

¹⁸⁴ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

organizátorem zprvu „Karolínských koncertů“.¹⁸⁵ Tyto koncerty jsou pořádány ve spolupráci s Klubem přátel profesora Kouteckého.

Josef Koutecký je zakladatelem nového lékařského oboru - dětské onkologie - v České republice. Díky své vzdělanosti a nesmírné pílí vybudoval obor, který měl nejen odborný význam, nýbrž který byl základem celé školy dětských onkologů. Úmrtnost na dětská onkologická onemocnění, která byla před touto odbornou péčí téměř 100%, se snížila až o 70%.

Lékařská a obecně vědecká činnost a s ní úzce spojené funkce akademické Josefa Kouteckého jsou obecně známé, a to nejen v odborných kruzích.

Josef Koutecký vychoval dvě generace lékařů. Jeho pedagogická funkce se přitom netýká pouze studujících medicíny, nýbrž je znám jako skvělý řečník i široké veřejnosti z rozhlasových a televizních vystoupení. Jeho řečnické umění vyniká i při zasvěcených projevech k různým výročím, k jeho koncertům, k výstavám, vernisážím atd. Posлуhač obdivuje jeho široký rozhled po celé kultuře. Přátelé Josefa Kouteckého vědí, že jeho humanistické ideje pramení z jeho víry v dobro, krásno a v lidskou snahu o život v důstojném svobodném prostředí, ale i v pokoře a v úctě k životu v schweitzerovském smyslu.¹⁸⁶

Vratislav Schreiber je zakládající člen Společnosti, jeho oborem je endokrinologie, patologická a klinická fyziologie. Profesor Schreiber je autorem mimořádně významného světového objevu v oblasti neuroendokrinologie, vztahů mezi

¹⁸⁵ více viz Josef KOUTECKÝ. *Karolínské koncerty s Kocianovým kvartetem*. Praha 2005.

¹⁸⁶ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

nervovým a endokrinním systémem. Jako první zjistil v homogenátech mozku do té doby neznámou aktivitu působku, který stimuluje hypofyzo-thyroidální osu, nakonec tedy sekreci hormonů štítné žlázy, a to prostřednictvím hormonu podvěsku mozkového (hypofýzy), který štítnou žlázou stimuluje (thyreostimulační hormon, TSH, thyreotropin). Tento mozkový faktor se nazýval thyreotropin – uvolňující faktor, TRF, po zjištění jeho struktury nobelisty Guilleminem¹⁸⁷ a Schallym¹⁸⁸ pak thyreotropin – uvolňující hormon, TRH.¹⁸⁹

Mozková regulace sekrece hypofýzy byla dlouho vykládána působením nervových drah nebo změnami průtoku krve, až v šedesátých letech minulého století se však začala prosazovat koncepce řízení látkového, tedy hormony z části mozku, uložené nad hypofýzou, z hypothalamu. Vratislav Schreiber se nepochybně jako první na světě pokusil zkoumat hormonální účinky extraktů mozku (hypothalamu) už v roce 1949 a sepsal o tom první sdělení¹⁹⁰. Nebylo jeho vinou, že publikace vznikla až po 7 letech – po tu dobu bylo totiž znemožněno v práci pokračovat.

Až v roce 1955 se mohl vrátit na fakultu, nikoliv však na své původní pracoviště (Fyziologický ústav tehdejší Fakulty všeobecného lékařství), ale jako sekundární lékař se všemi z toho plynoucími povinnostmi – naštěstí na kliniku zakladatele čs. endokrinologie profesora Charváta, který mu od roku 1957 v nově vzniklé Laboratoři pro endokrinologii a metabolismus při III. interní klinice pro práci vytvořil podmínky. Schreiber pokračoval ve studiu hormonálních účinků

¹⁸⁷ Roger Guillemin, nar. 1924, americký lékař francouzského původu, endokrinolog. Nositel Nobelovy ceny (1977) spolu s A. V. Scallym za objevy v oblasti hypotamických regulačních hormonů.

¹⁸⁸ Andrew Victor Schally, nar. 1926, americký chemik a lékař, endokrinolog. Nositel Nobelovy ceny (1977) spolu s R. Guilleminem.

¹⁸⁹ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

¹⁹⁰ Vratislav SCHREIBER, *Zur Frage des hypothalamischen Hormones mit adenohipophysotropen Wirkung*. Endokrinologie. Leipzig 1956, s. 33-259.

hypothalamických extraktů, v sérii prací nepochybně jako první na světě dokázal, že je TRF v hypothalamických extraktech přítomen – vyšlo to ve švýcarském časopise *Experientia*.

Schreiberův podíl na objevu TRH byl uznán i mezinárodně: byl vyzván v roce 1978 k sepsání historie svých objevů. Je v ní rozebrána historie objevu TRH i s některými kompetitivními peripetiemi – například co do „fair play“ při výměně s vzájemným testování vzorků s jedním z nobelistů.

Jasným uznáním je i pozvání k přednesení jednoho z hlavních referátů „Chemistry of Releasing Factors“ na Světovém endokrinologickém kongresu v Mexico City v roce 1968.

Když byla otázka existence mozkových hormonů, řídících činnost podvěsku mozkového, vyřešena, Vratislav Schreiber nadále pokračoval v objevné endokrinologické aktivitě. Položil si otázku, zda existuje v těle látka (hormon), která napodobuje účinky léku na selhávání srdce - náprstníku (digitalisu). Takový „endogenní digitalisu-podobný faktor“ se mu skutečně podařilo prokázat. Navíc prokázal, že tento faktor vzniká v nadledvinách, což pak bylo opakovaně potvrzeno a dnes se mluví o nadledvinovém strofantinu (ouabainu).¹⁹¹

Vladimír Vonka je zakládající člen Společnosti. V letech 2000-2001 byl členem Správní rady Nadačního fondu Společnosti. Jeho oborem je virologie a experimentální onkologie.¹⁹²

V počátku své vědecké kariéry významnou měrou přispěl k přípravě, evaluaci a monitorování výsledků očkování proti poliomyelitidě v Československu. Jeho důležitým přínosem v

¹⁹¹ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

¹⁹² Tamtéž.

tomto období je vývoj diagnostických metod pro sledování účinnosti očkování a práce, zabývající se genetikou poliovirů. V dalších fázích své vědecké činnosti se zabýval vztahem mezi infekcí DNA viru a nádorovými onemocněními na experimentálních modelech a u člověka. Přispěl k objevení vztahu viru Epstein-Barrové (EBV) a karcinomu tonsil a supraglottických karcinomů laryngu. Jeho zaměření na virus herpes simplex vedlo k vývoji subjednotkové vakcíny. Nejdůležitějším výstupem této etapy jeho vědecké činnosti bylo vyloučení HSV2 jako etiologického činitele vzniku karcinomu děložního hrdla na základě výsledků rozsáhlé prospektivní studie, provedené v 70. a 80. letech minulého století. Tato studie je jedinečnou ve světovém písemnictví jak svým rozsahem, tak kvalitou a vedla k celosvětovému soustředění na papillomaviry, jejichž kauzální role ve vývoji genitálních malignit je nyní obecně přijímána. Inicioval rovněž vznik Národní referenční laboratoře pro papillomaviry, na jejíž činnosti se nemalou měrou podílí. Vladimír Vonka dále studoval výskyt protilátek k různým virovým antigenům, což vyústilo do vývoje subjednotkové vakcíny proti chřipce. Spolupracoval na výzkumu viru vakcínie a jeho rekombinant. V poslední době se Vladimír Vonka zabývá problémy genové terapie a vývoje protinádorových vakcín. Většina studií je publikována v mezinárodních virologických a onkologických časopisech s vysokým impakt faktorem.

Vladimír Vonka se po celou svou profesionální dráhu věnoval a věnuje výchově mladých začínajících vědců. Jeho oddělením pod jeho laskavým vedením prošly desítky lidí, z nichž velká část pokračuje ve své úspěšné vědecké kariéře na řadě významných universit a vědeckých ústavech, především ve Spojených státech amerických.

Vladimír Vonka bezesporu patří k nejvýraznějším osobnostem české vědy v oboru virologie a je chloubou české medicíny.¹⁹³

Rudolf Zahradník je zakládající člen Společnosti, který spolu s profesorem Otto Wichterlem roku 1994 inicioval její obnovení a byl jejím prvním předsedou v letech 1994 – 1997. Byl také předsedou Akademie věd ČR v letech 1993 – 2001 a i po uplynutí dvou čtyřletých funkčních období zůstal v jejím čele jako čestný předseda. Je jedním z předních odborníků v oblasti fyzikální chemie. Vystudoval na Vysoké škole chemicko – technologické v Praze.

Mezi lety 1952 – 1961 zkoumal v Ústavu hygieny práce a nemocí z povolání souvislosti mezi molekulovou strukturou a biologickou účinností látek. V této době se začal věnovat také kvantové chemii. V roce 1961 se stal vedoucím oddělení kvantové chemie v Ústavu fyzikální chemie ČSAV, později zde vedl oddělení teorie chemické relativity.

Zároveň působil i na vysokých školách nejen doma, ale i v zahraničí. Od roku 1959 přednášel na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde byl později roku 1991 jmenován profesorem, současně od roku 1975 působil na VŠCHT v Praze, kde byl ale pro své politické názory v době normalizace vyloučen z pedagogického sboru. V letech 1965 – 1997 přednášel jako hostující profesor na mnoha univerzitách nejen v Evropě, ale i v Japonsku a USA a absolvoval zde též řadu přednáškových turné. Za své působení získal přes dvacet různých univerzitních ocenění včetně čestných doktorátů na řadě univerzit.¹⁹⁴

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Rudolf ZAHRADNÍK, *Za vládu rozumu*. Praha 2002.

Roku 1990 se stal ředitelem Ústavu fyzikální chemie a elektrochemie J. Heyrovského ČSAV, v jehož čele stál až do svého zvolení předsedou AV ČR roku 1993.

Za jeho vynikající výsledky se mu dostalo mnoha ocenění a medailí, včetně bronzového Junáckého kříže 1939 - 1945. Je čestným členem Švýcarské chemické společnosti, Německé chemické společnosti, členem Academia Europaeae, Evropské akademie environmentálních záležitostí, dále například Evropské akademie věd, umění a literatury v Paříži a Evropské akademie věd a umění v Salcburku. Je členem Mezinárodní akademie kvantové-molekulárních věd, člen Světové asociace teoretických organických chemiků, dopisující člen Chorvatské akademie věd, zakládající člen Inženýrské akademie České republiky, čestný člen Carolinum. Je čestný doktor Technické univerzity v Drážďanech, Univerzity ve Fribourgu, Technické univerzity v Pardubicích a Georgetownské univerzity ve Washingtonu D.C. Obdržel také Medaili Slovenské vysoké školy technické v Bratislavě, Zlatou oborovou plaketu J. Heyrovského za zásluhy v chemických vědách, Votočkovu medaili, Zlatou medaili SAV za chemii, Zlatou medaili Univerzity Karlovy, Zlatou medaili Slovenské chemické společnosti.¹⁹⁵

Účastnil se také řady mezinárodních kongresů, pronesl speciální přednášky v Holandsku, Švédsku, Norsku a USA. Působil v devíti redakčních radách chemických a kvantově chemických časopisů. Spolu se svými spolupracovníky publikoval více než 350 vědeckých prací, vysokoškolská skripta a devět monografií. Rozsah jeho práce se neomezuje jen

¹⁹⁵ Tamtéž.

na chemii, ale věnuje se i otázkám molekulové biologie a fyziky.¹⁹⁶

Rudolf Zahradník patří mezi největší osobnosti a zakladatele české teoretické chemie, zasloužil se i o světovou prestiž a uznání českých vědců v tomto oboru. Je učitelem mnoha mezinárodně uznávaných vědců. Jeho zájem se ale neomezuje jen na vědecký výzkum, velmi aktivně se věnuje i společenským a politickým otázkám.

In memoriam

Bohuslav Jan Horáček byl mecenáš a zakladatel ceny Praemium Bohemiae.¹⁹⁷ Narodil se roku 1924 v Radvánovicích. Život rodiny Horáčkových neoplýval idylou.¹⁹⁸ Bohuslav byl nejmladší z osmi dětí, otec zemřel, když mu bylo pět let. Již odmalička musel pomáhat v malém hospodářství, zažil chudobu i hlad. Obecnou školu navštěvoval v Přáslavicích a následně až do kvarty chodil na turnovské gymnázium. Pak přestoupil na exportní obchodní akademii, která se při okupaci pohraničí německými nacisty musela přestěhovat do Turnova. Na obou školách se výborně učil, vždy jako primus. Nejvíce ho zajímalo podnikání a hlavně cizí jazyky, tehdy samozřejmě němčina, latina, pak angličtina a francouzština. Po válce na Vysoké škole obchodní v Praze přibyla ještě ruština a v emigraci později i italština a španělština.

Maturoval v roce 1943. Záhy po té byl totálně nasazen na práci v Německu, jako vlastenec byl pronásledován a před

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Cenu PRAEMIUM BOHEMIAE uděluje Nadace B. Jana Horáčka Českému ráji českým osobnostem, které se významným způsobem podílejí na rozvoji vědy v České republice. Udělují se studentům – účastníkům mezinárodních olympiád v oborech fyzika, chemie, biologie, matematika a informatika a osobnostem, které se významně zasloužili o rozvoj vědních oborů.

¹⁹⁸ Bohumil VYBÍRAL., *Praemium Bohemiae 2002*. Hrubá Skála 2002, nestránkováno.

nacisty se musel skrývat až do konce války. Za komunistického puče v únoru 1948 byl jako vysokoškolák zatčen a odsouzen, mimo jiné také nesměl po dobu šesti měsíců skládat zkoušky na vysoké škole. Již tehdy dobře viděl, že pro své demokratické smýšlení by nikdy neměl v Československu žádné šance. V květnu roku 1949 opustil svou vlast, nejdříve do válkou rozbitého Německa. Zde začal po velkých poválečných strastech a bolestech podnikat v původním "turnovském" oboru - bižuterie, granátové šperky atd. Pan Horáček začal obchodovat. Exportoval bižuterii hlavně do latinské Ameriky, kde spolupracoval s několika svými spolužáky, kteří již byli usazeni v USA, Brazílii a Argentině. Podnikání v dalších letech rozšířil v Německu i na velkoobchod a zlatnický a šperkařský závod, který se stal jedním z největších ve Stuttgartu.

Od útlého věku sportoval, hrál fotbal, tenis, lyžoval a skákal na lyžích. Jednou si při dovolenkovém lyžování přivodil zranění achilovek. Pro rehabilitaci hledal teplé kraje, tak se dostal na tehdy ještě panenské Kanárské ostrovy. A právě tady začal s výstavbou prvního hotelu. Nakonec jich vybudoval šest.

Od počátku devadesátých let se po dlouhých desetiletích pravidelně, na kratší či delší návštěvy vracel domů. Z peněz z prodeje hotelů postupně financoval prospěšné projekty, které jsou a budou chloubou Českého ráje.

Byl velký úkol, a proto v roce 2000 založil pan Horáček Nadaci Bohuslava Jana Horáčka Českému ráji. Tato nadace si vepsala do vínku realizaci obecně prospěšných projektů pro region Českého ráje: školství a vzdělávání, ochranu přírodního prostředí, památek a tradic, podporu sociálních a zdravotních programů, tělovýchovy a sportu atd. A aby toho nebylo málo, navíc se rozhodla udělovat nadační ceny PRAEMIUM

BOHEMIAE laureátům z celé České republiky. Nadace byla založena panem Bohuslavem Janem Horáčkem dne 31. 7. 2000. Díky finančním prostředkům, které obci Nadace poskytla, byl v Radvánovicích v letech 2000 až 2002 vybudován moderní areál, jemuž vévodí dům pro seniory a v březnu roku 2002 otevřený další bytový dům, vše v celkové hodnotě 65 milionů korun.¹⁹⁹

Pan Bohuslav Jan Horáček zemřel v roce 2002. Dne 28. října 2002 mu udělil in memoriam prezident České republiky Václav Havel vysoké státní vyznamenání - medaili Za zásluhy. Medaile mu byla udělena za podporu rodného kraje - regionu Českého ráje, po návratu z exilu po roce 1989.²⁰⁰

Otto Wichterle dal podnět k založení Společnosti a byl jejím zakládajícím členem. Byl předsedou Československé akademie věd v letech 1990 – 1992, po vzniku Akademie věd ČR počátkem roku 2003 se stal jejím čestným předsedou. Jeho oborem byla makromolekulární chemie. Pan prof. Wichterle zemřel v roce 1998.²⁰¹

3.7.5.2 Rok 2005

V roce 2005 byla udělena jediná medaile, a to Ctiradu Johnovi.

Ctirad John patří k zakladatelům české imunologie a mikrobiologie a je v těchto oborech významnou a světově uznávanou osobností. Je také zakládajícím členem Společnosti. Během své výzkumné a vědecké práce se zabýval hlavně

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Nekrolog Otto Wichterleho je uveden v kapitole 3.4.1.2.

patogenezou a imunogenezou brucelózy, supresí imunitních reakcí při podávání antibiotik, patogenézou a imunogenezou stafylokokových infekcí, principy depotní imunizace a imunomodulace. Od roku 1967 do roku 1975 byl na návrh Světové zdravotnické organizace členem sboru expertů WHO pro potírání brucelózy. V časopisech a v domácích i zahraničních monografiích publikoval více než sto původních vědeckých prací experimentálního charakteru, přes padesát prací souborných a přehledových a přednesl stovky odborných přednášek doma i v zahraničí. Je také autorem několika knih a učebnic imunologie. Jako stipendista francouzské vlády pracoval v letech 1961-1962 v Pasteurově ústavu v Paříži. Po celou dobu přednášel studentům Lékařské fakulty mikrobiologii a imunologii a koordinoval blok „integrované výuky“, kterou vytvářely obory: mikrobiologie – patologická anatomie – infekční lékařství. V roce 1966 byl povolán do panelu expertů WHO v Ženevě pro otázky výuky imunologie.

Od své promoce na Lékařské fakultě UK v roce 1949 pracoval v Ústavu pro lékařskou mikrobiologii a imunologii, jehož je dnes emeritním přednostou. Titul kandidáta věd získal v roce 1956, tři roky nato se habilitoval a docentem byl jmenován s účinností od srpna 1960. V letech 1960-1963 byl proděkanem LF UK pro pedagogickou činnost. Po odchodu prof. Patočky do důchodu byl od října 1970 pověřen prozatímním vedením katedry mikrobiologie, jejím vedoucím se stal v září 1981 a od září 1987 pracoval ve funkci samostatného vědeckého pracovníka v Laboratoři pro speciální lékařskou mikrobiologii a imunologii 1. LF UK. V tomto roce obhájil i svou doktorskou disertační práci a v r. 1990 byl jmenován profesorem mikrobiologie a imunologie.

Profesor Ctirad John na všech fórech propaguje a pomáhá rozvíjet vzájemnou spolupráci Akademie věd a vysokých škol. Aktivně pracoval ve vědeckých radách univerzitních a akademických institucí, v grantových agenturách i redakčních radách odborných časopisů a nakladatelství. Jeho vědecké kvality dokumentuje i to, že mu byla udělena řada vyznamenání a je čestným členem několika odborných společností.

Ctirad John patří k uznávaným výrazným osobnostem české imunologie a mikrobiologie. A nejen to. Profesor John je mimořádná osobnost i jako člověk a filozof života.²⁰²

3.7.5.3 Rok 2006

V roce 2006 byly uděleny čtyři medaile – Heleně Illnerové, Jiřímu Kejřovi, Jaroslavu Kurzweilovi a Jaroslavu Krejčímu.

Helena Illnerová je zakládající členkou Společnosti. Má mimořádnou zásluhu na tom, že je uzákoněn nový vztah Učené společnosti k Akademii věd České republiky.²⁰³ Paní Helena Illnerová patří k předním světovým odborníkům v oblasti chronobiologie. V průběhu své celé dosavadní vědecké kariéry se věnovala studiu mechanismů synchronizace biologických hodin s vnějším prostředím a vytvořila model, jakým světlo tyto hodiny synchronizuje. Velkou část své vědecké práce

²⁰² Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

²⁰³ Postavení Společnosti ve vědeckém životě bylo právně zakotveno s účinností ode dne 13. září 2005 v ustanovení § 3 odst. 4 zákona č. 283/1992 Sb., o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. 342/2005 Sb., dle něhož Akademie věd podporuje Společnost, která přispívá ke svobodnému pěstování a rozvoji vědy v České republice a reprezentuje ji vůči obdobným zahraničním vědeckým institucím. Na tomto základě byla dne 12. ledna 2006 uzavřena mezi Akademií věd České republiky a Společností Rámcová smlouva o spolupráci a materiální podpoře aktivit Společnosti.

věnovala Helena Illnerová studiu vlivu délky dne na mechanismy, které probíhají v biologických hodinách potkana. Brzy zjistila, že syntéza epifyzámiho hormonu melatoninu je přesně řízena centrálními hodinami v suprachiasmatických jádrech v mozku a že tyto hodiny slouží nejen k určování denního času, ale i jako kalendář.

Další výzkum v posledním desetiletí zaměřila na regulační mechanismy, které probíhají přímo v těchto centrálních hodinách. Přispěla i k poznání, že biologické hodiny mohou být, kromě světlem, synchronizovány také nesvětelnými vlivy. Její snahou vždy bylo aplikovat poznatky získané v laboratoři do humánní medicíny. Zjistila, že i chod lidských biologických hodin je ovlivněn délkou venkovního osvětlení podobně jako u jiných savců a sledovala, jak se lidské biologické hodiny přizpůsobují změně času apod. Tyto poznatky jsou důležité pro využití melatoninu jako doprovodného léčebného přípravku u osob, které mají problémy při cestování na velké vzdálenosti a při léčbě zimních depresí osvětlením.

Helena Illnerová není jenom vynikající vědeckou pracovnící, ale během své dlouholeté pedagogické kariéry se podílela na výchově řady pre- i postgraduálních studentů.

Po roce 1989 se velmi výrazně podílela na popularizaci vědy ve společnosti. Jako předsedkyně Akademie věd České republiky se zasloužila o to, že věda je ve společnosti a v politických kruzích chápána jako důležitá součást každodenního života společnosti.

Za přínos pro vědu získala několik tuzemských i mezinárodních ocenění, jako například v roce 1987 Cenu České lékařské společnosti J. E. Purkyně, v roce 1991 Senior Fellowship v oblasti neurověd, Fogarty Centrum při NIH v

USA, v roce 2001 Pamětní medaili Jihočeské univerzity, v roce 2003 francouzský řád Akademických palem, v roce 2004 Pamětní medaili University Palackého, v roce 2005 státní vyznamenání Medaili za zásluhy II. stupně, Zlatou pamětní medaili Univerzity Karlovy, Medaili za zásluhy Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Medaili Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy I. stupně.²⁰⁴

Jiří Kejř je členem Učené společnosti od roku 1998 a patří k jejím nejaktivnějším členům. Jeho vědecká aktivita v oborech, které ve Společnosti reprezentuje, je zcela mimořádné povahy, a to nejenom na českém vědeckém, ale i na mezinárodním fóru. Rovněž výčet jeho členství v zahraničních společnostech je impozantní, stejně tak jeho aktivity sympoziální a publikační, které vesměs přinášejí významné vědecké výsledky.

Výše naznačené aktivity lze - i když s notnou dávkou zjednodušení - shrnout do čtyř základních badatelských okruhů. Z hlediska obecné historie to je kanonické právo, kde je v současnosti vlastně jediným významným českým reprezentantem oboru, a to zejména v oblasti kodikologických studií, kdy především zpřístupňuje český materiál obecnému bádání. V oblasti českých dějin to pak jsou následující oblasti: studium starších českých právních dějin, v tom zejména dějin měst, dále studium husitství a dějin pražské univerzity. Ve všech těchto oblastech jde vedle dlouhé řady vědeckých rozprav v domácích i cizích časopisech a sbornících i o celou řadu knižních publikací. Všechny výše jen naznačené práce se vyznačují vysokou profesionální úrovní a vybírají si zejména problémy a otázky, které buď nebyly dosud řešeny, nebo u

²⁰⁴ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

nichž se názory literatury rozcházel. A tu všude přináší Jiří Kejř kvalifikovaná řešení.²⁰⁵

Jaroslav Krejčí patří šíří svých badatelských zájmů k výjimečným osobnostem české i evropské vědy. Ve svém studijním záběru přešel postupně od ekonomie k širším společenským problémům: zabýval se sociologií, politologií a sociální antropologií a pokusil se postihnout společnost v jejích dějinných i zeměpisných dimenzích.²⁰⁶

Narodil se 13. února 1916 v Polešovicích u Uherského Hradiště. Vystudoval práva na Univerzitě Karlově a specializoval se na makroekonomiku. Po doktorátu v roce 1945 pracoval ve Státním úřadě plánovacím, od roku 1950 ve Státní bance v Praze. V roce 1954 byl zatčen a pro svůj odpor ke komunistickému režimu odsouzen k desetiletému žaláři. Po amnestii v květnu 1960 se živil zpočátku jako pomocný dělník, potom jako mzdový účetní, a to až do konce roku 1967. V té době soukromě studoval dějiny a náboženství asijských národů. V roce 1968 se mohl na krátkou dobu vrátit k odborné práci v kabinetu architektury a tvorby životního prostředí ČSAV. Po srpnové okupaci odešel do exilu a zakotvil na univerzitě v Lancasteru, kde pak působil jako profesor evropských studií a religionistiky. V r. 1983 byl emeritován. Od roku 1990 je činný též v Praze; v roce 1994 se stal ředitelem Střediska pro výzkum sociálně kulturní plurality FÚ AV ČR.

Na přelomu 50. let se seznámil s pracemi Arnolda J. Toynbeeho, Pitirima Sorokina a Maxe Webera, které byly podnětem jeho pozdějšího příklonu k sociologii. Filozoficky

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ <http://www.archiv.cas.cz/publikace/krejci.htm>.

mu byl blízký pozitivismus Vídeňského kruhu, ale ve všech jeho pracích – ekonomických, sociologických a kulturně historických – převládlo holistické pojetí, které vidí všechny složky společenského života ve vzájemné souvislosti v rámci velkých společenských celků. Osou je zpravidla idiografický (dějinný) výklad, na nějž těsně navazuje nomotetická (teoretizující) analýza. Přestože začal jako ekonom, v jeho integrovaném přístupu zaujal stěžejní místo sociálně kulturní faktor myšlení a hodnocení. První léta ve Velké Británii se věnoval ještě studiu a kritické analýze systémů, které v té době určovaly život střední a východní Evropy. Analyzuje strukturální změny v Československu, Polsku a Jugoslávii. Osobní zkušenost s radikálními změnami po roce 1948 i pečlivé studium husitské revoluce mu umožnily první vhled do příčin a morfologie revolucí. V roce 1983 vydává pak v exilu studii „Great Revolutions Compared“, v níž srovnává vznik a průběh šesti revolucí (husitské, anglické, francouzské, ruské, turecké a čínské); druhé anglické vydání z roku 1994 je rozšířeno o revoluce v Iránu a Mexiku a vrcholí nástinem teorie, která vedle nové typologie revolucí shrnuje poznatky o jejich příčinách, průběhu a vyústění. Česká verze prvního vydání vyšla v roce 1992 s titulem „Dějiny a revoluce“. Z jeho lancasterských přednášek o roli náboženství ve vývoji sociálních struktur vznikla srovnávací studie (vydaná v Anglii r. 1990), jejíž český překlad s názvem „Civilizace Asie a Blízkého východu. Náboženství a politika v souhře a střetání“ vyšel v roce 1993. Závěry svých srovnávacích civilizačních studií zpracoval za spolupráce své ženy, psycholožky Anny Krejčové, v knize „The Human Predicament. Its Changing Image“ (1993). Hlavní teze této knihy vychází ze dvou poznatků: Za první, že jedinou jistotou života je smrt; za druhé,

že subjektivní vnímání vlastního života je měřítkem jeho hodnoty. Obojí je ovlivněno společenským prostředím, do něhož jsme byli zrozeni a které je pro různé historické epochy a zeměpisné oblasti zpravidla standardizováno. Jádrem této standardizace je běžný přístup k vypořádání se se smrtí a obecně sdílené pojetí životních norem. Empiricky zjištěné standardní odpovědi na tyto otázky K. nazývá paradigmaty lidského údělu. Vycházejí z náboženství nebo životní filozofie, jejichž základní principy byly po dobu trvání více generací přejímány celou společností jako samozřejmost. Vznik, členění, mísení, proměny (mutace) a znovuoživení (renesance) paradigmat lidského údělu jsou ukazateli dynamiky a vývojových stadií jednotlivých civilizací. V jejich parametrech se odvíjí drama světových dějin lidského myšlení a hodnocení; to pokládá K. za hybnou páku všeho ostatního v životě jednotlivců i společností. Zamýšlí se tu i nad situací evropské civilizace, založené na symbióze antropocentrického paradigmatu a křesťanské tradice. Civilizační soudržnost evropské společnosti je dnes narušena náboženskou a mravní lhostejností, nedořešenými sociálně-ekonomickými problémy, destruktivním chováním a lhostejností k přírodě. V tomto ovzduší skepse k metafyzice transcendentna se zrodila sekulární koncepce mravnosti a lidských povinností navazující na kantovský kategorický imperativ a zobecněná v kodexu lidských práv; vedle ní působí dále teocentrická tradice křesťanské morálky. V této situaci je zapotřebí vzájemného porozumění těch, kteří sice vycházejí z nestejných ontologických pozic, dospívají však ke shodným názorům na praktický obsah mravních postulátů. „The Human Predicament“ je nejen historickým a sociologickým obrazem civilizační

plurality lidstva, ale i filozoficko-morálním apelem k odpovědnosti dnešních generací za další osud světa.²⁰⁷

Jaroslav Kurzweil, světově uznávaný matematik, je zakládajícím členem Společnosti.

Stručný výčet témat, jimiž se Jaroslav Kurzweil zabýval, obsahuje metrickou teorii diofantických aproximací, geometrii Banachových prostorů, obrácené Ljapunovovy věty, zobecněné diferenciální rovnice, diferenciální inkluze, invariantní variety toků a globální řešení funkcionálních rovnic. Jeho jemné výsledky jsou dodnes aktuální a inspirativní. Od roku 1957, kdy se v souvislosti se zobecněnými diferenciálními rovnicemi zabýval Perronovým integrálem, se věnuje teorii integrálu, dnes nazývaného Henstock-Kurzweilovým. Jde o zobecněný integrál definovaný pomocí součtů Riemannova typu. Je tématem i (zatím) posledních dvou monografií J. Kurzweila, vydaných v letech 2000 a 2002 ve vydavatelství World Scientific.

Pro Jaroslava Kurzweila je charakteristický vedle matematiky široký zájem o věci veřejné. Po roce 1989 sedm let vykonával funkci ředitele Matematického ústavu AV ČR, deset let funkci předsedy Akreditační komise vlády ČR. Dlouhodobě se angažuje v otázkách výuky na všech stupních škol.

Jeho zásluhy o vědu a společnost byly oceněny desítkami různých vyznamenání. Je například čestným členem dvou zahraničních vědeckých společností, také pětinasobným doktorem honoris causa. V roce 1996 mu prezident Václav Havel předal medaili Za zásluhy.

²⁰⁷ <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/krejcej.html>.

Je nesporné, že Jaroslav Kurzweil výrazně přispěl k vysokému mezinárodnímu uznání, kterému se těší česká matematická vědecká škola. Významně se také zasloužil o pozitivní změny, ke kterým u nás došlo po roce 1989 v oblasti vědy a vysokoškolského vzdělávání.²⁰⁸

Udělování medailí patří i přes svou krátkou tradici k nejprestižnějším aktivitám Společnosti. Výše uvedené výčty osobností, které medaili získali, jsou toho důkazem.

3.7.6 Medailony vědců

Medailony, které jsou přednášeny na zasedáních Společnosti, představují významné, především české vědce z široké škály vědních oborů. Oživenou paměť si zaslouží nejen ctihodné instituce, ale i ti, kteří je tvořili. To si záhy uvědomili zakladatelé Společnosti v čele s nezapomenutelným panem profesorem Otto Wichterlem. Bylo proto šťastným předznamenáním, když právě on zahájil na zasedáních Společnosti pravidelný cyklus medailonků významných vědců vzpomínkou na svého učitele Emila Votočka.²⁰⁹ Od té doby zaznělo na půdě Společnosti několik desítek těchto medailonků, jejich tradice se vžila.

²⁰⁸ Příruční registratura Společnosti, spis. znak 7, Medaile.

²⁰⁹ F. ŠMAHEL, *Učenci očima kolegů a žáků*. Praha 2004, s. 6.

Jsou to tyto medailonky (podle vědních oblastí, které korespondují s ustavením vědních sekcí, a termínu přednesení):

1. Vědy matematicko-fyzikální

Alexander Ženíšek	Miloš Zlámal	duben 1998
Jiří Grygar	Zdeněk Kopal	listopad 1998
Jiří Bičák	Albert Einstein	duben 1999
Svatopluk Krupička	Zdeněk Matyáš	listopad 1999
Luboš Perek	Jan Hendrik Oort	duben 2000
Petr Hájek	Kurt Gödel a Gerhard Gentzen	únor 2001
Luboš Perek	Antonín Bečvář a Josef Mikuláš Mohr	září 2001
Jaroslav Smítal	Otto Borůvka	duben 2002
Michal Křížek	Karel Petr	červen 2002
Pavel Drábek	Svatopluk Fučík	březen 2004
Jan Peřina	Bedřich Havelka	červen 2004
Miroslav Feistauer	Jindřich Nečas	prosinec 2004
Jiří Wiedermann	Alan Matison Turing	leden 2005
Jaroslav Humlíček	Antonín Vašíček	leden 2006

2. Vědy chemické

Otto Wichterle	Emil Votoček	září 1996
Rudolf Zahradník	Jaroslav Teisinger	listopad 1996
Pavel Kratochvíl	Otto Wichterle	prosinec 1997
Jaroslav Churáček	Miroslav Jureček	únor 1998
Vladimír Hanuš	Jaroslav Heyrovský	leden 2000

Jaromír Plešek	Rudolf Lukeš	říjen 2000
Antonín Holý	František Šorm	listopad 2000
Rudolf Zahradník	Rudolf Brdička	duben 2001
Karel Štulík	Rudolf Přibil	únor 2005

3. Vědy biologicko-medicínské

Josef Koutecký	Bohumil Němec	říjen 1996
Vratislav Schreiber	Josef Charvát	prosinec 1996
Ctirad John	František Patočka	únor 1997
Jiří Velemínský	Karel Hrubý	březen 1997
Jiří Lom	Otto Jírovec	červen 1997
Josef Koutecký	Václav Kafka	leden 1998
Ivan Šetlík	Silvestr Prát	červen 1998
Luboslav Stárka	Karel Šilink	říjen 1998
Helena Illnerová	Colin Pittendrych	leden 1999
Ctirad John	Jan Bělehrádek	únor 1999
František Vyskočil	Arnošt Gutmann	říjen 1999
Oldřich Nečas	Ferdinand Herčík	únor 2000
Ctirad John	Niels Kaj Jerne	březen 2000
Václav Pačes	Jiří Doskočil	září 2000
Cyril Höschl	Lubomír Hanzlíček	březen 2001
Oldřich Nečas	Vladimír Úlehla	prosinec 2001
Vratislav Schreiber	Vilém Laufberger	leden 2002
Ctirad John, Eva Aldová	Karel Raška	září 2003
Jiří Lom	Stanislaus Prowazek von Lanow	únor 2004
Blanka Říhová	Milan Hašek	březen 2005

4. Vědy společenské a humanitní

František Šmahel	Josef Pekař	leden 1997
Ivan Hlaváček	Josef Emler	duben 1997
Pavel Spunar	Amadeo Molnár	říjen 1997
Martin Hampl	Jaromír Korčák	listopad 1997
Jiří Musil	Arnošt Gellner	březen 1998
Alexander Stich	Bohuslav Havránek	prosinec 1998
Miroslav Petrussek	Eduard Beneš jako sociolog	září 1999
Slavomil Vencel	Jan Eisner	prosinec 1999
Zdeněk Matějček	Osobnosti Sociodiagnostického ústavu	červen 2000
Zdeněk Smetánka	Ivan Borkovský	listopad 2001
František Vencovský	Karel Engliš	únor 2002
Alexander Stich	František Václav Mareš	březen 2002
Jiří Kejř	Miroslav Boháček	listopad 2002
František Čermák	Vladimír Skalička	listopad 2003
Jiří Musil	Arnošt Gellner: Velký Pražan	září 2004
Miroslav Petrussek	Josef Ludvík Fischer	listopad 2004
Ivan Hlaváček	Jindřich Šebánek	červen 2005
Robert Kvaček	Jaroslav Werstatt	prosinec 2005

Na zasedáních tedy zaznělo celkem 61 medailonků, z toho 14 medailonků z oblasti věd matematicko-fyzikálních, 9 medailonků z oblasti věd chemických, 20 z oblasti věd biologicko-medicínských a 18 z oblasti věd společenských a humanitních.

Některé, bohužel, nebyly písemně zachyceny a zůstaly jen ve vzpomínkách účastníků. A jelikož se časem ukázalo, že tyto osobité portréty učenců očima jejich žáků, kolegů a přátel, eventuelně i ve vztahu zprostředkovaném (v těch případech, kdy je autor pokračovatelem v oboru, někdy i přes vzdálenost několika generací či zemí), by mohly být poutavou četbou pro širší okruh zájemců o historii vědeckého poznávání.

Proto historik František Šmahel uspořádal ty medailonky, které se podařilo získat v písemné podobě, do knihy „Učenci očima kolegů a žáků“, jež vyšla v nakladatelství Academia v roce 2004 a je v ní publikováno 22 medailonů významných vědců.

Řada medailonů, které byly předneseny na zasedáních Společnosti, se časem rozrostla a dala vzniknout další knize, kterou uspořádali historik Ivan Hlaváček a Jiřina Jedináková. Kniha s názvem „Učenci očima kolegů, žáků a následovníků“ vyšla v nakladatelství Academia v roce 2007, obsahuje 25 medailonů špičkových představitelů vědy.

Osobně pojaté vzpomínky si nekladou za cíl být jen odborným výkladem o díle významných představitelů vědeckého pokroku. Dávají nahlédnout do společenství průkopníků vědy, kde se cení vlastnosti vysoce lidské – píle, pracovitost a vytrvalost, osobní statečnost, schopnost neustále se učit a přijímat nové podněty i pomáhat druhým, vést a učit je. V neposlední řadě jsou to i laskavost a smysl pro humor, které skutečně nezapomenutelné osobnosti dotvářejí.

3.7.7 Přednášky pro členy

Odborné přednášky jsou od roku 1994 pravidelně pronášeny na zasedáních Společnosti a na valných shromážděních. Bývají jedním z hlavních bodů programu, obvykle jsou spjaté s odbornou činností člena. Jsou zaměřeny na prezentaci nových poznatků a směrů výzkumu, na hodnocení obecnějšího smyslu a souvislosti těchto poznatků s celkovým vývojem moderní vědy²¹⁰. Diskuse, které po přednášce následují, bývají velmi zdařilé a jsou současně prostředkem k prohloubení mezioborové komunikace a k formulování obecných principů vědeckého poznání. V některých případech bývají o přednášku požádáni i nečlenové Společnosti. Kromě odborných přednášek probíhají také diskusní setkání o obecných tématech vědy.

Přednášky na zasedáních (podle vědních oblastí, které korespondují s ustavením vědních sekcí, a termínu přednesení):

1. Vědy matematicko-fyzikální

jméno	název	termín
Jiří Bičák	Otázky a názory kosmologie	únor 1995
Zdeněk Šroubek	Emise atomárních částic z povrchu pevných látek	duben 1995
Jiří Hořejš	Biologické motivace a využití matematických modelů	červen 1995
Mírek Plavec	Od vesmíru hvězd k vesmíru galaxií	září 1995
Jiří Grygar	Kosmické katastrofy v dějinách Země	leden 1996
Vladimír Dvořák	Jak se uspořádávají atomy	únor 1996

²¹⁰ Martin HAMPL, *Aktivity Učené společnosti*. in: J. Grygar: Učená společnost České republiky. Praha, 2002.

Svatopluk Krupička	Magnetizmus: od magnetitu a kompasu ke spinovému tranzistoru	únor 1997
Zdeněk Sekanina	Fyzika kometárních jader	červen 1997
Jiří Borovička	Záření meteoroidů	říjen 1997
Vladimír Hanuš	Hmotnostní spektrometrie	listopad 1997
Beket Bukovinská	Kunstkamera Rudolfa II.	prosinec 1997
Jaroslav Smítal	Chaos jako matematický jev	únor 1998
Ladislav Kováč	Biologie racionality	červen 1998
Miroslav Fiedler	Některé netradiční aplikace matematiky	říjen 1998
Petr Hájek	Logika a neurčitost	leden 1999
Alexander Ženíšek	Samozřejmosti nebo paradoxy?	leden 2000
Zdeněk Sekanina	Země jako kosmický terč	duben 2000
Michal Křížek	Má ryze teoretická matematika uplatnění v technické praxi?	září 2000
Alexander Ženíšek	O nultém Einsteinově axiomu	duben 2001
Oldřich Kowalski	O některých paradoxech množin, aneb lze poskládat Měsíc do kufru?	září 2001
Zdeněk Ceplecha, Pavel Spurný	Bolidy a meteority. Příbram a jeho mladší dvojče	leden 2003
Bedřich Velický	Mořeplavci, hvězdáři a hodináři	listopad 2003
Jiří Wiedermann	Budoucnost počítačů a hranice jejich možností	prosinec 2003
Petr Hájek	Goedelův důkaz Boží existence	březen 2004
Jana Jurečková	Co matematický statistik dokáže, a co nedokáže	leden 2005
Jiří Grygar	Kosmické záření o extrémních energiích	září 2005
Aleš Pultr	Problém čtyř barev	leden 2006
Alexander Ženíšek	Volný a vázaný český verš v boji za světový mír z pohledu matematika	červen 2004

2. Vědy chemické

jméno	název	termín
Václav Pačes	Novější názory na původ života na Zemi	říjen 1994
Jaromír Plešek, Cyril Höschl	Země, lidé, energie (Výhledy - fakta, iluze)	říjen 1995
Zdeněk Švestka	Slunce v rentgenovém záření	červen 1996
Jaroslav Churáček	Kam směřuje a na co může dát odpověď současná analytická chemie?	září 1996
Petr Čarský	Ab initio výpočty v chemii	duben 1998
Antonín Holý	Racionální vývoj virostatik	červen 2000
Zdeněk Johan	Metalogenetické procesy bazických a ultrabazických hornin: chrom a platinové kovy	říjen 2000
Zdeněk Havlas	Kvantová chemie na začátku třetího tisíciletí	únor 2001
Zdeněk Johan	Krystalochemie silikátů, klíč k poznání procesů koncentrace kovů v zemské kůře	červen 2001
Karel Štulík	Identifikace a kvantifikace stavebních kamenů živého a neživého světa - co umíme lépe a co hůře	duben 2002
Alexander Stich	Rosův Thesaurus Linguae Bohemicae Opus Admirandum	červen 2002
Karel Ulbrich	Možnosti syntetických polymerů při vývoji léčiv pro cílenou terapii	září 2002
Josef Michl	Molekulová stavebnice	září 2003
Vladimír Špirko	Molekuly v mezihvězdném prostoru	leden 2004
Josef Humlíček	Pod červenou barvou spektra	duben 2004
Jaroslav Holeček	Organokovy - minulost, přítomnost, budoucnost	listopad 2004
Karel Procházka	Samoorganizující polymerní systémy	prosinec 2004
Vladimír Mareček	Od polarografie k elektrochemii na rozhraní dvou kapalin	únor 2005
Josef Humlíček	Nanometrové rozměry a hranice zmenšování	prosinec 2006

3. Vědy biologicko-medicínské

jméno	název	termín
Oldřich Nečas	Molekulové motory	leden 1995
Vladimír Vonka	K problému kauzality v medicíně	listopad 1995
Jan Štěpán	Osteoporóza - kostní onemocnění průmyslově rozvinuté společnosti	duben 1996
Václav Hořejší	Receptorové molekuly buněk imunitního systému	listopad 1996
Cyril Höschl	Chování jako fenotyp	leden 1997
Jan Závada	Nádorová virologie	březen 1997
Luboslav Stárka	Estrogeny v nás a mimo nás	leden 1998
Jiří Lom	Oportunističtí paraziti člověka	listopad 1998
Blanka Říhová	Nové směry v imunologii	únor 1999
Václav Pačes	Genomika - krok do 21. století	březen 1999
Ivan Šetlík	Zrození a vývoj fotosyntézy	duben 1999
Pavel Hobza	Interakce molekul v přírodních vědách	listopad 1999
Cyril Höschl	Trojdimenzionální model osobnosti a libostní struktury mozku	únor 2000
Helena Tlaskalová	Imunita na sliznicích	listopad 2000
Josef Koutecký	Jazyk českých lékařů	prosinec 2000
Pavel Čech	Manželé Coriovi, laureáti Nobelovy ceny, rodáci z Prahy	leden 2001
Oldřich Nečas	Biologie buněčného stresu	březen 2001
Ivan Raška	Buněčné jádro - pořádek v nepořádku	listopad 2001
Vladimír Sklenář	Nepředvídatelné dědictví Fouriera, aneb mag(net)ické čáry (problémy magnetické nukleární rezonance)	prosinec 2001
Jiří Horáček	Vizualizace duše	únor 2003
Milan Elleder	Sysozomální systém buňky. Pohled diagnostický a biologický	březen 2003
Jan Květ	k čemu potřebujeme mokřady?	duben 2003

Cyril Höschl	Neurobiologie úzkosti	únor 2004
Václav Hořejší	O jedné (ne)slavné imunologické historii	září 2004
Jan Konvalinka	Rezistence vůči virostatikům u HIV pozitivních pacientů: od viru k léku a zase zpátky	říjen 2004
Helena Flaskalová	Naše soužití s mikroby	březen 2005
Jiří Patočka	Jed jako nástroj vědeckého poznání	březen 2006

4. Vědy společenské a humanitní

jméno	název	termín
Tomáš Halík	Náboženství postmoderní společnosti	březen 1995
František Šmahel	Modi videndi et legendi: četba a vnímání výtvarných děl ve středověku	prosinec 1995
Jaroslav Krejčí	Duchovní základy civilizační plurality	březen 1996
Zdeněk Smetánka	Kognitivní archeologie	prosinec 1996
Vladimír Šlapeta	Prvorepubliková nostalgie (architektura)	duben 1997
Jiří Musil	Otázky současné sociologie	září 1997
Jiří Fajt	Návraty k mistru Theodorikovi a k jeho Karlštejnu	prosinec 1998
Alexander Stich	Stav a výhledy české lingvoliterární barokistiky	říjen 1999
Ivan Hlaváček	Bludné cesty českých rukopisů	prosinec 1999
František Čermák, Alexander Stich	Český jazyk - tradice a výhledy v éře globalizace	květen 2000
Magdalena Pokorná	Dějiny učených společností na území ČR	listopad 2002
Miroslav Červenka	Rytmičtý princip volného verše	červen 2003
Otakar Funda	Vznik křesťanské víry (v konsekventně kritickém pohledu religionistiky)	říjen 2003
Jan Bouzek	Umění starého světa, kořeny evropského myšlení a naše země	červen 2005

František Šmahel	Poslední Vánoce Karla IV. ve Francii	prosinec 2005
Jaroslav Krejčí	Antropologická mutace a civilizační protiklady	únor 2006

Diskusní témata:

jméno	název	termín
Milan Uhde	Úloha vědce ve společnosti	září 1994
Pavel Mertlík	Podpora badatelského - základního výzkumu a nespecifikovaného výzkumu na vysokých školách	červen 1999
Rudolf Zahradník	Stav českého školství především vysokého	leden 2002
Rudolf Zahradník	Stav českého školství především vysokého	únor 2002
Miloš Kužvart	Ochrana životního prostředí v 21. století	březen 2002
Karel Štulík, Zdeněk Havlas, Emil Paleček, Vladimír Vonka	Chemie, biologie, medicína: Cesty a překážky ve spolupráci	říjen 2005
Václav Hořejší	Učená společnost by se měla veřejně více angažovat	listopad 2005
Milan Elleder, Emil Paleček	Směřování Učené společnosti	červen 2006
Karel Štulík, Pavel Kratochvíl	Vysokoškolské vzdělávání a výzkum	září 2006
Jiří Lukeš	Historie, současnost a perspektivy krajiny a ochrany přírody na Šumavě	říjen 2006
Pavel Hollander	Konstruktivní metafyzika aneb imperativ nezměnitelnosti materiálního ohniska ústavy, čili přirozené vs. pozitivní právo	listopad 2006

Na zasedáních zaznělo celkem 90 přednášek. Z toho bylo 28 přednášek z oblasti věd matematicko-fyzikálních, 19 přednášek z oblasti věd chemických, 27 z oblasti věd biologicko-medicínských a 16 z oblasti věd společenských a

humanitních. Dále bylo proneseno 11 diskusních témat.²¹¹. Diskusní témata se stala nejvíce oblíbenými v posledních letech, nejvíce v roce 2006.

Přednášky na valných shromážděních byly v některých případech podřízeny jednotícímu tématu, jindy byly z různých oblastí. Například v roce 2002 se přednášky nesly v duchu problematiky násilí v současné společnosti, v roce 2003 proběhly v odpoledním bloku přednášky na téma „K organizaci vzdělávání a výzkumu, kde hlavní příspěvky přednesli čestní členové Společnosti. V roce 2005 se jednalo o téma „Jak hodnotit a financovat vědu?“ a v roce 2006 se všechny příspěvky věnovaly tématu „Integrace a směřování Evropy“.

Seznam přednášek a příspěvků pronesených na valných shromážděních (seřazeno chronologicky a dále podle vědních oblastí a diskusních témat):

valné shr.	jméno	název	termín	vědy, téma
1. valné shromáždění	Josef Petráň	Historie českých učených společností	květen 1995	společenské a humanitní
2. valné shromáždění	Anthony Epstein	200 let po Jennerovi: Očkování a zhoubné nádory virového původu	květen 1996	biologicko-medické
2. valné shromáždění	Josef Koutecký	Medicina na přelomu tisíciletí	květen 1996	biologicko-medické
2. valné shromáždění	Miroslav Holub	Moudrost ve vědě a umění	květen 1996	diskusní téma
2. valné shromáždění	Rudolf Zahradník	Věda a společnost na konci 20. století	květen 1996	diskusní téma
2. valné shromáždění	Jaromír Plešek	Země, lidé, energie	květen 1996	chemické
2. valné shromáždění	Jiří Musil	Stav a perspektivy sociálních věd	květen 1996	společenské a humanitní

²¹¹ V tabulkách jsou uvedeny přednášky a diskusní témata, které zazněly od 1. zasedání Společnosti konaného 20. září 1994 do 124. zasedání Společnosti konaného dne 19. prosince 2006.

3. valné shromáždění	Helena Illnerová, Jiří Musil, Josef Koutecký	Úloha vědy v naší soudobé společnosti	květen 1997	diskusní téma
3. valné shromáždění	Martin Hampl, Jaromír Plešek, Cyril Höschl, František Šmahel	Vztah přírodních a společenských věd, obecné tendence bádání a problém integrity vědy	květen 1997	diskusní téma
3. valné shromáždění	Vratislav Schreiber	Věda v české společnosti a v kultuře	květen 1997	diskusní téma
4. valné shromáždění	Vladimír Vonka	Naděje a rizika molekulární medicíny	květen 1998	biologicko-medicínské
4. valné shromáždění	Václav Pačes	Současnost a budoucnost genomových projektů	květen 1998	chemické
4. valné shromáždění	Jiří Bičák	Poznání a údiv včera, dnes a zítra očima fyziky	květen 1998	matematicko-fyzikální
4. valné shromáždění	Jaroslav Krejčí	Dějinné trajektorie na přelomu tisíciletí	květen 1998	společenské a humanitní
4. valné shromáždění	Martin Hampl, Jiří Musil	Jsou populační růst a organizace problémy lidstva?	květen 1998	společenské a humanitní
5. valné shromáždění	Oldřich Nečas	Kognitivita živých systémů	květen 1999	biologicko-medicínské
5. valné shromáždění	Jan Svoboda	Biologie a její vztah k hraničním oborům	květen 1999	biologicko-medicínské
5. valné shromáždění	Jaroslav Churáček	Vzdělání, aplikační a etická funkce vědy a problémy financování	květen 1999	diskusní téma
5. valné shromáždění	Jiří Niederle	Význam mezinárodní spolupráce pro vědu 21. století	květen 1999	diskusní téma
5. valné shromáždění	Luboš Perek	Astronomie a astronautika na modré planetě	květen 1999	matematicko-fyzikální
5. valné shromáždění	Miroslav Petrušek	Reflexe globalizačních procesů v sociálních vědách	květen 1999	společenské a humanitní

6. valné shromáždění	Jiří Forejt	Genetika a genomika v biomedicínském výzkumu: Co se děje a co nás čeká?	květen 2000	biologicko-medicínské
6. valné shromáždění	Cyril Höschl	Molekulární psychiatrie: sci-fi nebo realita?	květen 2000	biologicko-medicínské
6. valné shromáždění	Bedřich Velický	Věda, vědci, globalizace	květen 2000	diskusní téma
6. valné shromáždění	Alexander Stich, František Čermák	Český jazyk - tradice a výhledy v éře globalizace	květen 2000	společenské a humanitní
6. valné shromáždění	Jaroslav Krejčí	Globalizace v dějinné perspektivě	květen 2000	společenské a humanitní
7. valné shromáždění	Rudolf Zahradník	Česká chemie: úspěchy	květen 2001	chemické
7. valné shromáždění	Svatopluk Krupička	Poválečný vývoj fyziky pevných látek v Československu a technická revoluce	květen 2001	matematicko-fyzikální
7. valné shromáždění	Jaroslav Kurzweil	Čím jsme přispěli světové matematice	květen 2001	matematicko-fyzikální
7. valné shromáždění	Josef Petráň, Josef Válka	Fenomen baroka a barokní Čechy	květen 2001	společenské a humanitní
7. valné shromáždění	Jan Klápště	Proměna českých zemí ve 13. století a její evropské souvislosti	květen 2001	společenské a humanitní
7. valné shromáždění	Vladimír Šlapeta	Co dala česká architektura světu	květen 2001	společenské a humanitní
7. valné shromáždění	Miroslav Verner	Nejnovější objevy českých egyptologů v Abúsíru	květen 2001	společenské a humanitní
8. valné shromáždění	Jan Volavka	Neurobiologie agrese	květen 2002	biologicko-medicínské
8. valné shromáždění	Stanislav Komárek	Usama bin Ladin a Orwelův Goldstein	květen 2002	společenské a humanitní
8. valné shromáždění	František Koukolík	Lidská agrese	květen 2002	společenské a humanitní
8. valné shromáždění	Pavel Říčan	Krutost jako náboženský fenomén	květen 2002	společenské a humanitní
8. valné shromáždění	František Šmahel	Moc a násilí v nenapravitelném světě Petra Chelčického	květen 2002	společenské a humanitní

9. valné shromáždění	Jiří Forejt	Klonování: Genetika, etika a politika	květen 2003	biologicko- medicínské
9. valné shromáždění	Vratislav Schreiber	Příběh neuroendokrinologie	květen 2003	biologicko- medicínské
9. valné shromáždění	Bedřich Lowenstein	Osvícenství a revoluce	květen 2003	společenské a humanitní
9. valné shromáždění	Mikuláš Popovič	Dopad existence Československa na kulturní a vědecký vývoj stř. Evropy	květen 2003	společenské a humanitní
9. valné shromáždění	Robert Kvaček, Petr Čornej	Konec historie aneb ztráta dějinné paměti	květen 2003	společenské a humanitní
9. valné shromáždění	František Šmahel	Organizace a struktura vědeckých institucí v ČR	květen 2003	společenské a humanitní
10. valné shromáždění	Vladimír Vonka	Základy genové terapie	květen 2004	biologicko- medicínské
10. valné shromáždění	Jaroslav Koutecký, Bedřich Velický	Srovnání vysokých škol v západní Evropě a USA s vysokými školami v České republice	květen 2004	diskusní téma
10. valné shromáždění	Zdeněk Johan	Francouzská věda a školsví - silné a slabé stránky	květen 2004	diskusní téma
10. valné shromáždění	Ivan Lefkovits	Špičková věda a solidní fundament vysokých škol ve Švýcarsku a jinde	květen 2004	diskusní téma
10. valné shromáždění	Karel Raška	Americké lékařské fakulty ve třetím tisíciletí	květen 2004	diskusní téma
10. valné shromáždění	Antonín Holý	Výhry a prohry v boji proti virům	květen 2004	chemické
10. valné shromáždění	Jiří Bičák	Albert Einstein a jeho odkaz	květen 2004	matematicko- fyzikální
10. valné shromáždění	Ivo Možný	Populační vývoj a společenská změna	květen 2004	společenské a humanitní
11. valné shromáždění	Jiří Městecký	AIDS - proč ještě nemáme vakcínu	květen 2005	biologicko- medicínské
11. valné shromáždění	Emil Skamene	Tuberkulóza a astma - setkání na křižovatce genetiky a civilizace	květen 2005	biologicko- medicínské
11. valné shromáždění	Pavel Drábek	Financování vědy a hodnocení jejích výsledků	květen 2005	diskusní téma

Veřejné přednášky seřazené podle vědních oblastí a dále chronologicky:

jméno	název	termín	vědy
Ctirad John	Evoluce života	duben 1999	biologicko-medicínské
Oldřich Nečas	Víme už, co je podstatou toho, čemu říkáme život?	listopad 1999	biologicko-medicínské
Václav Pačes	Přínosy, rizika a etické aspekty molekulární genetiky	listopad 2000	biologicko-medicínské
Václav Pačes	Co nového vypovídají geny o původu a vývoji života na Zemi	listopad 2001	biologicko-medicínské
Blanka Říhová	Nová naděje pro pacienty s nádorovým onemocněním - směrovaná polymerní léčiva	listopad 2002	biologicko-medicínské
Helena Illnerová	Zkracování dnů, podzimní blues a biologické hodiny	listopad 2004	biologicko-medicínské
Cyril Höschl	Neurobiologie úzkosti	duben 2006	biologicko-medicínské
Jaromír Plešek	Geneze prvků	duben 2005	chemické
Jiří Grygar	Okna vesmíru dokořán po dvaceti letech	duben 2003	matematicko-fyzikální
Oldřich Kowalski	O pojmu hladkosti v geometrii a jeho překvapujících vlastnostech	listopad 2005	matematicko-fyzikální
Josef Humlíček	Mikroelektronický nanosvět	duben 2007	matematicko-fyzikální
Jan Křen	Češi a Němci: Dějinná paměť	únor 1998	společenské a humanitní
Jiří Kejř	Husův proces	duben 2000	společenské a humanitní
Alexander Stich	Dnešní český jazyk prizmatem tisíciletého vývoje	duben 2001	společenské a humanitní
Zdeněk Matějček	Co nás chrání před zlým osudem. O příznivém vývoji dětí za nepříznivých podmínek	duben 2002	společenské a humanitní
Jiří Musil	Přemýšlení o budoucnosti měst	listopad 2003	společenské a humanitní
Miroslav Petrušek	Cesty sociologie od mýtu k logu a zase zpátky	duben 2004	společenské a humanitní
Petr Pokorný	Nejstarší evangelia: struktura, vznik, teologie	listopad 2006	společenské a humanitní

Od začátku pořádání veřejných přednášek v roce 1998 až do konce roku 2006 bylo proneseno 7 veřejných přednášek z oblasti věd biologicko-medicínských, 1 z oblasti věd chemických, 3 z oblasti věd matematicko-fyzikálních a 7 z oblasti věd společenských a humanitních.

Ze všech výše uvedených skutečností lze vyvodit závěr, že jednotlivé vědní oblasti nebyly při aktivitách Společnosti zastoupeny rovnoměrně. Proto se jeví jako velmi rozumný postup předsedy Společnosti Jiřího Grygara, jenž zavedl už v roce 2004, nedlouho po svém zvolení do funkce. Jednalo se o doporučení, aby se sekce počínaje lednem 2005 v přípravě aktivit pravidelně střídaly.²¹²

²¹² Příruční registratura Společnosti, spis. znak 2, Zápisy ze zasedání, Zápis z 121. zasedání Společnosti konaného 21. září 2004.

4. ZÁVĚR

Učená společnost České republiky, o. s., tradice a modernita

Ve své diplomové práci jsem se pokusila nastínit vznik, vývoj a poslání Učené společnosti České republiky, o. s. s ohledem na historii jejích předchůdců, existujících v českých zemích od druhé poloviny 18. století. Soubor použitých pramenů a odborné literatury poskytl dostatečné podklady pro přehledné zpracování tohoto vývoje.

K jakým závěrům bylo možné prostřednictvím diplomové práce dospět? Učená společnost představuje ve většině případů shromáždění mužů a žen vědy, jejichž dílo se dočkalo ocenění zpravidla nejen doma, ale i ve světě. Sdružování lidí podobných zájmů má v lidské společnosti dlouhou tradici.

Pokud jde o vznik a ustavení takové společnosti, je možných několik cest. Mezi přirozené a tradiční patří jmenování nevelké skupiny významných badatelů hlavou státu, panovníkem či prezidentem. Takový základ se zpravidla zvolna rozšiřuje, až je dosaženo počtu členů, který bývá předepsán stanovami. Vždy jde o společnost přísně výběrovou, což je nutné zdůraznit, neboť někdy není zcela správně chápán zásadní rozdíl mezi učenou společností a společností odbornou. Do učené společnosti se uchazeč nemůže přihlásit o členství, jak je obvyklé u rozmanitých odborných společností. Učená společnost přitom většinou není spojena s laboratořemi či ústavami, kde se provozuje aktivní badatelství.²¹³

Vědci jsou součástí elity společnosti. „Elitu tvoří ti, kdo jsou schopni se do ní dostat a poté se v ní udržet.“²¹⁴ Podle Vilfreda Pareta²¹⁵ existují dvě vrstvy obyvatelstva – nižší

²¹³ R. ZAHRADNÍK, *Za vládu rozumu*, Praha 2002, s. 54-61.

²¹⁴ Eliška NOVOTNÁ, *Sociologie. Průvodce klasickou sociologií*, Praha 2001, s. 61.

²¹⁵ Vilfredo Federico Damaso Pareto (1848 – 1923), italský sociolog a ekonom.

vrstva – neelita a vyšší vrstva – elita. Ta se dělí na elitu vládnoucí a nevládnoucí.²¹⁶ Elity, které v každé společnosti existují, jsou tvořeny těmi nejschopnějšími a jejich koloběhem je umožněno fungování společnosti. Ti, kteří mají moc v té či oné sféře sociálního života, jsou v ní elitou. Učené společnosti vznikaly většinou v zemích, kde nejen fungovaly, ale často měly i tradici a prestiž univerzity, přesto vznikla v podstatě celosvětová potřeba zřizování nových center pro vědeckou diskusi a na podporu vědecké práce. Jejich členové tvoří skupinu „duchovní elity“. Vědecká komunikace pak probíhá jako trh informací. „Vědci ovládají množství strategií, jimiž lze více či méně spolehlivě přilákat pozornost druhých. Vědecká kariéra spočívá ve schopnosti věde přilákat co nejvíce pozornosti k tomu, čím se právě zabývá. „Dostat se do středu konverzací svých kolegů, být jimi co nejčastěji citován, vybízet k polemikám...“²¹⁷

Učené společnosti v Evropě mají více než dvoustetletou historii, nejslavnější dokonce oslavily třísté výročí svého založení. V českých zemích lze hovořit o „evropské tradici“ – vždyť Soukromá společnost nauk v Praze se formovala v 70. letech 18. století, roku 1784 přijala své první stanovy, název Česká společnost nauk a od roku 1790 označení Královská česká společnost nauk.

Na sklonku 19. století u nás byla založena díky mimořádné finanční podpoře českého architekta a stavitele Josefa Hlávky Česká akademie věd a umění, jejímž úkolem byla podpora vědy a literatury pěstované v českém jazyce a českého umění. Nejvýznačnějším polem její působnosti byla činnost publikační.

²¹⁶ Emanuel PECKA, *Sociologické teorie elity*, in: Politické elity v Československu 1918-1948, Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, Praha 1994, s. 16.

²¹⁷ Jan KELLER, *Úvod do sociologie*, Praha 1999, s. 165-166.

Po nastolení totalitního režimu v roce 1948 byly zrušeny všechny dosavadní hlavní československé vědecké instituce a namísto nich byla v roce 1952 založena Československá akademie věd, která zahrnovala jak soubor vědeckých ústavů, tak učenou společnost – sbor akademiků a členů korespondentů.

V roce 1992 byla zákonem č. 599/1992 Sb. Československá akademie věd zrušena a sbor akademiků a členů korespondentů ČSAV rozpuštěn. Zatímco sbor akademiků byl v roce 1952 reprezentován výkvětem domácí vědy – základem ČSAV byly přední vědecké osobnosti zanikajících vědeckých společností – situace v roce 1989 byla odlišná.

Již během roku 1992 se začala scházet skupina přírodovědců, lékařů a humanitně zaměřených odborníků, která se zabývala otázkou obnovení učené společnosti. Šťastný krok představovalo ustavení Nadace pro obnovení Učené společnosti v České republice. Dalším krokem bylo v roce 1994 slavnostní ustavení Učené společnosti České republiky přijetím „Deklarace Učené společnosti České republiky“ a registrací prvních stanov.²¹⁸ Prvních 36 významných vědců, kteří podepsali tuto „Deklaraci“, se stalo zakládajícími členy této Společnosti. Mezi nimi bylo pouze devět bývalých řádných členů, akademiků a členů korespondentů zrušené Československé akademie věd, a to z oblasti věd chemických a biologicko-medicínských. Ze sféry společenských věd mezi nimi nebyl ani jeden.

Společnost dokázala zdárně navázat na Královskou českou společnost nauk a na Českou akademii věd a umění. Obě tyto korporace byly veřejné a členská základna přísně výběrová.

²¹⁸ R. ZAHRADNÍK, *Za vládu rozumu*, Praha 2002, s. 54-61.

Jejich nejdůležitějším posláním byla reprezentace vědy, zatímco ČSAV byla zřízena zákonem, budována jako soustava vědeckých pracovišť a měla sbor akademiků a členů korespondentů.

Učená společnost České republiky, o. s., se dokázala v průběhu několika málo let výrazně profilovat, vytvořit definovanou i funkční strukturu a program odpovídající 21. století. Jedním z původních záměrů bylo vytvořit sbor adekvátní dřívějšímu sboru akademiků, který měla ČSAV. Vývoj se však ubíral jinak, zákonná forma dnešní Učené společnosti je „občanské sdružení“. Po dlouhou dobu to znamenalo, že Společnost měla ke své činnosti pouze prostředky z příspěvků svých členů a z občasných sponzorských darů. Stěžejní pro rozvoj Společnosti byl rok 2005, kdy její postavení bylo právně zakotveno s účinností ode dne 13. září 2005 v ustanovení § 3 zákona č. 283 Sb., o Akademii věd České republiky, ve znění zákona č. 342/2005 Sb., dle něhož „Akademie podporuje Učenou společnost České republiky, občanské sdružení, která přispívá ke svobodnému pěstování a rozvoji vědy v České republice a reprezentuje ji vůči obdobným zahraničním institucím“.

Po náročné přípravě byly v roce 2006 přijaty rozsáhlejší úpravy stanov, cílem bylo reflektovat na téměř čtyřnásobný růst členské základny od jejího založení i na zkušenosti z činnosti Společnosti v uplynulých letech. Byly zřízeny sekce podle vědních oblastí, což nepochybně zlepšilo vazby mezi plénem a Radou Společnosti a zvýšilo aktivitu členů. Byl změněn princip volby členů Rady a počet řádných členů stanoven na číslo jedno sto jedenáct.

Za relativně krátkou dobu své existence podporovala Společnost vědu udělováním svých cen, určených nejprve

vědeckým pracovníkům, mladým vědeckým pracovníkům a posléze také středoškolským studentům. Aby soutěž o ceny byla vyrovnanější, přijala Rada v roce 2006 novou proceduru jejich udělování, kde jsou zohledněny vědní sekce. Z činnosti Společnosti rovněž poutají pozornost například veřejné prezentace činnosti, jež jsou zaměřeny jednak na širší odbornou obec a též na širší veřejnost. Novinkou je také udělování medailí za zásluhy o rozvoj vědy a pořádání výjezdních zasedání. Přínosem je i vydání dvou knih medailónků významných vědců. Jedním z dalších rysů vývoje Společnosti je větší práce v sekcích a střídání sekcí v zajišťování různých aktivit.

Proti zmiňovaným korporacím je Učená společnost České republiky, o. s., velmi mladá, vždyť působí pouhých 12 let.²¹⁹ Přínos Společnosti lze spatřovat v její interdisciplinaritě, v možnosti vyjadřovat se k současným vědeckým problémům ve všech spektrech vědy a rovněž propagovat vědu spoluprací s médii. Rozvíjejí se kontakty se zahraničními učenými společnostmi a akademii. Pro další rozvoj Společnosti kromě aktivity jejích členů a dobré práce Rady velmi záleží na podpoře, které se nyní Společnosti dostává od Akademie věd ČR.

²¹⁹ Míněno od založení Společnosti do roku 2006 (včetně).

5. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

ARCHIVNÍ PRAMENY:

MSÚ - A AV ČR, fond ČAVU, karton 168, inv. č. 192 - 194, 1950.

MSÚ - A AV ČR, fond ČAVU, karton 169, inv. č. 201, 1951 - 1952.

MSÚ - A AV ČR, fond ČAVU, katron 170, inv. č. 210, 1890 - 1948.

MSÚ - A AV ČR, fond KČSN, karton 1, inv. č. 5, 1784 - 1787.

MSÚ - A AV ČR, fond KČSN, katron 43, inv. č. 121, 1849 - 1900.

MSÚ - A AV ČR, fond KČSN, karton 51, inv. č. 228, 1901 - 1948.

MSÚ - A AV ČR, fond KČSN, katron 7, inv. č. 19, 1934 - 1952.

Příruční registratura Učené společnosti České republiky, o. s.:

0 – Základní dokumenty

00 – Založení Učené společnosti – deklarace 1994

01 – Stanovy

02 - IČO, registrace

03 – Smlouvy nájemní a jiné

04 – Statut cen, medailí

05 – Seznam členů – adresář

06 – Členské otázky, diplomy

1 – Valná shromáždění

10 - Výroční zpráva

2 – Zápisys ze zasedání

21 – Materiály ze zasedání

3 – Rada

4 – Finanční a ekonomické záležitosti

- 40 – Přehledy příjmů a vydání, rozpočty
- 41 – Nadační fond při Učené společnosti České republiky, sponzorské záležitosti
- 42 – Dary, finanční příspěvky, dotace
- 43 – Faktury, výpisy
- 44 – Finanční záležitosti – různé doklady, potvrzení, sdělení
- 45 – Ceny – potvrzení o převzetí šeku
- 46 – Platby členských příspěvků
- 5 – Nadace
- 50 – Registrace, IČO a jiné
- 51 – Statuty
- 52 – Správní rada
- 53 – Schůze nadace
- 54 – Členství
- 55 – Finanční záležitosti
- 56 – Korespondence s US
- 6 – Spolupráce s tiskem, rozhlasem, televizí
- 60 – Prezentace na veřejnosti
- 7 - Medaile

PRAMENY VYDANÉ TISKEM:

Lenka JAKLOVÁ, Myšlení jako vášeň. Rozhovor Lenky Jaklové s profesorem Rudolfem Zahradníkem, Praha 1998.

Kádrový a personální útvar ČSAV, Přehled o členech Československé akademie věd. Adresář, Praha 1989.

Jaroslav PEŠKA, Československá akademie věd 1986. Informativní příručka, Praha 1986.

Jaroslav PEŠKA, Československá akademie věd 1988 (dodatek). Informativní příručka, Praha 1989.

Otto WICHTERLE, Vzpomínky, Praha 1996.

Rudolf ZAHRADNÍK, Za vládu rozumu, Praha 2002.

INTERNETOVÉ STRÁNKY:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Brdi%C4%8Dka

<http://marilyn.uochb.cas.cz/Bulletin/bulletin254/wiesner.html>

<http://www.learned.cz/main.php?id=01.02.02.00>

[http://pes.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=31261&s_lang=2
&title=Guillemin](http://pes.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=31261&s_lang=2&title=Guillemin)

<http://www.learned.cz>

<http://www.learned.cz/main.php?id=01.01.01.00>

<http://zivotopisyonline.cz/miroslav-holub.php>

<http://www.ics.muni.cz/zpravodaj/articles/283.html>

<http://www.archiv.cas.cz/publikace/krejci.htm>

<http://www.phil.muni.cz/fil/scf/krejcj.html>

LITERATURA:

Hana BARVÍKOVÁ, Reflexe počátků vědecké instituce. První všední dny ČSAV a jejích ústavů v paměti současníků, in: AB 1, 2003, s. 7.

Hana BARVÍKOVÁ - Helena JANDEROVÁ - Václav PODANÝ, Fondy a sbírky Archivu Akademie věd České republiky, Praha 1999.

Hana BARVÍKOVÁ - Marek ĎURČANSKÝ - Pavel KODERA, Věda v Československu v letech 1953 - 1963, Praha 2000.

Jiří BERAN, Inventář archivního fondu Královské české společnosti nauk, Praha 1981.

Jiří BERAN, Královská česká společnost nauk v letech 1945 - 1952, in: DVT 3, 1982, s. 162 - 177.

Jiří BERAN, Malé zamyšlení nad Učenou společností ČR, in: DVT 3, 2006, s. 195 - 202.

Jiří BERAN, Vznik České akademie věd a umění v dokumentech, in: Práce z dějin Akademie věd, seria B, fasciculus 2, Praha 1989, s. 1 - 385.

Jiří BERAN - Josef LEVORA, Věda v Československu v letech 1918 - 1952, Praha 1979.

Jiří GRYGAR, Učená společnost České republiky, Praha 2002.

Ivan HLAVÁČEK, Zasedání Učené společnosti ČR dne 20. září 2005, in: AB 11, 2005, s. 17.

Ivan HLAVÁČEK – Jiřina JEDINÁKOVÁ, Učenci očima kolegů, žáků a následovníků, Praha 2007.

Ulrich IM HOF, Evropa a osvícenství, Praha 2001.

Josef KALOUSEK, Děje Král. české společnosti nauk spolu s kritickým přehledem publikací jejích z oboru filosofie, historie a jazykovědy, Praha 1885.

Jan KELLER, Úvod do sociologie, Praha 1997.

Kolektiv autorů, 200 let pomocných věd historických, Praha 1988.

Kolektiv autorů, 200 let České společnosti nauk 1784 – 1984. Praha 1985.

Kolektiv autorů, Slavné pražské vily, Praha 2004.

Petr KRATOCHVÍL, Akademie věd České republiky, Praha 1997.

Alois LODR, Josef Hlávka, Praha 1988.

Alena MÍŠKOVÁ, Prvky kontinuity a diskontinuity při zakládání a v prvních letech existence ČSAV, in: Práce z dějin Akademie věd, řada C, svazek 4, Praha 2003, s. 27 - 36.

Alena MÍŠKOVÁ - Hana BARVÍKOVÁ - Miroslav ŠMIDÁK, Československá akademie věd - 1969 - 1972. Restaurace komunistické moci ve vědě, Praha 1998.

Miroslav NĚNIČKA, Prameny k dějinám ČSAV v Ústředním archivu ČSAV, in: DVT 3, 1983, s. 163 - 169.

Eliška NOVOTNÁ, Sociologie. Průvodce klasickou sociologií, Praha 2001.

Luboš NOVÝ, Československá akademie věd - 1952 - 1982, Praha 1982.

Obecný rejstřík spisů Královské české společnosti nauk 1905 - 1935, Praha 1938.

Emanuel PECKA: Sociologické teorie elity. in: Politické elity v Československu 1918-1948. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, svazek 20, Praha 1994.

Josef PETRÁŇ, Královská česká společnost nauk. Místo české učené společnosti v dějinách a v proudu vědy, in: Vesmír 11, 1995, s. 632 - 635.

Jiří POKORNÝ, Odkaz Josefa Hlávky. Praha 2005.

Jiří POKORNÝ - Jan NOVOTNÝ, Česká akademie věd a umění 1881 - 1991, Praha 1993.

Alena ŠLECHTOVÁ - Josef LEVORA, Členové České akademie věd a umění 1890 - 1952, Praha 2004.

František ŠMAHEL, The Learned Society of the Czech Republic 1994 - 2004, Praha 2005.

František ŠMAHEL, Učenci očima kolegů a žáků, Praha 2004.

František ŠMAHEL, Učená společnost České republiky 1994 - 2004, Praha 2004.

Miroslav ŠMIDÁK, Legislativní úprava vědecké a výzkumné činnosti v České republice po listopadu 1989, in: Práce z dějin Akademie věd, seria A, fasciculus 5, Praha 1997, s. 77 - 93.

Miroslav ŠMIDÁK, Valné shromáždění Československé akademie věd 1952 - 1972. Poznámky k právnímu a organizačnímu vývoji, in: Práce z dějin Akademie věd seria A fasciculus 3, 1988, s. 5 - 40.

František ŠORM - Václav VOJTÍŠEK, Členové Československé akademie věd a členové českých národních vědeckých institucí, Praha 1968.

Václav VOJTÍŠEK, 180 let Král. české společnosti nauk. Přednáška, kterou proslovil v jubilejním cyklu 25. 10. 1951, in: Věstník Královské české společnosti nauk. Třída filozoficko - historicko - filologická, 1953, s. 1 - 23.

Ústřední archiv ČSAV, Prameny ke vyniku Československé akademie věd, in: Archivní zprávy ČSAV 4, 1972, s. V.27.

Bohumil VYBÍRAL, Praemium Bohemiae 2002, Hrubá Skála 2002.

Jiří WEGNER, Obecný rejstřík spisů Královské české společnosti nauk 1884 - 1904, Praha 1905.

Jiří WEGNER, Královská česká společnost nauk 1784 - 1884. Seznam členů, Praha 1884.

Jiří WEGNER, Generalregister zu den Schriften der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften 1784 - 1884. Obecný rejstřík ke spisům král. České společnosti nauk 1784 - 1884, Praha 1884.

Jiří WEGNER, Die Königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaft,
Praha 1884.

Rudolf ZAHRADNÍK, Učená společnost České republiky, in:
Věstník Akademie věd České republiky 1-2, Praha 1994, s. 85 - 89.

6. SEZNAM ZKRATEK

AB	Akademický bulletin
AV ČR	Akademie věd České republiky
c. k.	císařsko - královský
ČAVU	Česká akademie věd a umění
ČLSJEP	Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně
ČSAV	Československá akademie věd
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
DVT	Dějiny vědy a techniky
FÚ AV ČR	Filozofický ústav Akademie věd České republiky
HLA	Human leukocyte antigen
CHKO	chráněná krajinná oblast
IFSHC	Intenacional Federation of Societies for Histochemistry and Cytochemistry
JU ČB	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
KČSN	Královská česká společnost nauk
KSČ	Komunistická strana Československa
KÚNZ	Krajský ústav národního zdraví
LF UK	Lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze
MFF UK	Matematicko - fyzikální fakulta Univerzity Karlovy v Praze

MFF UK v Bratislavě	Matematicko - fyzikální fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě
MOP	Moderní metody programování
MSÚ - A AV ČR, v.v. i.	Masarykův ústav Akademie věd České republiky, vědecko - výzkumná instituce
MU	Masarykova univerzita v Brně
NIH	National Institutes of Health
NP	národní park
o. s.	občanské sdružení
PřF UK	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
SAV	Slovenská akadémia vied
SPOLEČNOST	Učená společnost České republiky, o.s.
UJEP	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
UP	Univerzita Palackého v Olomouci
ÚVT UJEP	Ústav výpočetní techniky Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
VFN	Vinohradská fakultní nemocnice
VŠCHT	Vysoká škola chemicko - technologická v Pardubicích
VUT	Vysoké učení technické v Brně
WHO	World Health Organization

7. RÉSUMÉ

Jiřina JEDINÁKOVÁ, Učená společnost České republiky, o. s., a její předchůdci. Od Královské české společnosti nauk k Učené společnosti České republiky, o. s., Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze 2007.

Cílem předkládané práce je postihnout genezi, relativně krátkou historii a organizaci Učené společnosti České republiky, o. s. Zpracování vzniku a vývoje významné instituce, spjaté s vědou a vzdělaností, podílející se na životě současné společnosti včetně postižení jejích historických kořenů, by mohlo přispět k celkovému pohledu na formování a peripetie vědeckého potenciálu a institucionální základy v českých zemích.

Učená společnost České republiky, o. s., byla ustavena 10. května roku 1994 na slavnostním zasedání v pražském Karolinu podpisem „Deklarace Učené společnosti České republiky“. Ve své práci jsem se nejprve zaměřila na nástin příčin, vedoucích k jejímu vzniku. V „Deklaraci“ se Společnost přihlásila k tradicím Královské české společnosti nauk, proto podávám základní informace o tomto předchůdci nově ustavené Učené společnosti České republiky, o. s., která vznikla už v druhé polovině 18. století. Poté se stručně věnuji další významné společnosti, České akademii věd a umění, která byla ustavena díky významné podpoře donátora Josefa Hlávky. Nelze přitom nezmínit Československou akademii věd, která byla zřízena v roce 1952. Zaměřila jsem se však zejména na genezi, tradici a modernitu Učené společnosti České republiky, o. s., od jejích počátků do konce roku 2006.

Klíčová slova:

věda, vědec, vědecká společnost, učená společnost, tradice,
stanovy, členové, ceny, medaile, zasedání.

RÉSUMÉ

Jiřina JEDINÁKOVÁ, *The Learned Society of the Czech Republic and its predecessors. From the Royal Czech Society of Sciences to the Learned Society of the Czech Republic*, Prague, Faculty of Philosophy, Charles University in Prague 2007.

The goal of the work is to present the founding, the relatively short history, and the organization of the Learned Society of the Czech Republic. Elaborating the creation and development of an important institution connected with science and scholarship, one that participates in the life of contemporary society, including an understanding of this group's historical roots, could contribute to the overall view of the formulation and the peripety of scientific potential and institutional fundamentals in the Czech Republic.

The Learned Society of the Czech Republic was founded on 10 May 1994 at a ceremonial session in Prague's Carolinum with the signing of the "Declaration of the Learned Society of the Czech Republic." The first part of my work focuses on the driving forces that led to the founding of the Society. In the "Declaration" the Society aligned itself with the traditions of the Royal Czech Society of the Sciences, and for this reason I present basic information regarding this predecessor to the newly founded Learned Society of the Czech Republic. The Royal Czech Society of the Sciences was founded in the second half of the 18th century. I then briefly address another significant society, the Czech Academy of Arts and Sciences, which was created with substantial assistance from benefactor Josef Hlávka. It is also not possible to omit mention of the

Czechoslovak Academy of Sciences, founded in 1952. Nevertheless, I have focused on the founding, traditions, and current activities of the Learned Society of the Czech Republic from its creation to the end of 2006.

Key words:

Science, scientist, the scientific community, learned society, tradition, statutes, members, awards, medals, session.

8. PŘÍLOHY

I. Institucionální a jiné záležitosti:

1. Einrichtung und Gesetze der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften (1784)
2. Stanovy Královské české společnosti nauk (1868, z němčiny přeložil Karel Jaromír Erben)
3. Zakládací listina České akademie věd a umění (1892)
4. Medaile Učené společnosti České republiky udělovaná za zásluhy o rozvoj vědy (2004)
5. Seznam nositelů cen Učené společnosti pro vědecké pracovníky a pro mladé vědecké pracovníky 1996 - 2006

II. Fotografie:

Ustavující zasedání Učené společnosti České republiky (1994)

Otto Wichterle

Rudolf Zahradník

Josef Koutecký

František Šmahel

Jiří Grygar

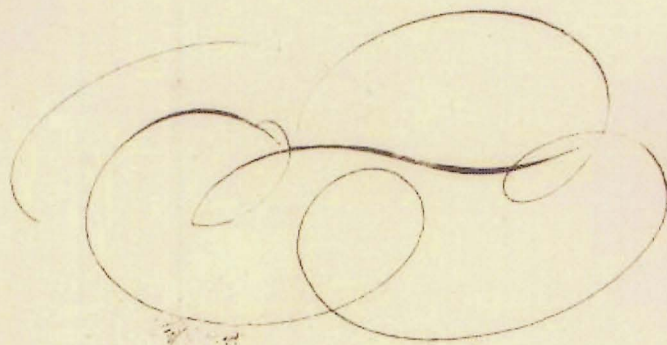
Výjezdní zasedání Učené společnosti České republiky, o. s.,
v Brně (2005)

12. valné shromáždění Učené společnosti České republiky, o. s.
(2006)

Body 1., 2., 3. z přílohy I. jsou v uloženy v Masarykově ústavu – Archivu AV ČR, v. v. i. Body 4., 5. z přílohy I jsou uloženy v příruční registratuře Učené společnosti České republiky, o. s. Fotografie z přílohy II. jsou taktéž uloženy v příruční registratuře Učené společnosti České republiky, o. s.

Einrichtung und Gesetze
der

böhmischen Gesellschaft
der Wissenschaften.

73
Es werden jedoch von dem patriotischen Mitgliede in guter
Ordnung alle diejenigen gehalten und wissenschaftlichen
Vorlesungen abgehalten, wie man von einem Zeit zur andern
unter dem dieses Einflusses mit den zweckmäßigen gehalten, oder
dieser Lesung unserer Werke und Journale gehalten hat. Jeder
zeitige Sitzung wird dieses hier schriftliche Einladung von ordentlich,
den Mitgliedern einige Tage vor dem angekündigt, zugleich die
Gegenstände der in der Sitzung zu besprechenden Mechanik
kurz gesagt werden, um die Mitglieder in dem zu dem vorzu,
unserem Gesellschaften vorzubereiten.

3. Jedes Mitglied, von welchem vorher abgemacht wird, solange
jemand in der Gesellschaft mit einem Vorlesung, oder mit
einem Vortrag verpflichtet ist, wird billig, mit Rücksicht auf
Vollständigkeit betrachtet. Man wird dafür sorgen, daß jedes
Mitglied bei der Sitzung Zeit und Ruhe vor sich haben kann,
um seiner Zeit, Aufmerksamkeit, oder Aufmerksamkeit während
der Vorlesung zuwenden, und nach Beendigung derselben noch
wag zu können.

4. Die ordentlichen Mitglieder werden die gewöhnlichen
Abwesenheiten oder die wichtigsten Bewegungen mit
Abwesenheit, oder für einmal, oder doppelt sich zu erklären
nützlichen zu können, Abwesenheit, Abwesenheit oder wichtigen
Sachen dieses Dinge Besondere Zeit für diese als ordentlich,
Jedes Mitglied, und alle anderen am gesellschaftlichen Zusammen.

5. Die Gesellschaft wird die Anzahl ihrer ordentlichen Mit-
glieder nicht vergrößern, und diese Zahl nicht überschreiten,
keine Gründe nicht überschreiten; solange diese festgesetzt
Zahl vollständig ist, werden andere sich nicht anmelden, und
Hilfsleistungen der Mitglieder als einzeln monatelich betrachtet,
und nicht die Abwesenheit dieses nicht besondern die gleiche Unvollständigkeit
zu gewissen Umständen gehören, so oft es ihnen beliebt, den
Vorlesungen zu folgen, besondern, wenn für die Ge

Opfälligkeit seiner Thätigkeit, oder sonst Muthwilligkeiten
abzugewöhnen haben.

6. Die Gesellschaft wird jedem, sowohl ordentlichem, als außerordentlichem, und Ehrenmitgliedem ein Recht zu wählen und zu werden abzuwehren, und Ehrenmitgliedern per tesseras, oder Loosung folgende
folgt. Man wird dabei nicht nur auf gleiches Wahlrecht, sondern
auch auf die moralischen Eigenschaften Rücksicht nehmen; das
selbst die Opfälligkeit nicht zu einem unüberwindlichen Einsatze gemacht,
in der Gesellschaft jedoch nicht für ein thätiges Mitglied, und nützliches
Einkommen, als nicht gewisse Vorzüge des Berufs zu haben,
oder welche die Opfälligkeit aller Theilnehmer weichen. Jedoch bei
sonstigen der Gesellschaft nicht einige Bedingungen sondern ungenügend, der
Namen der Vorzugnehmern an einer Tafel anzuordnen, und
den Tag der Wahl dabei festzusetzen. Alle Mitglieder
sind zu wählen, ihre Stimmen dazu geben. Es ist zu vermeiden, daß
an dem Tage der Wahl niemand der erwähnten Mitglieder zu
sichern abwesend sind, so fest als sein Vaterland in der
Glieder zu überwinden, und so die Opfälligkeit abzugewöhnen.
Ausschließender Mitglieder können bei dieser Gelegenheit
nicht in Betrachtung gezogen werden. Alle ordentlichen Mitglieder,
die müssen auf wichtige Gründe durch alle Glieder eine
unfertige Genehmigung, oder per unanimia gewählt werden,
die außerordentlichen aber, und Ehrenmitgliedern durch die
meisten der, oder Majora.

7. Dasselbe, was bei der Opfälligkeit als beschlossener angenommen,
wird, folglich die Gesellschaft nicht zu wählen haben soll, nicht
per unanimia, oder durch alle Glieder Genehmigung ge-
geben. Für einige Ausnahmen können nicht alle die
Besatz, und die Hauptmänner der Gesellschaft sind für die Ausnahmen,
oder Ausnahmen nicht, und darüber für festgesetzte
angenommen.

8. Von den ordentlichen Mitgliedern wird festgesetzt,
den festgesetzten Gliedern nicht zu wählen, die Glieder der

Einzelne nicht anwesend zu werden; man erwahlet schon
ein ordentliches Mitglied aus, dergleichen selber oder willst,
zu den vorgeschriebenen nicht anwesend zu werden.

11. Der ewige Rath, und Mitglieder, wenn sie nach dem Rath, und sich
ausfall bei dem im Rath sich habenden Mitglied gemeldet haben, können nach dem,
vorgeschriebenen Zeugnis für Anwesenheit der Gesellschaft zugelassen werden, wenn
sie die vorgeschriebenen gemeldet, und die Anwesenheit sich ausweisen. Gewisse
für anwesend zu sein, ist zu zeigen, ist zu zeigen, wo man man die
Zukunft gesattelt ist, wird die Gesellschaft nach Gutbefinden, nicht sich bestimmen.

12. Gehört wird die Gesellschaft für den besten Zweck in dem Lande bestanden werden
lassen, die nicht, oder man man der Land, wie die besterigen. Bestandtheile
der Gesellschaft, sind die folgenden: man wird man in demselben
folgender Ordnung bestehen: 1. wird man den Zweck und dem Zweck der
Gesellschaft voran zu setzen, mit dem Zweck wissen der Mitglieder; 2. die
Anwesenheit der Mitglieder sind die Bestandtheile, welche die Gesellschaft
wichtig genug zu sein, nicht für die Mitglieder auf zu setzen; 3. die
Bestandtheile der Mitglieder selbst. Es wird überhaupt sagen zu können,
dass die vorgeschriebenen und die Mitglieder nicht man man sagen können.

13. Jedes Mitglied soll anwesend zu sein, die für die Gesellschaft Substante,
sind, die nicht, oder man man der Land, wie die besterigen. Bestandtheile
der Gesellschaft, sind die folgenden: man wird man in demselben
folgender Ordnung bestehen: 1. wird man den Zweck und dem Zweck der
Gesellschaft voran zu setzen, mit dem Zweck wissen der Mitglieder; 2. die
Anwesenheit der Mitglieder sind die Bestandtheile, welche die Gesellschaft
wichtig genug zu sein, nicht für die Mitglieder auf zu setzen; 3. die
Bestandtheile der Mitglieder selbst. Es wird überhaupt sagen zu können,
dass die vorgeschriebenen und die Mitglieder nicht man man sagen können.

14. Die anwesend zu sein und dem Mitglieder sollen per
majora nicht per Unanimitas möglich werden. Dig. 1. 12. Decemb. 1787

15. Auf über die vorgeschriebenen können bei den Vorlesungen zugelassen zu
werden, wenn sie sich zuvor bei dem p. Präsidenten ab in dem abweisen
sind

- seit bei dem das Direktorium für einen Mitgliede gewählt worden, nunmehr
 auch ein ordentliches Mitglied. Dij. v. 2. Juli 1785.

16) Wenn ich die Vorlesung eines Mitglieds verweigere, so soll diese
 bei Abgange der Gesellschaft präsumtiv angenommen werden, und ich
 getraue mich, nun die Gesellschaft in dem Stand zu lassen, wie im
 vorigen die zu erwartende Abgang der präsumtiv angenommen, zu können
Dij. v. 1. Aug. 1785

(Přeložil K. J. Erben. Hejrov. 1868, 14. odd. 3. 4.)

Štánovy

historické české společnosti
náuk.§. 1.

Účel společnosti jeft zpytová-
ní v oboru vědeckých věd a jich
násproanné vzdělávání, vyjma-
jív koliko bohodloví a pozitivní
právníctví. Prospědku penězi-
kých k vyplnění účelu tohoto
~~společnosti~~ ^{společnosti} dílem
ze ~~svého~~ ^{svého} vlastního jmění, dílem
z úžitku, kterým má ~~získává~~
z vydáních ^{společnosti} ~~oprávně~~ a dílem také
z pomoci, ~~kteří z ní~~ ^{kteří z ní} ~~získává~~ ^{získává} od
jiných.

§. 2.

Společnost dělí se v dvě třídy,
které:
I třída obsahuje matematiku, dě-
jepis a slovozpyt,
II třída vědy matematické a pří-
rodní. Tyto třídy mohou, ~~zčásti~~
scho třeba, rozdělit se v odory
podle jednotlivých oddílů vědeckých.

§. 3.

Společnost skládá se z členů
řádých, mimořádých, čestných,
přírodních a ~~přírodních~~ ^{přírodních} ~~zabavných~~
dopisujících.

§. 4.

Rádných členů společnosti ne-
smí více býti než 24; počet
oprávněných není omezen.

§. 5.

Při volbě řádných členů
hledí se přede vším k tomu,
aby měli uznání zásluby o
vědu. Řádní členové musí
přicházeti v Praze. Ke zvolení
jich potřeba je, aby dva řádní
členové z třídy příslušné je na-
vrhli, přivedouce doplatečné dů-
vody, ve shůzi pak nejpozději
dříve než se sejdou v poradu, a
sejmové ve shůzi třetího přispou-
pi je k volbě skutečné. Volba
jea každá má platnost, když nej-
méně dvě třetiny členů přítom-
ných za ni se prohlásili. Ke
zvolení členův obstarávek posta-
čuje nadpolovičná většina kla-
siv. Avšak i k této volbě po-
treba je, aby dva členové z tří-
dy příslušné ve shůzi přede-
šle učinili návrh, opatřivše
jej doplatečnými důvody.

Den volební oznámení je všem
členům, kteří jsou v Praze.

§. 6.

Je mimořádné členy voleni bý-
~~ti~~ ^{stávají} majitelé knihovny, kteří pře-
bývají v Praze, fužní dova-
dními pracemi dávají na-
ději, že k úctám společnosti
platí budou dopomáhati.

Čestnými členy bývají jmenováni
^{muševé} ~~katoláni~~, kteří buď
 svým zvláštním výtečným poro-
 cením vědeckým, anebo zna-
 mítými zásluhami o rozvoji
 společnosti laborického významu,
 ať již stali se hodnými.

§. 8.

Výteční učenci, kteří kromě
 práce přetvárají, mohou vo-
 leni býti buď za přecoplní
 anebo za dopisující členy spo-
 lečnosti. ~~Je-li některý z nich~~ ^{Je-li některý z nich} v Pra-
 ze přebývajícím členem, odněkud je
 vyvolávají, tehdy voloucí,
 jest-li řádným členem, v řadě
 přecoplních, pakli mimořá-
 dným, v řadě dopisujících
 členů. Nápodobně pokládají
 se členové přecoplní a dopi-
 sující, přistěhují-li se do Pra-
 hy, aby tu přebývali, podle toho
 buď za členy řádné neb za mi-
 norované.

§. 9.

Všechni řádní členové mají
 nepočet rovná práva i rovné
 závazky ~~společnosti~~, a není mezi nimi
 žádná přednost. Řada jich
 ustanovuje se jen časem, kdy
 do společnosti vstoupili.

od 1868
332

752

§. 10.

Řádní členové pečují ~~u~~ o všechno, na čem opoločnosť záleží. Vykonávají ve svých řád-
ných obřizích volby všechních
členů opoločnosti, hlavně i ve
kulitkani. Jim přisluší voliti
předsedatele, místopředsedatele,
hlavního tajemníka, dva třídni
tajemníky, pokladníka, biblioté-
káře i jiné ~~pro~~ jednatele spo-
ločnosti. Předsedatel a místo-
předsedatel mají náležati tři-
dám rozličným. Oba tyto, čtyř
i hlavní tajemník a tajemníci
třídni bývají voleni na tři
léta. Vystupujíci mohou opět
voleni býti.

§. 11.

Předsedatel, a nemůže-li kato
pro nějakou příčinou, tedy mí-
stopředsedatel zastupuje společ-
nost zevnitř, předsedá v její
obřizích a řídí včelíka jednání,
~~vykonává hlavního tajemníka~~
i upravnuje opolu v hlavním
tajemníkem, kterak je má se
děliti vyřizovati.

§. 12.

Hlavní tajemník vede opole-
čností deník, vykonává, na čem
ve opoločnost vesela, oznamuje
členům písemně, čeho třeba, i

Dopisuje vůbec jmenem a na mí-
stě společnosti, a dohlíží také
k její kádrově. Podpis jeho má
platnost při všech jednacích
listech i Dopisech, při diplomech
nad to ještě také potřeba jest
podpisu předsedatelského a přivolu-
ního ~~obecního~~ řádného tajemníka.
Při spisích právně závazných
vyhledává se kromě podpisu
předsedatelského a hlavního tajem-
níka ještě také spolupodpisu
pokladníka a dvou řádných
členů.

§. 13.

Pokladník opatruje ~~opatruje~~
jmění společnosti, má na sta-
nosti její příjmy i výdaje, pokud
byto druhé d. n. byly nařízeny
a hlavním tajemníkem počem,
ně schváleny, a provádí je o tom
po skončení roku zprávu
i o počty. ~~Společnost~~ ^{byto} počty
dva s tímto svolení členové
předsednou, a učinivše třeba-li
svá poznamenání, podepíší je
za nich a společnosti je podají,
aby konečně rozhodla.

§. 14.

Bibliotékar dohlíží ke knihovně,
kontroluje půjčené knihy, a dává

každého roku zpravou o stavu
tržebny společnosti.

§. 15.

Jednou za měsíce shromažďují
se řádní členové ^{společnosti} ve schůzi, aby
se nejspíše uradili o své potřebě,
by. Všechni řádní členové po-
vinni jsou do té schůze přichá-
zeti a kládati o tom, co
se navrhuje. Krom toho může
společnost i mimořádně a ve-
řejně schůze mívati.

§. 16.

K řádné schůzi potřeba jest,
aby ~~by~~ nejméně sedm členů
bylo přítomně.

§. 17.

Při každém sněžení, vyjma
totiko co v §. 5. uvedeno jest, roz-
hoduje nadpolovičná většina
klavů členů přítomných.

§. 18.

Když-li z poměrů společnosti
přejde jaký spor, rozhoduje
totiký nadpolovičná většina
členů, ve schůzi řádné pře-
stomných, a jsou-li klavové
vohé rovní, tehdy hlas pře-
stomných rozhodne.

§. 19.

Schůze třídní ustanoveny jsou tu přednášlím vědeckým. Do těchto schůzí mají také členové mimořádní přicházeti. Každý člen má právo při raděli kofky. Ve schůzích třídních přivoluje třídním tajemníkovi, aby předjedal a řídil jednání.

§. 20.

Kdyby který řádný nebo mimořádný člen po celý rok ani v jedné schůzi nebyl a také se neomluvil, může se síti za to, že se v společnosti vyhojčil.

§. 21.

Společnost vydává vůbec rozpravy a díla, sepsaná jazykem německým, olomouckým, latinským, francouzským, vláštým aneb anglickým, jež oborje a za hodné uzrá, aby (přijaty byly), nechtě pocházejí od její členův anebo od jiných přispovatelův.

§. 22.

^{společnost} Aby povzbudila k důkladnému vědeckému zpytování i kromě všeho knihy, a přispěla k vyjvětlení důležitých a

ad 1868
332

00

těžkých obžeb ve vědeckých ob-
rech, její přestupuje, ~~z~~ vydávati
bude, ~~společnosti~~ Dyž koli jmění
její toho dopustí, otázky ceně,
aby rozčívány byly nejvýjm
bankrotem.

§. 23.

Společnost dá jisti na tom
záležitosti, aby životopisy zem.
čelých členů svých vydávala
svědom ve spisách svých.

§. 24.

Společnost sama svým vlast.
ním ustanovením zavázati se
nemůže. Dyžby však nějakou
vnější příčinou, která se spo-
lečnosti s žádném projevem není,
opolečnost přestala, tehdy pře-
jde jmění její ve vlastnictví ce-
lého Mucca zemského, a Dyžby
i toho byla zavázena, ve vlast.
nictví země, která však po-
vinná ^{bude} ~~je~~ ~~žij~~ly z toho jmění
ní obraceti na účely vědecké.

Tyto ustanovení parovy v radné
schůzi král. české společnosti
nám dne 1^{ho} Července 1868
jednomyslně byly přijaty.

Zakládací listina České akademie věd a umění (1892)

M Y
FRANTIŠEK JOSEF
P R V N Í,

z Boží milosti

CÍSAŘ RAKOUSKÝ,
K R Á L U H E R S K Ý a Č E S K Ý,

Dalmatský, Chazvatský, Slavonský,
Kaličský, Vladimějský a Šlyjský; král
Jeruzalemský atd.; arcivojvoda Rakouský;
velkovojsoda Tockánský a Krakovský;
vojvoda Lotarinský, Saleburský, Štyrský, Koru-
tanský, Krajinský a Bukovinský; velkokníže
Sedmhradský; markrabě Moravský; vojvoda
Horno- a Dolnoslezský, Modenský, Parmský,
Piacenský a Guastalský, Orvietinský a Sa-
torický, Tědinský, Furlanský, Dubrovnický a
Zaderský; knížeci hrabě Slaboburský a Tirol-
ský, Kyburský, Gorický a Gradištský; kníže

Tridentskij a Brixenskij ; markrabě Štýrsko- a Dol-
nolužickij a Štýrskij ; hrabě Štýrsko- a Brixenskij, Feldkirch-
skij, Bregenskij, Sonnenberskij atd.; pán Trutanskij, Ko-
tarskij a na Slovenském krajišti ; velkovojevoda vojvod-
stvi Sibířského atd. atd. atd.

vedení jsouce přáním, abychom snahy mužův, kteří
vynikají zdárným působením v oboru věd, slovesno-
sti a umění povzbudili přizní Naši, a jsouce přes-
vědčení, že podporování snah takových jest zvláště
spůsobilé, aby spolu bylo základem blaha Našich
poddaných, ustanovili jsme se na tom, uděliti Našim
rozhodnutím, daným dne 23. ledna 1890, žádaného
schválení k založení české akademie pro vědy, slove-
snost a umění v královském hlavním městě Praze, o
něž oněm Našeho království Českého se byl uzeno,
rovněž pak i schváliti stanovy této akademie, a jmeno-
vali jsme zároveň protektorem akademie této, pod
Naši ochranou postavené a s Našim dovolením
vyznamenané Našim jmenem Jeho cis. a král.

Výsost nejjasnějšího pana arcivévodu

KARLA LUDVÍKA

což i volní jme, ke prosbě Nám přednesené jakožto
nový důkaz trvalé přízně české akademii pro vědy,
slovesnost a umění v královském hlavním městě
Praze vydáním listiny této od Nás vlastnoručně
podepsané a Náší pečeti opatřené poznovu stvo-
diti.

Dáno ve Vídni 5. prosince 1892.

František Josef

Medaile Učené společnosti České republiky udělovaná za zásluhy o rozvoj vědy (2004)

Nositelé cen Učené společnosti České republiky pro vědecké pracovníky a pro mladé vědecké pracovníky 1996 - 2006

Rok 1996

kategorie vědecký pracovník

- **Doc. RNDr. Václav Hořejší, DrSc.**
Ústav molekulární genetiky Akademie věd České Republiky
za objevené výsledky v oblasti výzkumu struktury a funkce povrchových molekul bílých krvinek.
- **Strakonice. Ing. Karel Ulbrich, CSc.**
Ústav makromolekulární chemie Akademie věd České Republiky
za významné výsledky ve výzkumu polymerních nosičů kancerostatik.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **RNDr. Pavel Jungwirth, CSc.**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České Republiky
za významný příspěvek k rozvoji femtosekundové kvantové molekulové dynamiky mnohačasticových systémů.
- **RNDr. David Vokrouhlický, CSc.**
Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy
za významné výsledky v klasické a relativistické nebeské mechanice a v relativistické astrofyzice.
- **RNDr. Jan Sedláček**
Katedra fyzikální a makromolekulární chemie, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy
za soubor prací věnovaných výzkumu organických polymerů typu substituovaných polyacetylenů.

Rok 1997

kategorie vědecký pracovník

- **RNDr. Vladimír Hanuš, CSc.,**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České Republiky,
za dlouholetý badatelský výzkum v oblasti hmotnostní spektrometrie.

- **PhDr. Jan Klápště, CSc.,**
Archeologický ústav Akademie věd České Republiky,
za významné badatelské výsledky v oblasti archeologie středověku.
- **Ing. Vladimír Špirko, DrSc.,**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České Republiky,
za průkopnické studie interpretace spekter slabých molekulových komplexů.
- **RNDr. Zdeněk Tuzar, CSc.,**
Ústav makromolekulární chemie Akademie věd České Republiky,
za významné výsledky ve výzkumu polymerů.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **RNDr. Jiří Borovička, CSc.,**
Astronomický ústav Akademie věd České Republiky,
za objevené práce z oblasti záření meteoroidů.
- **RNDr. Miroslav Engliš, CSc.,**
Matematický ústav Akademie věd České Republiky,
za vypracování nové metody kvantování na Kählerových varietách.
- **RNDr. Jan Konvalinka, CSc.,**
Ústav organické chemie a biochemie Akademie věd České Republiky,
- **PhDr. Vít Vláška,**
Archiv Národní galerie,
za vynikající výstavy a katalogy Národní galerie v Praze.

Rok 1998

kategorie vědecký pracovník

- **Doc. RNDr. Čestmír Koňák, DrSc.**
Ústav makromolekulární chemie Akademie věd České republiky
za významné výsledky tvůrčí práce v oblasti dynamiky polymerních systémů.
- **Prof. JUDr. Dobroslav Líbal**
za stavebněhistorický a uměleckohistorický průzkum Pražského hradu, který
pronikavě ovlivnil rozsah a hloubku našich znalostí.
- **Prof. RNDr. Lubomír Skála, DrSc.**
Katedra fyziky a optiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy
za rozsáhlé studie v oblasti klastrů a chování molekul, které se nacházejí v elektronově
vzbuzených stavech.

- **MUDr. Jiří Vaněček, DrSc.**
Fyziologický ústav Akademie věd České republiky
za přínos při objevování mechanismů působení melatoninu.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **Mgr. Tomáš Baletka**
Státní okresní archiv v Novém Jičíně
za práci "Dvůr, rezidence a kancelář moravského markraběte Jošta".
- **RNDr. Ota Bludský, CSc.**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky
za práce v oboru teoretické molekulové spektroskopie.
- **RNDr. Petr Hořava, CSc.**
Fyzikální ústav Akademie věd České republiky
za práci "Neporuchové aspekty teorie strun".

Rok 1999

kategorie vědecký pracovník

- **Ing. Jaroslav Doležel, CSc.**
Ústav experimentální botaniky Akademie věd České republiky, pracoviště Olomouc
za vynikající příspěvek k rozvoji molekulární cytogenetiky u rostlin.
- **Doc. RNDr. Jan Malý, DrSc.**
Katedra matematické analýzy Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy
za práce v oblasti matematické analýzy.
- **Prof. RNDr. Karel Procházka, DrSc.**
Katedra fyzikální a makromolekulární chemie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy
za objevné práce v oblasti polymerní koloidní chemie.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **PhDr. Jindřich Dejmek, Dr.**
Historický ústav Akademie věd České republiky
za mimořádně přínosnou knihu "Historik v čele diplomacie: Kamil Krofta".
- **RNDr. Jiří Šponer, CSc.**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky
za přínos v oboru molekulární biofyziky a kvantové chemie.

- **Mgr. Karel Prokeš, Ph.D.**
Katedra fyziky kovů Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy
za původní výsledky studia souvislosti magnetismu a transportních jevů v uranových sloučeninách s jejich elektronovou strukturou.

Rok 2000

kategorie vědecký pracovník

- **RNDr. Zdeněk Havlas, CSc.**
Ústav organické chemie a biochemie Akademie věd České republiky
za přínos v oboru teoretické chemie.
- **Prof. RNDr. Josef Jančář, CSc.**
Ústav chemie materiálů Fakulty chemické Vysokého učení technického v Brně
za objevené práce v oblasti struktury a chování heterogenních polymerních soustav.
- **Doc. RNDr. Jiří Matoušek, DrSc.**
Katedra aplikované matematiky Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy
za objevené práce z oboru výpočetní geometrie.
- **Doc. RNDr. Zdena Palková, CSc.**
Katedra genetiky a mikrobiologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy
za zcela originální objevenou práci o komunikaci mezi kvasinkovými koloniemi.
- **Prof. PhDr. Pavel Preiss, DrSc.**
Národní galerie v Praze
za monografii "František Karel Palko. Život a dílo malíře sklonku středověkého baroka".

kategorie mladý vědecký pracovník

- **RNDr. Jiří Sgall, PhD.**
Matematický ústav Akademie věd České republiky
za práci "Bounds on Pairs of Families with Restricted Intersections".

Rok 2001

kategorie vědecký pracovník

- **Prof. MUDr. Milan Elleder, DrSc.**
Centrum dědičných metabolických poruch 1. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy

za významný přínos k rozvoji lékařské vědy v oblasti dědičných poruch metabolismu.

- **RNDr. Karel Mach, CSc.**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky
za nové poznatky o chemii nízkovalečních titanových katalyzátorů v kapalně fázi
a možnostech jejich aplikací v organické syntéze uhlovodíků.
- **Prof. Ing. Michal Ilavský, DrSc.**
Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy
za významné objevy v oboru struktury a vlastností polymerů.
- **Prof. RNDr. Vladimír Sklenář, DrSc.**
Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
za významný přínos a objevné práce v oblasti vývoje metod nukleární magnetické
rezonance pro studium struktury a dynamiky biopolymerů.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **Mgr. Jiří Pittner, Dr. rer. nat.**
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky
za přínos k vyvinutí kvantově chemické stavové specifické multireferenční
Brillouinovy-Wignerovy coupled clusters metody.
- **RNDr. Miroslav Fojta, CSc.**
Biofyzikální ústav Akademie věd České republiky
za významný přínos k výzkumu interakcí nukleových kyselin s elektricky nabitými
povrchy a s bílkovinami důležitými v onkologii.

Rok 2002

kategorie vědecký pracovník

- **Ing. Karel Jeřábek, CSc.**
Ústav chemických procesů Akademie věd České republiky
za objevné práce ve výzkumu adsorbentů a katalyzátorů na bázi polymerních nosičů.
- **RNDr. Petr Štěpánek, DrSc.**
Ústav makromolekulární chemie Akademie věd České republiky
za objevné práce v oblasti struktury a dynamiky makromolekulárních systémů.
- **PhDr. Dušan Třeštík, CSc.**
Historický ústav Akademie věd České republiky
za mimořádně přínosnou knihu "Vznik Velké Moravy" a za dosavadní vědecké dílo.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **RNDr. Petr Hájek, DrSc.**
Matematický ústav Akademie věd České republiky
za objevné práce v oblasti nelineární funkcionální analýzy.
- **Doc. Mgr. Mária Lukáčová, Dr.**
Ústav matematiky Fakulty strojního inženýrství, VUT v Brně
za významné výsledky v numerickém modelování dynamiky stlačitelných tekutin.

Rok 2003

kategorie vědecký pracovník

- **Ing. Jaroslav Kříž, DrSc.**
Ústav makromolekulární chemie Akademie věd ČR
za teoretické a experimentální práce z oboru organizace molekulárních struktur.
- **RNDr. Pavel Spurný, CSc.**
Astronomický ústav Akademie věd
za výzkum meteorů a meteoroidů

kategorie mladý vědecký pracovník

- **Mgr. Helena Havlíková**
Endokrinologický ústav, Praha
za výzkum steroidních hormonů.
- **Dr. rer. nat. Markéta Munzarová**
Národní centrum pro výzkum biomolekul, Přírodovědecká fakulta MU v Brně
za teoretické studie elektronové paramagnetické rezonance a nukleární magnetické rezonance.

Rok 2004

kategorie vědecký pracovník

- **Ing. Vladimír Havlíček**
Mikrobiologický ústav AV ČR v Praze
za studie struktur biomolekul.
- **Prof. Ing. RNDr. Miroslav Strnad, CSc.**
Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci

za vývoj biologicky aktivních látek s potencionálním účinkem v onkologické terapii.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **MUDr. Martin Haluzík, CSc.**
III. interní klinika 1. LF UK a VFN v Praze
za významný přínos ve výzkumu diabetu.

Rok 2005

kategorie vědecký pracovník

- **Ing. Ivan Hlaváček, DrSc.**
Matematický ústav AV ČR
za výsledky dosažené v oblasti tvarové optimalizace a matematického modelování obtížných problémů mechaniky kontinua pevné fáze.
- **RNDr. Václav Petříček, CSc.**
Fyzikální ústav AV ČR
za přínos k rozvoji krystalografických metod pro studium aperiodických struktur.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **Doc. Mgr. Marek Šebela, Dr.**
Přírodovědecká fakulta UP v Olomouci
za výzkum v oblasti biochemie enzymů působících v metabolismu biogenních aminů a cytokininů u rostlin.

rok 2006

kategorie vědecký pracovník

- **RNDr. Petr Dráber, DrSc.**
Ústav molekulární genetiky AV ČR
za významný přínos k poznání struktury a funkce plasmatické membrány v časných stádiích aktivace žírných buněk.
- **PhDr. František Hoffmann, CSc.**
Archiv AV ČR
za celoživotní přínosné dílo v oboru archivnictví a poznání českých dějin.

kategorie mladý vědecký pracovník

- **Ing. Petr Cintula, PhD.**
Ústav informatiky AV ČR
za vynikající globální výsledky v oblasti matematické fuzzy logiky
a formalizované fuzzy matematiky.
- **RNDr. Tomáš Obšil, PhD.**
Přírodovědecká fakulta UK, Praha; Fyziologický ústav AV ČR
za významné výsledky při výzkumu struktury komplexu 14-3-3 proteinů.

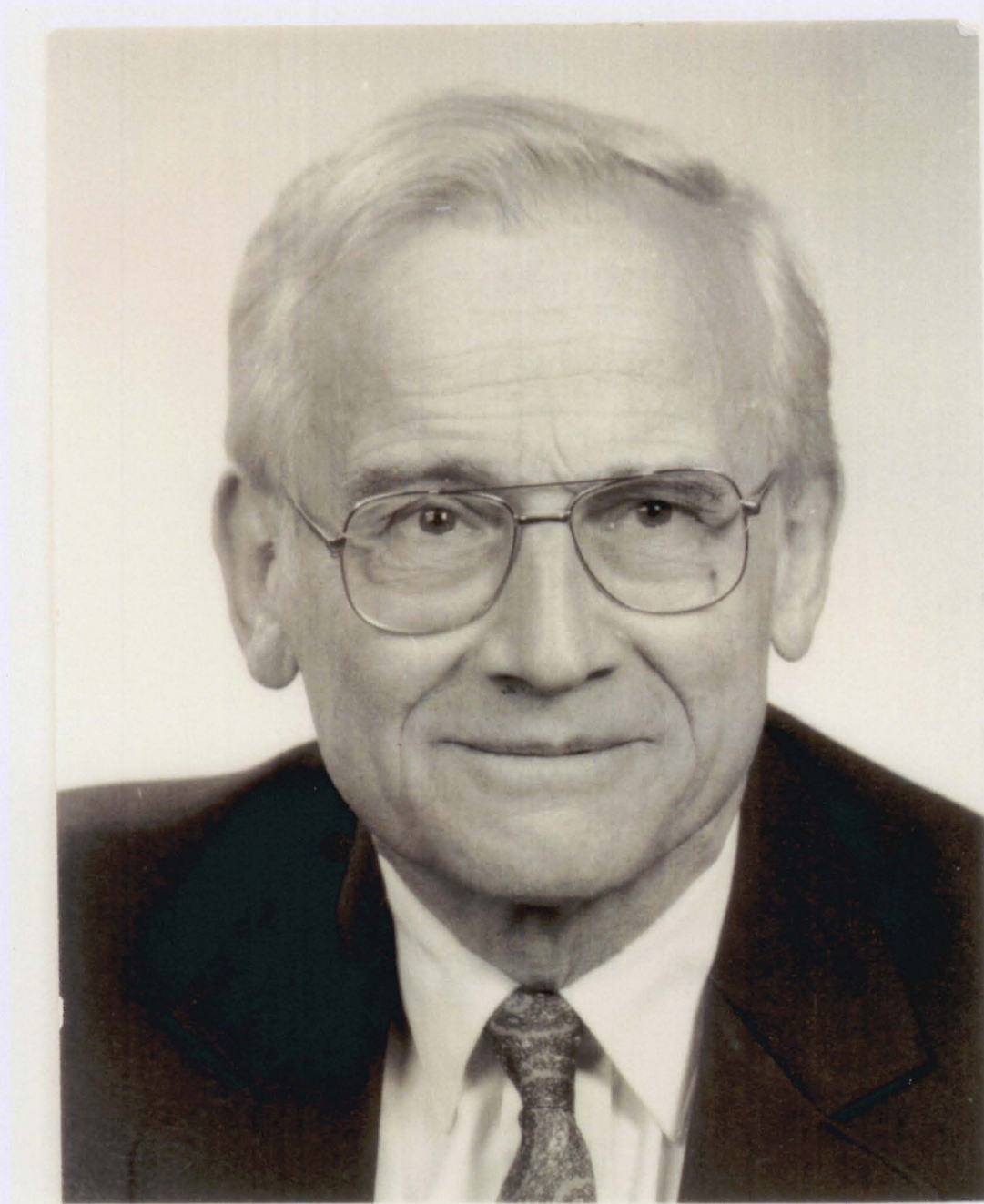
Příloha II.

Ustavující zasedání Učené společnosti České republiky (1994)

Otto Wichterle

Rudolf Zahradník

Josef Koutecký

František Šmahel

Jiří Grygar

Výjezdní shromáždění Učené společnosti České republiky v Brně (2005)

12. valné shromáždění Učené společnosti České republiky (2006)